

WÓJT GMINY TUROŚŃ KOŚCIELNA

**Załącznik Nr 3
do Uchwały Nr ...
Rady Gminy Turośń Kościelna
z dnia ... 2018 r.**

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TUROŚŃ KOŚCIELNA

**Tekst jednolity studium
uchwalonego uchwałą Nr XVIII/89/2000 Rady Gminy z dnia 4 lutego 2000 r.
zmienionego uchwałą Nr XXV/189/2009 Rady Gminy z dnia 4 lipca 2009 r.
oraz
zmienionego uchwałą Nr Rady Gminy z dnia 2018 r.**

Turośń Kościelna 2000/2009/2018

Spis treści

WSTĘP	str.
1. Podstawa prawna opracowania	5
2. Przedmiot studium	6
3. Części składowe studium	6
4. Podstawowe informacje o gminie	6
CZĘŚĆ I	
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	
1. Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i występujące zagrożenia środowiska	9
1.1. Położenie fizyczne – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów	9
1.2. Rzeźba terenu	9
1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne	10
1.4. Wody powierzchniowe i podziemne	12
1.5. Gleby jako element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	15
1.6. Lasy	17
1.7. Warunki klimatyczne	18
1.8. Obiekty i obszary prawnie chronione	19
1.9. Zagrożenia i degradacja środowiska	20
1.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego	22
2. Sieć osadnicza, funkcje gminy, środowisko kulturowe	24
2.1. Sieć osadnicza i funkcje gminy	24
2.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków	24
2.3. Obiekty o wartościach historyczno – kulturowych	25
3. Sfera społeczna – warunki życia ludności	27
3.1. Ludność, zasoby pracy i ich wykorzystanie	27
3.2. Warunki życia ludności	33
4. Sfera produkcyjna	40
4.1. Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, gospodarka leśna	40
4.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza	46
5. Komunikacja	50
5.1. Układ drogowy	50
5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji	57
5.3. Kolej	57
5.4. Ocena funkcjonowania komunikacji	58
6. Infrastruktura techniczna	59
6.1. Elektroenergetyka	59
6.2. Ciepłownictwo	61
6.3. Gazownictwo	62
6.4. Telekomunikacja	63
6.5. Radiokomunikacja i teletransmisja	64
6.6. Zaopatrzenie w wodę	64
6.7. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych	71
6.8. Gospodarka odpadami stałymi	73

7. Syntetyczna ocena zaspokojenia potrzeb ludności i zagospodarowania gminny.....	73
8. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponadgminnym	76

CZĘŚĆ II

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY.....	77
1. Polityka przestrzenna gminy	77
1.1. Kierunki rozwoju funkcji gminy	77
1.2. Problemy i bariery rozwoju gminy	78
1.3. Szanse rozwoju gminy	78
1.4. Cele rozwoju przestrzennego gminy	79
1.4.1. Główne cele rozwoju	79
1.4.2. Cele ekologiczne rozwoju	79
1.4.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym	80
1.4.4. Cele rozwoju gospodarczego	80
1.4.5. Cele rozwoju komunikacji	80
1.4.6. Cele rozwoju infrastruktury technicznej	81
1.5. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe	81
1.6. Obszary przekształceń przestrzennych	82
1.7. Tereny zabudowane, w tym tereny do rehabilitacji*	83
1.8. Zasady zabudowy i zagospodarowania*	88
2. Kierunki i zadania zagospodarowania przestrzennego gminy – realizacja rozwoju przestrzennego.....	92
2.1. Kierunki i zadania ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego.....	92
2.2. Kierunki i zadania ochrony dóbr kultury	99
2.3. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb*	100
2.4. Kierunki i zadania rozwoju gospodarczego i terenów dla tych potrzeb*	111
2.4.1. Kierunki rozwoju przemysłu i usług oraz obszary pod zabudowę przemysłowo – rzemieślniczą.....	111
2.4.2. Kierunki rozwoju rolnictwa i leśnictwa – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej,	115
2.4.3. Kierunki rozwoju obszarów wypoczynkowych	117
2.5. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji*	118
2.6. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury technicznej	124
2.6.1. Zaopatrzenie w wodę	124
2.6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych	126
2.6.3. Gospodarka odpadami stałymi	127
2.6.4. Elektroenergetyka	129
2.6.5. Ciepłownictwo	131
2.6.6. Gazownictwo	131
2.6.7. Telekomunikacja	132

* tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

2.7.	Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa	132
2.8.	Kierunki działań i zadania władz samorządowych w celu realizacji polityki przestrzennej gminy	133
2.9.	Cele i kierunki polityki przestrzennej państwa i województwa na terenie gminy Turośń Kościelna oraz zadania służące ich realizacji... ..	134
	INFORMACJE O ZESPOLE AUTORSKIM	137

WSTĘP

1. Podstawa prawna opracowania

Podstawami prawnymi opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna” są:

- a) art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. O zagospodarowaniu przestrzennym (jednolity tekst z 1999 r Dz.U.Nr 15, poz. 139, Nr 41 poz. 1112. Nr 111 poz. 1279)
- b) uchwała Nr II/11/98 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1998r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna,
- c) umowa o dzieło z dnia 11.12. 1998 r. na wykonanie projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zawarta pomiędzy Zarządem Gminy Turośń Kościelna a projektantami studium.

Zmiany studium z 2017 r. sporządzana jest w wyniku uchwały Nr X/77/2015 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 października 2015 r. o przystąpieniu do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Turośń Kościelna” zmienionej uchwałą Nr XVI/114/2016 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 26 maja 2016 r.

Celem zmiany studium jest uaktualnienie przebiegu obwodnicy południowej miasta Białegostoku, w związku ze zmianą lokalizacji korytarza drogi ekspresowej S19 oraz wprowadzenie udokumentowanych złóż kopalin.

Potrzeba dokonania zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna” wynika z konieczności zmiany planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna, Tołcze, Trypucie w gminie Turośń Kościelna uchwalonego uchwałą Nr XXII/160/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2146), w którym wprowadzono zakaz wszelkiej zabudowy na terenach dotychczasowej rezerwy pod przebieg drogi ekspresowej S19, uwzględnionej również w obowiązującym „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna”, w wyniku jego zmiany wprowadzonej uchwałą Nr XXVI/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r.. Plan wymaga zamiany ze względu na roszczenia właścicieli gruntów objętych zakazem zabudowy, którzy domagają się odszkodowania z uwagi na ograniczenia prawa do korzystania z nieruchomości.

Zgodnie z § 9 ust 4. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073), ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych, przy czym w myśl art. 20 ww. ustawy plan miejscowy nie może naruszać ustaleń studium. Przebieg drogi ekspresowej oznaczonej na rysunku studium i jej połączenie z modernizowaną drogą wojewódzką Nr 678 jest już nieaktualny, ale został odzwierciedlony granicami obowiązującego planu wprowadzającego w obszarze drogi zakaz wszelkiej zabudowy. Zniesienie zakazu w planie miejscowym wymaga wyprzedzającej zmiany studium, dlatego też w 2015 r. podjęto stosowną uchwałę intencyjną w celu wprowadzenia tej zmiany. Ponieważ zaistniała również konieczność wprowadzenia do studium udokumentowanych złóż kopalin, co wynika z obowiązku, o którym mowa art. 95 ustawy z dnia 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze, tj. wprowadzeniu do studium, w celu ich ochrony, udokumentowanych złóż kopalin, uchwałą intencyjną zmieniono w 2016 r.²

² tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr ... Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

2. Przedmiot studium.

Przedmiotem studium są:

- 1) Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające z:
 - a) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
 - b) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
 - c) stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - d) prawa własności gruntów,
 - e) jakości życia mieszkańców,
 - f) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- 2) Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy:
 - a) obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego, przewidziane do objęcia ochroną oraz zagrożenia środowiskowe,
 - b) obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
 - c) obszary zabudowane,
 - d) obszary, które mogą być przekazane pod zabudowę,
 - e) kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym do wytyczenia ścieżek rowerowych,
 - f) obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe,
 - g) polityka przestrzenna gminy i zadania do realizacji celów rozwoju,
 - h) obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa i województwa,

3. Części składowe Studium.

Na studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna składają się:

- a) rysunek uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy w skali 1:25000,
- b) rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w skali 1: 25000,
- c) tekst studium.

4. Podstawowe informacje o gminie

Gmina Turośń Kościelna położona jest w aglomeracji Białostockiej w powiecie białostockim i graniczy z gminami: m. i gm. Choroszcz, m. i gm. Łapy, m. i gm. Suraż, gm. Juchnowiec Kościelny.

Powierzchnia gminy w granicach administracyjnych wynosi 14030 ha, co stanowi 0,69 % powierzchni województwa podlaskiego i 4,68 % powierzchni powiatu białostockiego.

Gmina podzielona jest na 32 sołectwa (38 miejscowości).

Według stanu na 23.08.1999 r. gmina liczyła 5023 mieszkańców, co stanowiło 0,4 % ludności województwa podlaskiego, w tym 0,97 % ludności terenów wiejskich województwa. W stosunku do ludności powiatu białostockiego ludność gminy stanowi 3,59 % i 5,64 % ludności wiejskiej powiatu.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 36 osób na 1 km² wobec 61 osób na 1 km w województwie podlaskim i 47 osób w powiecie białostockim.

W strukturze użytkowania gruntów gminy użytki rolne stanowią 62,3 % (8742 ha). W powiecie białostockim użytki rolne stanowią 50,4 %, zaś w województwie podlaskim 59,7 % powierzchni ogółem.

Lasy zajmują 26,3 % powierzchni gminy (29,3 % w województwie podlaskim i 38,4 % w powiecie białostockim).

Do sektora prywatnego należy 82,9 % powierzchni gruntów ogółem i 97,7% powierzchni użytków rolnych.

Środowisko przyrodnicze gminy nie jest zdegradowane.

Podstawowymi obszarami przyrodniczymi są:

- dolina rzeki Narew jako wielkoprzestrzenny element ekosystemu przyrodniczego wchodzący w skład Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych o znaczeniu ponadlokalnym,
- doliny cieków i obniżenia terenowe wraz z sąsiadującymi z nimi kompleksami leśnymi o znaczeniu lokalnym,
- lasy znaczenia lokalnego w powiązaniu z ciągami dolin rzecznych zachowujące układ ekologiczny o ciągłości przestrzennej.

Obiektami przyrodniczymi i krajobrazowymi prawnie chronionymi na terenie gminy są: część Narwiańskiego Parku Narodowego wraz z otuliną oraz pomniki przyrody uznane Zarządzeniem Wojewody.

Wartości kulturowe istniejące na terenie gminy w postaci zabytków i obiektów o wartościach historyczno – kulturowych oraz stanowisk archeologicznych, świadczą o bogatym osadnictwie tych ziem.

Liczba ludności gminy w ostatnich kilkadziesiąt lat zmniejszyła się, ale tempo tego spadku było znacznie mniejsze niż w innych gminach województwa z uwagi na jej położenie w pobliżu Białegostoku.

W 1998 r. w stosunku do 1997 r. ludności nawet przybyło. Saldo migracji w 1997 r. było dodatnie i wynosiło 14 osób.

Zauważalny jest też proces starzenia się ludności gminy, gdyż udział grupy ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi w gminie 20 %, gdy w województwie podlaskim wynosi on 15,4 %, zaś w powiecie białostockim 16,8%.

Ludność rolnicza gminy stanowi 71 % ludności ogółem.

W rolnictwie indywidualnym zatrudnionych jest 1732 osoby, co stanowi 80% ludności czynnej zawodowo.

Bezrobocie w gminie w liczbie 130 osób w 1999 r. stanowi 4,8 % ludności w wieku produkcyjnym.

Warunki mieszkaniowe w gminie są nieco gorsze niż średnio w województwie podlaskim i powiecie białostockim. Na 1000 mieszkańców przypada w gminie 293,3 mieszkania (304,8 w województwie i 301,5 w powiecie)

Wyposażenie gminy w podstawowe urządzenia obsługi ludności jest lepsze niż średnio w województwie podlaskim i powiecie białostockim. Np. na 1000 mieszkańców gminy jest 5716 woluminów w bibliotekach, w województwie 3664, zaś w powiecie 3810. Liczba abonentów telefonicznych na 1000 mieszkańców gminy wynosi 202,1 w województwie podlaskim 198,4 a w powiecie białostockim 157,6.

Gmina jest całkowicie zwodociągowana i w znacznym stopniu zgazyfikowana. W Turośni Kościelnej istnieje nowoczesna oczyszczalnia i rozbudowuje się system kanalizacji.

Na terenie gminy istnieje 888 indywidualnych gospodarstw rolnych (bez działek rolnych).

Średnie gospodarstwo rolne liczy 8,4 ha użytków rolnych (10,7 w województwie podlaskim i 11,7 ha w powiecie białostockim. Na 1 mieszkańca gminy przypada 1,74 ha użytków rolnych.

Plony uzyskiwane w gminie są wyższe niż w byłym województwie białostockim (25,9 z ha zbóż w gminie i 24,4 w byłym województwie w 1997 r.)

Natomiast obsada bydła jest w gminie na niższym poziomie niż średnio w województwie podlaskim i zbliżona jest do sytuacji powiatu białostockiego. Np. na 100 ha użytków rolnych w gminie jest 42,1 sztuk bydła i 40,3 sztuk trzody chlewnej. Odpowiednie obsady dla województwa podlaskiego wynoszą 54 i 77, zaś dla powiatu białostockiego 42 i 52.

Podstawową funkcją gminy jest produkcja rolna. Pozostałymi funkcjami są funkcje letniskowe dla mieszkańców Białegostoku we wsi Niewodnica Kościelna oraz funkcje mieszkaniowe we wsiach Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka i Zalesiany, a także funkcje tranzytowe w zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym i regionalnym.

Działalność gospodarczą prowadzi na terenie gminy 199 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON, w tym 192 prywatne.

Gmina przeznaczająca bardzo duże środki na inwestycje. W 1997 r. udział inwestycji w wydatkach budżetowych stanowiły aż 46,7 % wszystkich wydatków, podczas gdy w tym czasie w województwie podlaskim wydatki na inwestycje stanowiły 18,5 % budżetów samorządów, zaś w powiecie białostockim 27,1 % .

Na terenie gminy istnieją ważne urządzenia infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym (krajowym, wojewódzkim i powiatowym) tj:

- magistralna linia kolejowa dwutorowa, zelektryfikowana Warszawa – Białystok – Granica państwa,
- droga krajowa Białystok – Wysokie Mazowieckie,
- droga wojewódzka Białystok – Łapy,
- linia elektroenergetyczna WN 400 kV relacji Miłosna k /Warszawy – GPZ „Narew, zasilająca stację transformatorowo – rozdzielczą GPZ 400/110 kV w Turośni Kościelnej,
- linie elektroenergetyczne 110 kV wychodzące z GPZ : „Narew” w kierunku Bielska Podlaskiego, Łap, Białegostoku,
- gazociąg wysokiego ciśnienia Białystok – Wyszaków,
- budowany gazociąg tranzytowy międzynarodowy Rosja – Europa Zachodnia,
- pasy ochronne pod urządzenia radiokomunikacji i teletransmisji relacji SLR Topczewo – Białystok – RTCN Krynice.

CZEŚĆ I

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

1. Ocena lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i występujące zagrożenia dla środowiska.

1.1. Położenie fizyczne – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów,

- Gmina Turośń Kościelna położona jest w całości w obrębie mezoregionu Wysoczyzna Białostocka, który wchodzi w skład jednostki wyższego rzędu makroregionu Nizina Północnopodlaska (J. Kondracki 1978 r.)
- W układzie administracyjnym gmina Turośń Kościelna położona jest w południowej części powiatu Białystok i graniczy od zachodu z gminą Łapy, od północy z gminą Choroszcz, od wschodu z gminą Juchnowiec Kościelny, od południa z gminą Suraż.
- Strukturę użytkowania gruntów gminy Turośń Kościelna z 1997 r. ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 1.

Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów wg. granic administracyjnych			
	w całym rolnictwie		w gospodarstwach indywidualnych	
	w ha	%	w ha	%
Pow. Ogólna	14030	100	11627	100
użytki rolne w tym:	8742	62,32	8544	73,48
- grunty orne	5547	63,45	5481	64,15
- sady	120	1,37	84	0,98
- łąki	2016	23,06	1956	22,89
- pastwiska	1059	12,12	1023	11,98
lasy i grunty leśne	3313	23,61	2093	18,00
pozostałe grunty i nieużytki	1973	14,07	990	8,52

Źródło: podstawowe dane statystyczne wg. Miast i gmin za 1997 r. – U.S. Białystok 1998 r.

1.2. Rzeźba terenu.

Obszar gminy Turośń Kościelna położony jest w obrębie mezoregionu Wysoczyzna Białostocka.

W części północnej i środkowej, teren jest słabo morfologicznie urozmaicony i prawie monotony. Rzędne powierzchni kształtują się w granicach 130 – 135 m. n.p.m. i obniżają się do 120 – 125 m. n.p.m. w dolinach rzecznych. Monotonną i prawie równinną powierzchnię tej części gminy urozmaicają pojedyncze pagóry moren czołowych, rzadziej kemów o wysokościach 20 – 25 m. (góra Rodzynka – 152,80 m. n.p.m.). Doliny rzeczek i potoków drenujących omawiany obszar, bardzo słabo zaznaczają się w morfologii terenu, a liczne ich odcinki są w znacznym stopniu zabagnione.

W części południowej gminy, gdzie powierzchnię budują głównie gliny zwałowe, teren jest mocno pofałdowany (130 – 145 m. n.p.m.) z licznymi wzniesieniami o wysokościach do 30 m. (np. Kosmata Góra – 167,6 m. n. p.m.). Cieki powierzchniowe płyną

tutaj w wąskich lecz wyraźnie zaznaczonych i głęboko wciętych dolinach o stromych brzegach.

Niskofalista rzeźba gminy Turośń Kościelna stanowi korzystny element środowiska przyrodniczego do rozwoju i funkcjonowania rolnictwa. Średni wskaźnik bonitacji rzeźby terenu (dla woj. białostockiego) w skali 10 punktowej IUNG-u wynosi 8,2 pkt. (średni wskaźnik dla województwa białostockiego 7,7 pkt.)

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – zmiany powodowane erozją wodną są znikome i nie wpływają na istotne zmiany w konfiguracji terenu, jedynie niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są powierzchnią eksploatacją surowców mineralnych.

1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne.

1.3.1. Budowa geologiczna.

Pod względem tektonicznym obszar gminy Turośń Kościelna znajduje się w obrębie Wzniesienia Mazursko – Suwalskiego wchodzącego w skład platformy wschodnioeuropejskiej.

Węglanowe osady kredy górnej wraz z osadami trzeciorzędowymi budują podłoże czwartorzędu. Powierzchnia tego podłoża jest znacznie morfologicznie zróżnicowana, co warunkuje zmienną miąższość utworów czwartorzędowych (200 – 220 m.).

Utwory czwartorzędowe na terenie granicy Turośń Kościelna reprezentowane są przez osady zlodowacenia południowopolskiego, środkowopolskiego i północnopolskiego oddzielone osadami interstadialnymi.

Bezpośrednio na powierzchni terenu występują piaski i żwiry wodnolodowcowe, gliny zwałowe, utwory lodowcowe, osady moren czołowych i kemów oraz osady zastoiskowe związane ze stadią północnomazowieckim zlodowacenia środkowopolskiego. Fragmentarycznie występują piaski i żwiry rzeczne zlodowacenia bałtyckiego (tylko w dolinie rzeki Narew). Nieznaczne powierzchnie zajmują utwory holoceni (namuły, mady, torfy), które uzupełniają doliny rzeczne i zagłębienia bezdopływowe na wysoczyznach.

Największe powierzchnie zajmują piaszczyste osady wodnolodowcowe, które w formie dużych płatów występują w północnej i środkowej części gminy, natomiast utwory zastoiskowe w postaci mułków piaszczystych, ilów, ilów warwowych i piasków pylastych z łyszczkiem występują między wsiami Markowszczyzna i Iwanówka.

Doliny rzeczne oraz nieliczne zagłębienia bezdopływowe wypełnione są drobnopiaszczystymi osadami rzecznyymi, namułami i madami. W dolinie rzeki Narew występują płaty torfów.

1.3.2. Surowce mineralne.

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy Turośń Kościelna ściśle wiąże się z utworami czwartorzędowymi. Występują one przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metodą odkrywkową.

Na terenie gminy Turośń Kościelna występują następujące surowce mineralne:

- a) surowce ilaste ceramiki budowlanej – ily i mułki zastoiskowe o zmiennej miąższości (2,0 – 5,0 m.). Surowiec zalega pod nakładem drobnych piasków o średniej miąższości 0,70 m. Występują w okolicy wsi Markowszczyzna.
- b) Kruszywo naturalne grube (pospółka) – występuje w północnej części gminy w utworach wodnolodowcowej i wzniesieniach moren czołowych (w formie gniazd i soczew. Surowiec nie jest dobrej jakości , charakteryzuje się dużą zmiennością w uziarnieniu i często jest

zagliniony. Większe wyrobiska tego surowca znajdują się w okolicy wsi Zawady, Barszczówka, Niewodnica Kościelna.

- e) Kruszywo naturalne drobne – piaski na terenie gminy występują w utworach wodnolodowcowych i rzecznych. Większe wyrobiska tego surowca znajdują się w okolicy wsi Niewodnica Korycka, Niecki, Dobrowoda.

W gminie Turośń Kościelna zostały udokumentowane następujące złoża:

— złoża surowców ilastych:

- „Markowszczyzna” kat. A+B+C1 zasoby 77 tys. m³ — złożo częściowo zrehabilitowane (stan na 01.01.1991 r.)
- „Markowszczyzna” II karta rejestracyjna — zasoby bilansowe — 925 m³, pozabilansowe — 7.354 m³, w filarze 900 m³ — złożo wyeksploatowane — resztki zasobów w filarze (stan na 01.01.1983 r.)
- „Markowszczyzna III” karta rejestracyjna — zasoby bilansowe — 22.831 m³, pozabilansowe — 5.595 m³, w filarze 2.650 m³ — złożo nieeksploatowane (stan na 01.01.1991 r.)

Na terenie gminy Turośń Kościelna wydzielono obszary perspektywiczne występowania surowców:

a) surowce ilaste:

- dolina rzeki Niewodnica — Czaplinańka, grunty wsi Niewodnica Korycka,
- zagłębienie bezdopływowe pomiędzy wsiami Kowale i Borowskie Michały,

b) kruszywo naturalne drobne:

- rejon kol. Zawady
- rejon wsi Baciuty
- rejon wsi Tołcze
- rejon wsi Niewodnica Korycka
- rejon kol. Baciuty
- rejon wsi Iwanówka
- rejon wsi Pomigacze
- rejon wsi Turośń Dolna
- rejon wsi Stoczki
- rejon wsi Dołki

c) Kruszywo naturalne grube:

- rejon wsi Zawady
- rejon kol. Baciuty
- rejon wsi Niewodnica Kościelna
- rejon wsi Howieny
- rejon wsi Chodory
- rejon wsi Dołki

Na obszarze gminy występuje 10 punktów eksploatacji surowców mineralnych, w tym 4 wyrobiska ze względu na złą jakość surowca, małe zasoby lub całkowity brak możliwości rozszerzenia eksploatacji kwalifikuje się do rekultywacji.

Surowce mineralne eksploatowane na terenie gminy Turośń Kościelna mają zastosowanie głównie w budownictwie mieszkaniowym i drogowym.

Analiza istniejących materiałów geologicznych wykazała brak perspektyw znalezienia na terenie gminy złóż kruszywa naturalnego i surowców ilastych ceramiki budowlanej o znaczeniu przemysłowym.

Znaczenie lokalne mogą mieć natomiast surowce występujące w rejonach perspektywicznych.

— Materiały źródłowe — Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie woj. Białostockiego, gm. Turośń Kościelna, Przedsiębiorstwo Geologiczne — Warszawa — 1992 — Archiwum UW Białystok.

Na terenie gminy na dzień 1 sierpnia 2017 r. udokumentowane są złoża: Chodory II - pole A (działka nr 59) i pole B (działka nr 63) oraz Chodory III (działki nr 14 i 15). Złoża te są eksploatowane. Złoża Chodory, Dołki, Markowszczyzna, Markowszczyzna II, Markowszczyzna III zostały skreślone z bilansu (informacje pozyskane z bazy danych Państwowego Instytutu Geologicznego).

Duże obszary perspektywiczne występują w obrębie wsi Chodory (piaski i żwiry) w obrębie którego udokumentowano powyższe złoża (Chodory II i Chodory III).

Niewielkie obszary perspektywiczne występują w obrębie wsi Bojary, Kol. Zawady (piaski i żwiry).

Na północny wschód od Kol. Zalesiany przy samej granicy gminy występują surowce ilaste (obszar obejmuje sąsiednią gmę, w obrębie którego udokumentowano złożo Ignatki.²

1.4. Wody powierzchniowe i podziemne.

1.4.1. Wody powierzchniowe.

Pod względem hydrograficznym obszar gminy Turośń Kościelna leży w zlewni rzeki Narew, która jest głównym odbiornikiem wód powierzchniowych. Łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 100 ha, co stanowi 0,7 % obszaru gminy (średnio w woj. białostockim 1,0 %).

Sieć hydrograficzną na terenie gminy tworzą wraz z dopływami rzeki: Narew, Turośnianka i Czaplina – Niewodnica.

Rzeka Narew, która na niewielkim odcinku stanowi zachodnią granicę gminy, płynie szeroką, zabagnioną doliną.

Północna część gminy jest odwodniona przez rzekę Czaplina – Niewodnicę, środkowa zaś przez rzekę Turośniankę. Doliny tych rzek, jak i ich dopływy są bardzo słabo zaznaczone w morfologii terenu, a liczne ich odcinki są w znacznym stopniu zabagnione.

Na obszarze gminy znajduje się szereg zagłębień bezdopływowych wypełnionych wodą.

Ponadto w ramach koncepcji budowy obiektów i urządzeń małej retencji opracowanej przez Biuro Studiów i Projektów Gospodarki Wodnej Rolnictwa „Bipromel” w Warszawie (1996 r.) na terenie gminy Turośń Kościelna przewiduje się:

- budowę 1 obiektu służącego celom małej retencji,
- modernizację 2 budowli na obiektach melioracji szczegółowych służących nawodnieniom.

Pozwoli to na uzyskanie dodatkowej pojemności retencyjnej V – 38,0 tys m³, łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 7,7 ha.

Wykaz obiektów małej retencji

Tabela nr 2

Lp.	Lokalizacja Miejscowości	zlewnia			Pow. zlewni w przekr. bud w km ²	Pow. zbiornika w ha	Przepływ w przekroju u Q 50 % m ³ /s	Poj. retenc. w tys m ³	Funkcje
		II rząd	III rząd	dopływ					
1.	Markowszczyzna Turośń Kościelna	Narew	Turośnianka	Wody gruntowe	0,8	7,7	0,05	38,0	Gospodarcza Turystyczna ekologiczna

² skreślenia i tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr 17 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ...2017 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

b) Wielkości przepływowe rzek:

Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w podstawowych przekrojach głównych rzek gminy Turośń Kościelna ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela Nr 3

Rzeka przekrój	Pow. w km ²	przepływy w m ³ /sek					spływy jednostkowe l/s/km ²				
		NNQ	SNQ	SQ	SW A %	WA %	NW	SN	S	S W %	W %
NAREW poniżej ujścia Lizy	3509,5	1,92	3,46	13,2	-	-	0,547	0,985	3,761	-	-
TUROŚNIANKA	144,0	0,078	0,234	0,409	-	-	0,542	1,625	2,840	-	-
CZAPLINIANKA	92,0	-	0,160	0,270	-	-	-	1,739	2,934	-	-

Przepływ dyspozycyjny (95 %) wód powierzchniowych w gminie Turośń Kościelna ilustruje poniższe zestawienie.

Tabela Nr 4

Rzeka przekrój	Przepływ w m ³ /sek z obszaru			Pow w km ²
	SNQ (95 %)	Qn*	Q dyspoz.	
NAREW – poniżej ujścia rz. Lizy	3,46	2,06	+ 1,40	3509,5

*przepływ nienaruszalny (wielkość wg. kryterium hydrobiologicznego IM i GW Warszawa 1980 r.) w podstawowych przekrojach SNQ (95%).

Na terenie gminy Turośń Kościelna zlewnie rzek Turośnianki, Czaplirianki – Niewodnicy, i Narwi zostały zaliczone do zlewni o wystarczających zasobach wód powierzchniowych.

źródło: Uwarunkowania rozwoju województwa białostockiego wynikające z aktualnego stanu gospodarki wodno – ściekowej.- J. Staniaszek, Białystok 1986

c) Zagrożenia powodziowe.

Z obliczeń rzędnych zasięgu fali powodziowej dla woj. białostockiego wynika, że zagrożenia powodziowe na terenie gminy Turośń Kościelna nie występują.

W funkcjonowaniu sieci rzecznej gminy Turośń Kościelna istotną rolę w zakresie ochrony przeciwpowodziowej spełnia niewątpliwie szeroka i zabagniona dolina Narwi.

d) Stan czystości wód powierzchniowych.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 1995 r. stwierdzono, że wody rzeki Narwi powyżej m. Uhowo wykazują II klasę czystości. W pozostałych ciekach wodnych brak jest badań kontrolnych, przy czym należy podkreślić, że nie obserwuje się tu wpływu zanieczyszczeń ściekowych związanych z działalnością gospodarczą.

Zgodnie z zarządzeniem 18/71 Prezydium WRN w Białymstoku z 27.05.1971 r. wody rzeki Narwi winny odpowiadać I klasie, a wody rzek Czaplirianki – Niewodnica i Turośnianki – II klasie czystości.

1.4.1. Wody podziemne.

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują głównie w piaszczysto – żwirowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych oraz w węglanowych utworach kredowych. Wodonośność utworów kredowych i trzeciorzędowych jest słabo rozpoznana.

Warunki występowania wód podziemnych w obrębie czwartorzędu są bardzo skomplikowane, wynikające przede wszystkim z nieciągłości warstw wodonośnych. Tym niemniej utwory czwartorzędowe stanowią główne źródło ujmowania wód podziemnych dla celów użytkowych na obszarze gminy.

W obrębie tych utworów wyróżnia się kilka poziomów wodonośnych charakteryzujących się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym. Wyróżnione poziomy wodonośne to:

- poziom wodonośny spągowy (najniższy)
- środkowy poziom wodonośny międzymorenowy,
- przypowierzchniowy poziom wodonośny,

Wody z ujęć czwartorzędowych, a w szczególności z poziomu wodonośnego międzymorenowego są podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę na terenie gminy Turośń Kościelna warstwy wodonośne tego poziomu tworzą naprzemianległe z glinami piaski i żwiry znajdujące się na znacznych głębokościach.

Rzeczywistą głębokość zalegania warstw wodonośnych i ich wydajności przedstawiają istniejące ujęcia wód podziemnych.

Tabela Nr 5

Lp.	Miejscowość	Użytkownik	Gł. Studni w m.	Gł. Występowania warstw wodonośnych w m.	Wydajność Q W m ³ /s	Depresja W m
1	2	3	4	5	6	7
1.	Turośń Kościelna	Wodociąg Wiejski	96,0	12 – 20 32 – 64 66 – 72 73 – 95	60	4
2.	Turośń Kościelna	Wodociąg Wiejski	58,5	12 – 20 42 – 58	103	16,9
3.	Turośń dolna	Wodociąg wiejski	76,0	2,5 – 3,0 36,0 – 73,0	109	6,8
4.	Niewodnica Korycka	Ośrodek wypocz.	71,5	3,0 – 5,0 52,0 – 61,5	17,26	3,58
5.	Niewodnica Kościelna	Szkoła Podstawowa	64,0	4,5 – 5,0 52,0 – 61,5	10,0	3,8
6.	Niewodnica Kościelna	Gospodarstwo Rybackie	18,0	1,0 – 18,0	6,0	10,5
7.	Czaczki Małe	Wodociąg Wiejski	06,0	46 – 49 80 – 103	37	14,5
8.	Czaczki Małe	Wodociąg Wiejski	102,0	40 – 44 79 – 85,5 89,5 – 100	21	1 5,2
9.	Czaczki Małe	Szkoła Podstawowa	40,0	17 – 37	6	2,5
10.	Markowszczyzna	Cegielnia	69	56 – 69	4,4	brak danych

11.	Pomigacze	Wodociąg Wiejski	127	53 – 58 64 – 66 78 – 79 81 – 82 108 – 118	35	10
12.	Pomigacze	Wodociąg Wiejski	121	56 – 58,5 79 – 82 83 – 83,5 102 – 118,5	51	9,2
13..	Baciuty	Pgo Ignatki	61	5,2 – 7,3 45,1 – 58,0	72,0	7,65
14.	Trypucie	Prywatna	68,5	6,0 – 7,0 62,5 – 67,0	6,0	3,9
15.	Tołcze	Szkoła Podstawowa	67	4 – 8 60 – 64	34	12,2

Wody poziomu przypowierzchniowego występują w aluwialnych utworach rzecznych oraz w utworach wodnolodowcowych. Poziom ten występuje w dolinie rzeki Narwi, Turośniarki, Czaplinańki – Niewodnicy, Grądówki oraz w dolinach mniejszych cieków i zagłębień terenowych, a także na terenach wysoczyznowych zbudowanych z piaszczystych utworów pochodzenia wodnolodowcowego. Głębokość zalegania zwierciadła wody w dolinach rzecznych i zagłębieniach waha się w granicach 0,0 – 1,0 m, a na obszarach wysoczyznowych 2-8 m. Stanowią one podstawowe źródło ujmowania wód w studniach kopalnych. Wody tego poziomu podlegają dużym wahaniom, zależne są od intensywności opadów i roztopów wiosennych. Narazone one są na zanieczyszczenia bakteriologiczne.

Zaopatrzenie ludności w dobrą wodę pitną powinno odbywać się na bazie ujęć wód z poziomu międzymorenowego.

Gmina Turośń Kościelna leży w rejonie o ograniczonych, lokalnie dobrych zasobach wód podziemnych od 50 – 200 m³/ 24h / km² (do 2,318 l /sek/km²).

Zasoby wód podziemnych i powierzchniowych nie powinny ograniczać rozwoju gospodarczego gminy.

1.5. Gleby jako element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

W podziale województwa białostockiego na regiony glebowo – rolnicze (11 regionów wg IUNG – Puławy, 1988 r.) obszar gminy Turośń Kościelna położony jest prawie cały w obrębie Zabłudowskiego regionu glebowo – rolniczego, jedynie jej zachodnie skrawki leżą w Nadnarwiańskim regionie glebowo – rolniczym.

- Region Zabłudowski – dominuje tu rzeźba terenu płaska i niskofalista z licznymi dolinami i zagłębieniami śródpolnymi. Występuje tutaj duża mozaika glebowa. Wśród gruntów ornych gleby wytworzone z piasków zajmują ok. 55 % powierzchni, a z glin – ok. 45 %. Jest to region przewagi gleb kompleksu 6 i 7. Znaczny procent gleb ornych ma nieregulowane stosunki wodne, a część z nich jest kamienista. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska kompleksu 2 z, które stanowią użytki typu grądowego i pobagiennego, średniej jakości.
- Region Nadnarwiański – jest to region typowo dolinny obejmujący dolinę rzeki Narew. Przeważają tu użytki zielone kompleksu 2 z i 3 z oraz siedliska łąkowe. Skałą macierzystą gleb obszaru gminy Turośń Kościelna są utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego wykształcone w postaci piasków

naglinowych i piasków zwałowych całkowitych, a także glin spiaszczonych oraz w dolinach rzecznych i zagłębieniach piasków rzecznych i utworów organicznych.

1.5.1. Waloryzacja przyrodnicza gleb.

Pod względem typologicznym gleby gminy Turośń Kościelna są dość zróżnicowane. Na obszarze gminy występują gleby pseudobielicowe (A), gleby piaskowe różnych typów genetycznych (AB), gleby brunatne i kwaśne (Bw) oraz czarne ziemie (D).

Gleby murszowo – mineralne oraz gleby torfowe i murszowo – torfowe występują w rozproszeniu na obszarze całej gminy, głównie na użytkach zielonych położonych w dolinach cieków wodnych i obniżeniach terenowych.

W części północnej i środkowej gminy dominują gleby piaskowe różnych typów genetycznych, w części południowej największy udział mają gleby pseudobielicowe.

1.5.2. Waloryzacja użytkowo – rolnicza gleb.

a) Udział powierzchniowy i procentowy klas bonitacyjnych gruntów ornych i użytków zielonych przedstawia się następująco:

Tabela Nr 6

Grunty orne i sady			Użytki zielone		
klasa	ha	%	klasa	ha	%
I	-		I	-	
II	-		II	-	
III a	39	0,7	III	84	2,8
III b	434	7,3	IV	1290	43,2
IV a	1100	18,5	V	1111	37,2
IV b	1441	24,3	VI	465	15,6
V	2122	35,7	VI2	36	1,2
VI	733	12,3			
VI z	73	1,2			
razem	5942	42,3	razem	2986	21,3

Razem użytki rolne w gminie zajmują 8928 ha co stanowi 63,6 % ogólnej powierzchni.

b) Kompleksy rolniczej przydatności gleb ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela Nr 7

Nr kompleksu	Nazwa kompleksu	ha	%
Grunty orne			
1.	Pszenny b. Dobry	-	
2.	Pszenny dobry	442	6,7
3.	Pszenny wadliwy	1	0
4.	Żytni b. Dobry	926	14,1
5.	Żytni dobry	971	14,8
6.	Żytni słaby	1572	24,2
7.	Żytni b. Słaby	1050	16,0
8.	Zbożowo – pastewny mocny	874	13,3
9.	Zbożowo – pastewny słaby	713	10,9
razem		6549	46,7
Użytki zielone			
1z	Użytki zielone b. Dobre i dobre	-	-
2z	Użytki zielone średnie	1498	65,5
3z	Użytki zielone słabe i b. słabe	790	34,5
razem		2288	16,3
Razem użytki rolne		8837	63,0
Grunty rolne nieprzydatne		91	0,6
Tereny pozostałe		5102	36,4
Ogólna pow. geodezyjna		14030	100

źródło: Warunki przyrodnicze produkcji rolnej, woj. białostockie IUNG, Puławy 1988 r.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb ściśle wiąże się z przestrzennym występowaniem poszczególnych typów gleb oraz ich bonitacją i tak:

- kompleksy 4 i 5 – żytni bardzo dobry i żytni dobry odpowiada rozmieszczeniu gleb pseudobielicowych (A),
- kompleksy 6 i 7 – żytni słaby i żytni bardzo słaby odpowiada rozmieszczeniu gleb piaskowych różnych typów genetycznych (AB),
- kompleksy 8 i 9 – zbożowo – pastewny mocny i zbożowo – pastewny słaby odpowiada rozmieszczeniu gleb typu czarne ziemie (D),
- pozostałe kompleksy (2,3) zajmują niewielkie powierzchnie i nie rzutują na ogólną wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy.
- Rozmieszczenie użytków zielonych ściśle wiąże się z układem dolin rzecznych i obniżeń terenowych. Na terenie gminy dominują użytki zielone średnie.

1.5.3. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Tabela Nr 8

Ocena gleb w punktach					
bonitacja		Przydatność rolnicza		Wskaźnik syntetyczny jakości	
Gr. orne	Uż. zielone	Gr. orne	Uż. zielone	Gr. orne	Uż. zielone
39,8	34,4	45,2	39,6	42,7	36,7

Tabela Nr 9

Wskaźnik bonitacji				ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
jakości i przydatności rolniczej	agroklimatu	rzeźby terenu	warunków wodnych	
40,9	6,8	4,1	3,0	54,8

Źródło: IUNG, Puławy 1988 r.

Powyższy wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej 54,8 pkt. lokuje gminę Turośń Kościelna na 26 miejscu (II grupa o wskaźniku (60,0 – 50,1) w dawnym woj. białostockim. Powyższe uzasadnia, iż warunki przyrodnicze gminy Turośń Kościelna nie ograniczają rozwoju funkcji rolniczej na jej terenie.

1.5.4. Melioracje.

Na ogólną powierzchnię gruntów ornych – 5547 ha wg stanu na rok 1997, zmeliorowanych jest 2421,3 ha. Grunty orne wymagające melioracji zajmują powierzchnię 3400 ha. Jest to zaspokojenie w 71,21 % potrzeb melioracji gruntów ornych w gminie.

Na ogólną powierzchnię użytków zielonych 2016 ha wg stanu na rok 1997, zmeliorowanych jest 1543,4 ha. Użytki zielone wymagające melioracji zajmują pow. 1800 ha. Jest to zaspokojenie w 85,74 % potrzeb melioracji użytków zielonych w gminie.

Źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku.

1.6. Lasy.

Według podziału Polski na regiony przyrodniczo – leśne lasy gminy Turośń Kościelna należą do Krainy Mazursko – Podlaskiej, dzielnicy Wysoczyzny Bielsko – Podlaskiej (Dz. Puszczy Podlaskich) charakteryzujących się występowaniem prawie wszystkich typów siedliskowych lasu oraz bardzo zróżnicowanym drzewostanem.

W podziale administracyjnym lasów województwa podlaskiego, lasy gminy Turośń Kościelna należą do nadleśnictwa Dojlidy. Lesistość gminy Turośń Kościelna przedstawia się jak niżej.

Tabela nr 10

rok	nazwa gminy	ogólna pow. gminy	Powierzchnia lasów				razem	% udział lasów w ogólnej powierzchni
			państwowe		prywatne			
			ha	%	ha	%		
1997	Turośń Kościelna	14030	1220	36,52	2093	63,48	3313	23,61

źródło: Rocznik statystyczny woj. Białostockiego 1997 r.

Lasy państwowe gospodarstwa leśnego, które zajmują 36,52 % ogólnej powierzchni lasów, występują głównie w południowo – zachodniej i północno – zachodniej części gminy. Dominuje tu bór świeży (Bśw) i bór mieszany świeży (BMśw) w drzewostanie przeważa sosna z domieszką brzozy, dębu w przedziale I – III kl. Wieku.

Na terenie lasów gminy Turośń Kościelna występują lasy ochronne:

- lasy wodochronne,
- lasy chroniące środowisko przyrodnicze
- lasy wokół miasta Białegostoku

źródło: R.D.L.P. – Białystok 1999 r.

Funkcją gospodarczą lasów państwowych na terenie gminy Turośń Kościelna jest produkcja wysokiej klasy surowca drzewnego.

Podstawą prowadzenia gospodarki w lasach państwowych stanowią plany urządzeniowe gospodarstwa leśnego Nadleśnictwa Dojlidy, zatwierdzone przez Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych. Główna funkcja lasów prywatnych to również produkcja surowca drzewnego, przede wszystkim na potrzeby własne właścicieli. Pełnią one jednocześnie funkcję wodo – i glebochronną, krajobrazową oraz ostoję dla dzikiego ptactwa i zwierzyny. Gospodarka leśna w lasach prywatnych prowadzona jest w oparciu o uproszczone plany zarządzania lasów poszczególnych obrębów wsi.

Warunki przyrodniczo – leśne uzasadniają także potrzebę opracowania granicy polno – leśnej w gminie.

Lasy na obszarze gminy Turośń Kościelna nie są zagrożone szkodliwym oddziaływaniem gazów i pyłów.

1.7. Warunki klimatyczne.

W podziale województwa podlaskiego na krainy klimatyczne gmina Turośń Kościelna należy do Krainy Wysoczyń Północno – Podlaskich.

Warunki klimatyczne gminy Turośń Kościelna odpowiadają warunkom panującym na Wysoczyźnie Białostockiej.

Poniższą charakterystykę klimatu obszaru gminy oparto o dane meteo-rologiczne ze stacji Białystok, z okresu 1948-1967 wg opracowania S.J. Pióro „Klimat województwa białostockiego”

1.7.1. Temperatura

Rozkład roczny temperatury w °C ,średnie oraz absolutne maksyma i minima ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela Nr 11

Lp.	Stacja meteorol.	Rodz. obserw.	miesiące												Śr. Rocz
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1.	Białystok	Śr.	-4,3	-4,2	-0,6	7,2	12,9	16,7	18,0	16,7	12,6	7,5	2,2	-1,6	6,9
		Max.	7,7	9,9	17,2	29,3	31,7	32,4	36,0	34,6	30,9	25,4	16,5	13,8	
		Min.	-38,4	-30,8	-22,6	-6,9	-4,3	-0,7	5,3	-0,8	-3,8	-11,2	-20,7	-23,5	

Ponadto:

- przejście średniej temperatury dobowej przez tzw. progi termiczne na Wysoczyźnie Białostockiej przypada dla 0° na 10 kwietnia i 25 października.
- Pokrywa śnieżna na Wysoczyźnie Białostockiej utrzymuje się 90 dni w roku.

1.7.2. Opady atmosferyczne.

Średni roczny rozkład opadów atmosferycznych, sumy maksymalne i minimalne oraz wskaźnik opadów okresu wegetacyjnego przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela Nr 12

Lp	Stacja Meteorologiczna	Rodz. Obserwacji	Miesiące												Śr Rocz.	Wskaźnik % v-x
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1.	Białystok	Śr.	34	36	31	39	52	69	63	77	49	41	47	44	582	60,0
		Max.	48	50	74	62	11	14	155	152	149	118	85	89	741	
		Min.	12	9	4	24	2	1	13	13	3	2	21	18	365	

Ponadto:

- średnia roczna częstotliwość burz (okres 1953 – 1967) wyniosła w Białymstoku 21,9
- średnia roczna wilgotność względna powietrza utrzymuje się na Wysoczyźnie Białostockiej w granicach 81 %,
- ilość dni pogodnych w Białymstoku wynosi 26,5, a dni pochmurnych 166,1,

1.7.3. Dynamika powietrza atmosferycznego.

Rozkład średniej częstotliwości wiatrów i prędkości w m. / sek. na poszczególne kierunki oraz częstotliwości cisz za okres obserwacji 1953 – 1967 ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela Nr 13

Lp.	Stacja meteorologiczna	%	kierunki								cisza W %
			Vm/s	N	NE	E	SE	S	SW	W	
1.	BIAŁYSTOK	%	7,8	5,9	10,6	16,1	11,2	17,9	16,1	15,3	15,9
		v	3,9	3,5	3,8	3,7	3,5	4,0	5,0	4,5	

Częstotliwość wiatrów z kierunków zachodnich (NW, W, SW,) w Białymstoku osiąga 50,8 %. Reasumując należy stwierdzić, że warunki klimatyczne gminy Turośń Kościelna nie stanowią bariery w rozwoju rolnictwa.

1.8. Obiekty i obszary prawnie chronione.

Na obszarze gminy do terenów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych objętych ochroną prawną należą:

- Narwiański Park Narodowy wraz z otuliną – Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lipca 1996 r. (Dziennik Ustaw Nr 77, poz. 368 z dnia 8 lipca 1996 r.) Narwiański Park Narodowy obejmuje ochroną Bagienną dolinę Górnej Narwi od Surza do Rzędzian o powierzchni 7,350 ha wraz z otuliną o pow. 15,408 ha. Z gminy Turośń Kościelna w obszar NPN wchodzi 1,026 ha i 3,427 ha stanowiące otulinę parku. Grunty te należą do następujących wsi:

wieś	w parku	w otulinie	razem
Baciuły	373	343,60	716,60
Bojary	237	319,76	556,76
Borowskie Żaki	175	361,94	536,94

Borowskie Cibory	-	180,60	180,60
Borowskie Michały	-	19,66	19,66
Borowskie Olki	-	138,19	138,19
Borowskie Skórki	-	49,56	49,56
Borowskie Wypychy	-	175,45	175,45
Topilec	160	1009,86	1169,89
Turośń Dolna	47	678,20	725,20
Zawady	34	70,33	104,33
Dobrowoda	-	60,26	60,26
Piećki	-	19,56	19,56
razem gmina	1,026 ha	3,427 ha	4.453 ha

W łącznej powierzchni gminy 14,030 ha, obszary objęte granicami Narwiańskiego Parku Narodowego (1026 ha) stanowią 7,3 %, a łącznie z otuliną ((4,453 ha) – 31,7 %.

- Pomniki przyrody:

- głąz narzutowy – nr ewid. 072 uznany za pomnik przyrody decyzją RL XIV – 2/9/65 Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium WRN w Białymstoku z dn. 9.03.1965 r. (Dz. Urz. WRN Nr 4 poz. 46)
- lipa drobnolistna – nr ewidencyjny 1046 – uznana za pomnik przyrody Rozp. Nr 3/94 Wojewody Białostockiego z dnia 17.11.1994 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 18. Poz. 93)

1.9. Zagrożenia i degradacja środowiska.

Obszar gminy Turośń Kościelna charakteryzuje się stosunkowo niewielkim stopniem przekształcenia środowiska. Źródła powstawania konfliktów ze środowiskiem przyrodniczym wynikają głównie z rozwoju i funkcjonowania wsi Turośń Kościelna oraz miasta Białegostoku i innych większych jednostek osadniczych, położonych w obrębie obszaru gminy jak również intensyfikacji rolnictwa (nawożenia i ochrona roślin) i wzrostu ruchu i transportu komunikacyjnego.

1.9.1. Zagrożenie wód powierzchniowych.

Stan zanieczyszczeń wód powierzchniowych został omówiony w pkt. 1.4.1 niniejszego tekstu.

Potencjalne zagrożenia zarówno dla wód powierzchniowych jak i gruntowych może stanowić brak oczyszczalni ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi. Na stan czystości wód może negatywnie wpływać działalność związana z produkcją rolną, a zwłaszcza intensywne stosowanie nawozów sztucznych i środków chemicznej ochrony roślin. Zagrożenia dla wód, a zwłaszcza wód podziemnych może być również nieprawidłowa utylizacja odpadów, a w szczególności tych odpadów, które zawierają różnego rodzaju niebezpieczne związki toksyczne.

1.9.2. Zagrożenia powietrza atmosferycznego.

Gmina Turośń Kościelna charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym.

Średnie roczne stężenia badanych zanieczyszczeń atmosferycznych w latach 1991 – 93 przez Wojewódzką Stację Sanitarно – Epidemiologiczną i P.I.O.Ś. w Białymstoku, jest dużo niższa od wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza (zał. Nr 1 do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N. i L. z dnia 28. IV. 1998 r. Dz. U. Nr. 55 poz. 355).

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego jest przemysł, kotłownie lokalne i paleniska indywidualne oraz transport.

W strukturze zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego dominują zanieczyszczenia pyłowe i gazowe pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw stałych, głównie węgla kamiennego, koksu i drewna.

Szacunkowe wielkości emisji zanieczyszczeń w roku 1993 pochodzących z procesów energetycznych w gminie Narew i gmin najbliższej jej położonych (wg. obliczeń P.I.O.Ś w Białymstoku na podstawie danych W.O.Ś. UW) przedstawiają się jak niżej :

Tabela Nr 14

Gmina	wielkość emisji zanieczyszczeń W Uq / rok				% udział SO2 i pyłu w gminie w stosunku do całego województwa	
	SO2	NO2	CO	pył	SO2	pył
Turośń Kościelna	4,6	4,8	19,2	7,2	0,032	0,093
Juchowiec Kościelny	116,7	45,1	178,5	101,1	0,809	1,287
Białystok	10710,0	5230,6	5821,1	4748,3	74,243	60,433
Choroszcz	75,4	25,5	114,9	44,0	0,523	0,56

Na terenie gminy należy liczyć się ze skażeniem pochodzenia komunikacyjnego zwłaszcza w odległości 100 – 200 m od drogi Markowszczyzna – Łapy, Markowszczyzna – Turośń Kościelna – Zawyki, Białystok – Wysokie Mazowieckie.

Aktualne zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu i ołowiem wzdłuż tras komunikacyjnych są znikome i nie stanowią zagrożenia dla środowiska. Tym niemniej w przypadku nasilenia (wzrostu) ruchu kołowego może nastąpić pewne zagrożenie dla wypasu bydła w pobliżu tych dróg oraz uprawy warzyw, a na terenach zabudowanych może zagrażać zdrowiu ludzi. W związku z powyższym należy dążyć do zmniejszenia emisji pyłów i gazów głównie poprzez:

- modernizację lub likwidację kotłowni węglowych i palenisk indywidualnych przechodząc na gaz ziemny lub olej opałowy lekki,
- modernizację i budowę instalacji odsiarczająco – odpylających,
- poprawę układów komunikacyjnych z jednoczesnym utrzymaniem dobrego stanu nawierzchni dróg i stawiania ostrych rygorów w zakresie zanieczyszczeń pochodzących z procesów spalania benzyny i ropy.

Należy także odnotować, że ocena sytuacji radiologicznej w oparciu o wyniki pomiarów stężeń dokonanych przez specjalistyczne jednostki nie wywoła żadnych zagrożeń dla środowiska i ludzi na terenie gminy.

1.9.3. Zagrożenia hałasem i wibracjami oraz elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym.

- a) Dopuszczalne natężenie hałasu dla różnych obszarów określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 1998 r. o dopuszczalnych poziomach hałasu w środowisku.

Największe zagrożenie środowiska hałasem powoduje zazwyczaj przemysł i komunikacja. Pewne lokalne uciążliwości w tym zakresie mogą wynikać z funkcjonowania istniejących zakładów przemysłowych zwłaszcza w obrębie wsi Turośń Kościelna oraz usługowych działających na podstawie wpisu do ewidencji zakładów prowadzących działalność gospodarczą. W takich przypadkach należy przestrzegać zasadę, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne natężenia nie mogą sięgać poza obręb działki, na której są wytwarzane.

Hałas komunikacyjny – wraz ze wzrostem natężenia ruchu obserwuje się coroczny przyrost poziomów hałasu komunikacyjnego (drogi nr 682, 678). W celu ograniczenia uciążliwości wynikających z nadmiernego hałasu komunikacyjnego należy dążyć min. do

budowy obwodnic, utrzymania dobrej nawierzchni dróg i ulic, dobrej organizacji ruchu itp. Pewne uciążliwości stwarza również istniejąca linia kolejowa Białystok – Warszawa.

- b) Na obszarze gminy Turośń Kościelna głównymi urządzeniami wytwarzającymi elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące szkodliwe dla ludzi i środowiska są napowietrzne linie elektromagnetyczne WN – 400 kV i 100 kV. Od w/w źródeł należy zachować następujące szerokości stref ochronnych:
- linia WN 400 kV – minimum 33 m od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii – 50 m,
 - linia WN 100 kV – minimum 14,5 m od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii – 40 m,

1.9.4. Zagrożenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego.

- a) Zagrożenia spowodowane eksploatacją surowców mineralnych.

Powierzchniowa degradacja i dewastacja terenów, a zwłaszcza rzeźby terenu, związana jest głównie z eksploatacją surowców mineralnych. Wielkość i zakres eksploatacji surowców mineralnych wraz z określeniem potrzeb rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych szczegółowo przedstawiono w pkt. 1.3.2. niniejszego tekstu. Ponadto w zależności od głębokości eksploatacji surowców oraz sposobu ich wydobywania (np. przy pomocy sprzętu mechanicznego) istnieje możliwość zarówno zakłócenia funkcjonowania układu wód wglębnych, jak i ich chemicznego (smary) zanieczyszczenia.

- b) Zagrożenia odpadami.

Jednym z poważnych zagrożeń i degradacji środowiska są odpady komunalne i przemysłowe. Odpady te, a w szczególności te, które nie są odpowiednio składowane (utyliczowane) wywierają negatywny wpływ na stan środowiska przyrodniczego, głównie w formie skażenia wody, gleby, powietrza, niszczenia walorów krajobrazowych łącznie z wyłączeniem z użytkowania określonych terenów rolnych lub leśnych.

Zagrożenia odpadami wynikają także z faktu, że na przedmiotowe wysypiska trafiają różne substancje niebezpieczne codziennego użytkowania, np., leki, środki owadobójcze, baterie, lampy rtęciowe, smary, rozpuszczalniki itp. Celem uniknięcia takich zagrożeń niezbędny jest rozdzielczy system gromadzenia odpadów. Trudności w znalezieniu odpowiednich miejsc pod wysypiska, wysoki koszt ich urządzania, a także sposób składowania i utylizacji tych nieczystości stanowią realne przesłanki do pogorszenia stanu środowiska. Dlatego też należy organizować składowiska przejściowe z pełną segregacją odpadów tj. ustawiania kontenerów w miejscach wytwarzania odpadów z docelowym ich wywożeniem na wysypisko komunalne, a także do zakładów bezpiecznego przetwarzania. We wsiach zwodociagowanych brak jest kanalizacji sanitarnych w tym małych oczyszczalni ścieków, co w konsekwencji może doprowadzić do zanieczyszczenia wód powierzchniowych jak i podziemnych. W związku z powyższym czasowo nieczystości płynne (ścieki) powinny być unieszkodliwiane poprzez ich gromadzenie w lokalnych szczelnych zbiornikach, a następnie wywożone do punktu zlewnego nowouruchomionej oczyszczalni w Turośni Kościelnej.

1.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.

1.10.1. Podstawowa struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy

W strukturze obszaru gminy istotną rolę odgrywają jej przyrodnicze struktury funkcjonalno – przestrzenne tworzące tzw. system ekologiczny gminy.

Do głównych obszarów (struktur) systemu ekologicznego gminy należą:

- a) Doliny rzek, a w tym:

- dolina rzeki Narwi, jako wielkoprzestrzenny element ekosystemu przyrodniczego, tworzący powiązania o znaczeniu ponadregionalnym, wchodzący w skład Krajowego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (E.S.O.CH.) o funkcjach: ekologicznej, gospodarczej, bioklimatycznej, krajobrazowej, rekreacyjnej i naukowo – dydaktycznej.
- Pozostałe mniejsze doliny cieków wodnych, a w szczególności Turośniarki, Czaplinańki – Niewodnicy, i obniżen terenowych jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych.
Szczegółowa charakterystyka i znaczenie w/w elementów została zawarta w pkt. 1.4.1. niniejszego tekstu.
- b) Kompleksy leśne.
 - kompleksy leśne, jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej. W większości lasy te w powiązaniu z ciągami ekologicznymi ekosystemu dolin rzecznych zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu.
Szczegółowa charakterystyka i znaczenie tych elementów została zawarta w pkt. 1.6. niniejszych uwarunkowań.
- c) Elementami wspomagającymi i współdziałającymi w zakresie funkcjonowania systemu ekologicznego gminy są tereny otwarte o charakterze rolno – osadniczym, głównie tereny upraw polowych.
- d) Podstawowym warunkiem rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy jest zachowanie walorów w/w struktur środowiska przyrodniczego z jednoczesnym zapewnieniem możliwości jego właściwego funkcjonowania.
W związku z powyższym obszary systemu ekologicznego (strefy ekologicznej) gminy, podlegać powinny ochronie przed zainwestowaniem i degradacją, głównie sanitarną.
- e) Wszystkie pozostałe obszary tj. poza systemem przyrodniczym (terenami otwartymi) posiadają warunki do rozwoju różnych form osadnictwa i zabudowy. Przy czym należy podkreślić, że są to zarazem obszary o podstawowych wartościach rolniczej przestrzeni produkcyjnej stwarzających odpowiednie warunki do rozwoju określonych form gospodarki żywnościowej.

1.10.2. Główne wnioski do kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

- a) Utrzymanie wartości i walorów terenów aktywnych biologicznie, tworzących system ekologiczny w strukturze przestrzennej obszaru gminy.
- b) Utrzymanie naturalności i ciągłości terenów systemu ekologicznego, jako warunku niekolizyjnego ich funkcjonowania z rozwojem zainwestowania gminy.
- c) Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych w szczególności ujęć wód rzeki Narwi, Turośniarki, Czaplinańki – Niewodnicy, przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i nadmierną eksploatacją - stosownie do ustalonych klas czystości i nienaruszalności przepływów biologicznych rzek.
W tym także wnioskuje się o potrzebę:
 - skutecznego rozwiązania unieszkodliwiania ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi,
 - poprawy dyspozycyjności wód poprzez tworzenie małej retencji wód w zlewniach elementarnych,
- d) Radykalne ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery pochodzących ze źródeł energetycznych i zakładów przemysłowych oraz komunikacji. Ochrona zabudowy mieszkaniowej i walorów przyrodniczych przed negatywnym wpływem zanieczyszczeń atmosferycznych - stosownie do obowiązujących norm państwowych.

Zmniejszenie emisji energetycznych można będzie osiągnąć poprzez min. gazyfikację gminy.

- e) Niwelacja zagrożeń hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym, głównie w obszarach stałego zamieszkania ludzi.
- f) Ochrona i racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną w tym ochrona przed:
 - zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
 - przeznaczaniem wartościowych gruntów na cele inne niż rolnicze,
 - negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych,
 Preferowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego zapewniającego produkcję „zdrowej żywności”.

2. Sieć osadnicza, funkcje gminy, środowisko kulturowe

2.1. Sieć osadnicza i funkcje gminy

Sieć osadniczą gminy tworzy 38 miejscowości wiejskich, wchodzących w skład 33 sołectw. Pod względem układów przestrzennych wsie mają przeważnie charakter ulicówek i wielodrożnic. Rozpowszechniona jest również rozproszona zabudowa kolonijna.

Wszystkie wsie pełnią funkcje rolnicze z niewielkim programem usług elementarnych i podstawowych. Z innych funkcji należy wymienić funkcję letniskową we wsi Niewodnica Kościelna i Topilec Kolonia, a także funkcje mieszkalne dla ludności nierolniczej we wsi Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka i Zalesiany.

Turośń Kościelna, jako lokalny ośrodek rozwoju pełni również inne funkcje jak:

- usług lokalnych z zakresu oświaty, kultury, zdrowia, handlu, finansów, administracji samorządowej i gospodarczej,
- obsługi rolnictwa,
- obsługi komunikacji,
- mieszkalnictwa dla ludności nierolniczej.

Podstawową funkcją gminy jest produkcja rolnicza ukierunkowana na produkcję zbóż, hodowla zwierząt odgrywa mniejszą rolę.

Uzupełniającymi funkcjami gminy są:

- funkcje wypoczynkowe dla mieszkańców Białegostoku,
- funkcje tranzytowe komunikacyjne i infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym i regionalnym.

2.2 Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Z terenu gminy Turośń Kościelna do rejestru zabytków wpisano:

- a) we wsi Baciuty:
 - kapliczka unicka ob., prawosławna pw. Św. Barbary, dec. WKZ – 5340/3/83 z 25.08.1983 r., nr rej. 536,
- b) we wsi Niewodnica Kościelna:
 - Kościół par. pw. Św. Antoniego Padewskiego wraz z cmentarzem przykościelnym i ogrodzeniem z bramami, dec. Nr WKZ – 5340/8/94, nr rej. 758
- c) we wsi Topilec:
 - Cerkiew par. pw. Św. Mikołaja, dec. Nr KL. WKZ – 680/18/75 z 23.10.1975r.
- d) we wsi Turośń Dolna:
 - wiatrak koźlak, dec. Nr KL WKZ – 5340/12/79 z 20.03.1979 r. Nr rej. 436
- e) we wsi Turośń Kościelna:
 - dwór myśliwski, Kult. V-2b/22/61/56 z 27.07.1956, nr rej. 55,
 - zespół kościoła par. pw. Św. Trójcy: a) kościół b) dzwonnica,

- cmentarz przykościelny, d. ogrodzenie, dec. Nr WKZ-5340/9/95 z 21.07.1995 r., nr rej. 799

2.3. Obiekty o wartościach historyczno – kulturowych.

Na terenie gminy znajdują się także obiekty o wartościach historyczno – kulturowych nie objętych decyzjami konserwatorskimi, jednakże będących także w kręgu zainteresowania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to budynki, cmentarze, parki zabytkowe (pozostałości) oraz stanowiska archeologiczne.

a) Budynki (wymienione łącznie z obiektami zabytkowymi wymienionymi w pkt. 2..2)

Wieś Baciuty

- dom nr 14, ob. nie użytkowany, drewn. pocz. XX w.
- dom nr 35, drewn. K. XIX w.
- dom nr 47 mur, 1904 r.
- spichlerz w zagrodzie nr 2, drewn.l. 20 XX w.

Wieś Bojary

- dom nr 18, drewn., l 20 XX w.

Wieś Borowskie Gziki

- dom nr 3, drewn. 1929 r.

Wieś Borowskie Michały

- dom nr 6, drewn. pocz. XX w.

Wieś Borowskie Olki

- dom nr 29, drewn., l. 20 XX w.
- dom nr 30, drewn. L. 20 XX w.

Wieś Borowskie Skórki

- dom nr 38, drewn, 1913.
- dom nr 39, drewn, pocz. XX w.

Wieś Borowskie Żaki

- dom nr 15, drewn. 1932.
- obora w zagrodzie nr 13, drewn, l.20 XX w.
- obora w zagrodzie nr 14, drewn, l. 30 XX w.

Wieś Chodory

- dom nr 21, drewn. L. 20 XX w.

Wieś Czaczki Małe

- stodoła w zagrodzie nr 10, l. 20 XX w.

Wieś Dobrowoda

- dom nr 17, drewn. 4 ćw. XIX w.

Wieś Iwanówka

- kaplica, mur., l. 30 XX w.
- dom nr 4, mur., ok. 1920.
- dom nr 6, mur., 1913.
- dom nr 10, mur., l. 20 XX w.
- dom nr 12, mur., l.20 XX w.

Wieś Juraszki

- dom nr 8, drewn., XIX/XX w.

Wieś Lubejki

- dom nr 7, mur., 1918.
- dom nr 29, mur., 1918.

Wieś Markowszczyzna

- Zespół dworski

- a) dwór, mur., 1820,
- b) oficyna, mur., ok. 1820, cz. rozebrana i przebud.
- c) czworak, mur., ok. 1820,
- d) park, I poł. XIX w.
- Pozostałości Zespołu Dworskiego
 - a) obora I, mur., 1 poł. XIX w.
 - b) obora II, mur., 1 poł. XIX w.

Wieś Niecki

- dom nr 27, mur., 1935 r.

Wieś Niewodnica Kościelna

- a) Plebania, mur., 1925.
- b) Obiekty cmentarza grzebalnego
 - kaplica, mur., 1872 r.
 - brama w ogrodzeniu, mur., 2 poł. XIX w.
- karczma, ob. dom mieszkalny, mur., pocz. XIX. w. przebud. 1967.

Wieś Pomigacze

- kaplica p.w. św. Rozalii, mur. 1930 r.
- dom nr 18, drewn. pocz. XX w.
- dom nr 19, drewn. pocz. l. 20 XX w.
- dom nr 67, mur., 4 ćw. XIX w.
- dom nr 69, mur., 4 ćw. XIX w.
- dom nr 73, drewn., k. XIX w.
- dom nr 76, mur., k. XIX w.
- dom nr 79, mur., k. XIX w.

Wieś Tolcze

- dom nr 14, drewn., l. 20 XX w.
- dom nr 27, mur, 1911 r.
- dom nr 33, mur., 1911 r.

Wieś Turośń Dolna

- dom nr 38, mur., 1929 r.
- spichlerz w zagrodzie nr 80, drewn, l. 20 XX w. przebud. 1941 r.
- wiatrak koźlak, drewn., ok. 1920 r.

Wieś Turośń Kościelna

- dom nr 91, drewn. , 1916 r.
- dom nr 107 , mur., 1904 r.

Wieś Zawady

- dom nr 21, drewn., 1920 r.

b) Cmentarze

we wsi Turośń Kościelna:

- cmentarz rzymskokatolicki,
- cmentarz przykościelny,

Pozostałości parków podworskich we wsiach:, Markowszczyzna, Topole, Turośń Kościelna.

c) Stanowiska archeologiczne.

Na terenie gminy występuje 231 stanowisk archeologicznych. Dotychczas przebadano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski około 90 % terenu gminy.

Urozmaicona rzeźba terenu, bogata sieć wodna i występowanie licznych wydm sprzyjały osadnictwu od epoki kamienia po średniowiecze i czasy nowożytne. Stanowiska archeologiczne koncentrują się na tarasie nadzalewowym doliny Narwi, nad Czaplinianką, Turośnianką i mniejszymi, bezimiennymi ciekami. Duże skupiska stanowisk

archeologicznych występują w okolicach Baciut, Borowskich, Dołków, Niewodnicy, Pomigacz, Tołcz, Topilca, Trypuć i Zawad.

Oprócz śladów i punktów osadnictwa występują tu rozległe osady o chronologii wczesno i średniowiecznej, rzadziej z epoki brązu, wczesnej epoki żelaza czy okresu wpływów rzymskich.

Na terenie gminy zarejestrowano również cmentarzyska o chronologii późnośredniowiecznej i nowożytniej – w Dobrowodzie st. 1 cmentarzysko ze stellami, w Bojarach st. 1-zniszczone cmentarzysko z płytami kamiennymi, Tołcze st. 5 – cmentarzysko szkieletowe.

Osadnictwo archeologiczne na terenie gminy Turośń Kościelna należy uznać za bogate i zróżnicowane chronologicznie.

W poszczególnych miejscowościach istnieje następująca liczba stanowisk archeologicznych:

- Topilec	-	20 stanowisk
- Topilec Kolonia	-	1 stanowisko
- Baciuty	-	38 stanowisk
- Niewodnica Kościelna	-	11 stanowisk
- Trypuć	-	8 stanowisk
- Zawady	-	17 stanowisk
- Bojary	-	4 stanowiska
- Dobrowoda	-	11 stanowisk
- Juraszki	-	1 stanowisko
- Iwanówka	-	6 stanowisk
- Markowszczyzna	-	5 stanowisk
- Niecki	-	13 stanowisk
- Pomigacze	-	9 stanowisk
- Tołcze	-	5 stanowisk
- Turośń Dolna	-	22 stanowiska
- Turośń Kościelna	-	19 stanowisk
- Lubejki	-	6 stanowisk
- Ogrodniczki	-	1 stanowisko
- Borowskie Cibory	-	2 stanowiska
- Borowskie Gziki	-	3 stanowiska
- Borowskie Michały	-	5 stanowisk
- Borowskie Olki	-	1 stanowisko
- Borowskie Skórki	-	2 stanowiska
- Borowskie Żaki	-	4 stanowiska
- Czaczki Wielkie	-	1 stanowisko
- Dołki	-	7 stanowisk
- Piećki	-	3 stanowiska
- Chodory	-	6 stanowisk

3. Sfera społeczna – warunki życia ludności.

3.1. Ludność, zasoby pracy i ich wykorzystanie.

3.1.1. Ogólne tendencje demograficzne.

W 1997 r. teren gminy zamieszkiwało 4998 osób, w tym mężczyźni stanowili 49,8 % ludności. Na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet. Na 1 km² powierzchni gminy przypadało 36 osób.

W całym okresie powojennym, licząc od 1946 r. ubyło 1195 osób, tj. 19,3% stanu ludności z roku 1946.

Spadek liczby ludności był zmienny w poszczególnych okresach. W ostatnich latach zarysowała się tendencja lekkiego wzrostu.

Ubytek ludności w latach 1946 – 1997 kształtował się następująco:

- w latach 1946 – 1950 ubyło 657 osób tj. średnio rocznie 131 osób,
- w latach 1951 – 1960 przybyło 211 osób tj. średnio rocznie 21 osób,
- w latach 1961 – 1970 przybyło 18 osób tj. średnio rocznie 2 osoby,
- w latach 1971 – 1978 ubyło 254 osób tj. średnio rocznie 32 osoby,
- w latach 1979 – 1988 ubyło 487 osób tj. średnio rocznie 49 osób,
- w latach 1989 – 1997 ubyło 26 osób tj. średnio rocznie 3 osoby,
- średnio spadek 23 osób średnio rocznie

Rozmieszczenie ludności na terenie gminy jest nierównomierne i zmieniające się, jak pokazuje to analiza stanu ludności na przestrzeni ostatnich 27 lat, zawarta w tabeli, w III części niniejszego opracowania.

Na wzrost lub spadek zaludnienia w poszczególnych okresach czasu miały zasadniczy wpływ dwa czynniki: przyrost naturalny oraz saldo migracji stałej. Bezwzględne wielkości i proporcje obydwu składników wpływają decydująco na kierunek i tempo zmian ludnościowych.

Dotychczasowe tendencje w tym zakresie obrazują poniższe dane:

Ruch naturalny w latach 1975 – 1997.

Tabela nr 15

Lp.	Wyszczególnienie	lata				
		1975	1985	1990	1993	1997
1.	małżeństwa					
	d) w liczbach bezwzględnych	37	25	47	28	22
	e) na 1000 ludności	6,6	5,2	9,4	5,6	4,4
2.	urodzenia					
	f) w liczbach bezwzględnych	72	90	67	65	62
	g) na 1000 ludności	12,9	18,6	13,4	13,1	12,3
3.	zgony					
	h) w liczbach bezwzględnych	52	72	74	68	69
	i) na 1000 ludności	9,3	14,9	14,8	13,7	13,7
4.	przyrost naturalny					
	j) w liczbach bezwzględnych	20	18	-7	-3	-7
	k) na 1000 mieszkańców	3,6	3,7	-1,4	-0,6	-1,4

Źródło: Roczniki statystyczne woj. białostockiego.

Migracje ludności w gminie Turośń Kościelna w latach 1975 – 1997.

Tabela nr 16

Lp.	Wyszczególnienie	lata				
		1975	1985	1989	1993	1997
1.	napływ ludności ogółem	185	36	68	96	89
	w tym: - z miast	102	20	31	66	61
	- ze wsi	83	16	37	28	28
	- z zagranicy	-	-	-	2	-
2.	odpływ ludności ogółem	244	178	169	97	75
	w tym: - do miast	180	126	135	71	46
	- na wieś	64	51	34	26	29
	- za granicę	-	1	-	-	-
3.	saldo migracji	- 59	- 142	- 101	- 1	14

Źródło: roczniki statystyczne woj. białostockiego.

Należy podkreślić, że zarówno stopa urodzeń jak też przyrostu naturalnego w gminie Turośń Kościelna, kształtowała się w całym okresie na poziomie wyższym niż średnia w byłym woj. białostockim.

W roku 1997 rozpiętości te były dość znaczne i wyrażały się następującymi wielkościami:

l) przyrost naturalny na wsi byłego woj. białostockiego wynosił – 3,7 %

m) przyrost naturalny w gminie Turośń Kościelna wynosił – 1,4 %

Dotychczasowe trendy migracyjne sprzyjały zmniejszaniu się liczby ludności w gminie.

W ostatnim okresie odpływ ludności zmniejszył się, a w roku 1997 był już nawet dodatni (14 osób).

3.1.2. Struktura płci ludności.

Struktura płci ludności gminy zmieniała się w latach 1946 – 1997 w sposób następujący:

Tabela nr 17

lata	razem	mężczyźni		kobiety		kobiety na 100 mężczyzn
		ogółem	%	ogółem	%	
1946	6193	3021	48,8,	3172	51,2	105
1950	5536	2681	48,4	2855	51,6	106
1960	5747	2770	48,2	2977	51,8	107
1970	5765	2870	49,8	2895	50,2	101
1978	5532	2784	50,3	2748	49,7	98
1988	5048	2546	50,4	2502	49,6	98
1997	4998	2488	49,8	2510	50,2	101
1946 - 1997	- 1195	- 533	+ 1,0	- 662	- 1,0	-4

Źródło: Spisy Powszechne oraz Rocznik Statystyczny woj. białostockiego z 1998 r.

W roku 1997 udział kobiet w ogólnej liczbie ludności wynoszący 50,2 % był wyższy od udziału kobiet we wsiach byłego województwa białostockiego, który wynosił 49,6 %.

Od roku 1960 notuje się stopniowy spadek udziału kobiet w gminie w ogólnej liczbie ludności.

3.1.3. Struktura wieku ludności.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku ludności zamieszkałej na obszarze gminy należy zauważyć, że w latach 1988 – 1997 wystąpiły następujące zjawiska:

n) utrzymał się na tym samym poziomie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym – 27,0 %

o) zmniejszył się udział ludności w grupie produkcyjnej z 53,9 % w r. 1988 do 53,0 % w roku 1997,

p) wzrósł udział ludności w wieku poprodukcyjnym, co jest odzwierciedleniem starzenia się ludności gminy.

Strukturę wieku ludności w latach 1988 – 1997 ilustruje poniższa tabela.

Ludność w gminie Turośń Kościelna według wieku w latach 1988 i 1997.

Tabela nr 18

Wiek	1988		1997		zmiany w latach 1988 – 1997	
	gółem	%	ogółem	%	osoby	1988 = 100 %

Ogółem	5048	100,0	4998	100,0	- 50	99,0
w tym: mężczyźni	2546	50,4	2488	49,8	- 58	97,7
kobiety	2502	49,6	2510	50,2	+ 8	100,3
1. wiek przedprodukcyjny ogółem:	1364	27,0	1347	27,0	- 17	98,8
w tym: 0 -17 l. mężczyźni.	672	49,3	652	48,4	- 20	97,0
0 -17 l. kobiety	692	50,7	695	51,6	+ 3	100,4
2. wiek produkcyjny ogółem:	2711	53,7	2647	53,0	- 64	97,6
w tym: 18 – 64 l. mężczyźni	1517	56,0	1477	55,0	- 40	97,4
18 – 64 l. kobiety	1194	44,0	1170	44,2	- 24	98,0
3. wiek poprodukcyjny ogółem:	973	19,3	1004	20,0	+ 31	103,2
w tym; 65 l. I więcej mężcz.	357	36,7	359	35,8	+ 2	100,6
65 l. I więcej kobiety	616	63,3	645	64,2	+ 29	104,7

Źródło: Spis Powszechny 1988 r.

Ludność w woj. białostockim w 1997 r. WUS Białystok 1998 r.

W wyniku zmian w strukturze wieku ludności polegających na wzroście udziału ludności nieprodukcyjnej i spadku udziału produkcyjnej grupy ludności wzrósł w gminie współczynnik obciążenia demograficznego, liczonego liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 1000 osób w wieku produkcyjnym.

W roku 1997 na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadało 888 osób w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy w 1988 r. współczynnik ten kształtował się na poziomie 862 osób. Jest to wskaźnik niższy aniżeli średnio na terenach wiejskich byłego województwa białostockiego, gdzie na 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadło aż 914 osób w wieku nieprodukcyjnym.

3.1.4. Pracujący.

W 1997 r. liczba ludności pracującej w całej gminie wynosiła 2315 osób co stanowiło 46,3 % ogółu ludności, z tego w rolnictwie indywidualnym 2056 osób, co stanowiło 57,9 % ludności z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Z terenu gminy w 1997 r. pracowało poza rolnictwem indywidualnym 259 osób, w tym 134 kobiet.

W stosunku do 1996 r. nastąpił wzrost zatrudnienia o 43 osoby.

Struktura pracujących według sekcji EKD była w latach 1996, 1997 następująca:

Tabela nr 19

Sekcje EKD	1997 r.	1996 r.		
		ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny

ogółem	259	216	163	53
w tym:				
q) rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo,	12	13	-	13
- działalność produkcyjna	22	19	-	19
- zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, wodę,	2	2	2	-
- budownictwo	36	6	6	-
- handel i naprawy	15	10	-	10
- transport, składowanie i łączność,	8	10	8	2
- pośrednictwo finansowe	9	9	-	9
- administracja publiczna,	36	28	28	-
- edukacja	101	100	100	-
- ochrona zdrowia i opieka społeczna	14	15	15	-
- pozostała dział. usług.	4	4	4	-

Zródło: Dane statystyczne z W.U.S. Białystok.

W 1997 r. notuje się pewne zmiany w strukturze zatrudnienia. Nastąpił bowiem wzrost pracujących w działalności produkcyjnej, budownictwie, handlu, administracji publicznej i edukacji. Spadło nieznacznie w rolnictwie, transporcie i ochronie zdrowia.

3.1.5. Problem bezrobocia.

Wprowadzenie mechanizmów gospodarki rynkowej zmieniło w zasadniczy sposób sytuację na rynku zatrudnienia. Po wieloletnim okresie występowania niedoboru pracowników (niezależnie od bezrobocia ukrytego) nastąpiło radykalne zmniejszenie zatrudnienia. W wyniku powyższego od 1990r. obserwuje się wzrost bezrobocia.

W latach 1992 – 1997 liczba bezrobotnych kształtowała się następująco:

- 1992 – 266 osób
- 1993 – 241 osób
- 1994 – 256 osób
- 1995 – 257 osób
- 1996 – 216 osób
- 1997 – 170 osób
- 1999 – 130 osób

Liczba i struktura bezrobotnych w r. 1997 kształtowała się następująco:

Tabela nr 20

wyszczególnienie	osoby	%
ogółem:	170	100,0
w tym:		
r) kobiety	91	53,5
s) absolwenci	10	5,9
t) zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	8	4,7
u) bez prawa do zasiłku	54	31,8
v) w wieku 18 – 44 lata	147	86,5
w) pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	76	44,7

Zródło: dane W.U.S. Białystok.

Ogólnie biorąc bezrobotni są to głównie ludzie młodzi, a spośród zarejestrowanych bezrobotnych około 45 % pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.

3.1.6. Charakterystyka ludności rolniczej (gospodarstwa indywidualne)

3.1.6.1. Pracujący.

Niektóre dane demograficzne ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (łącznie z działkami rolnymi) w gminie Turośń Kościelna w 1996 r. na tle ludności wiejskiej byłego województwa białostockiego ogółem.

Tabela nr 21

Wyszczególnienie	b. woj. białostockie (wieś)	gmina Turośń Kościelna
1. ludność wiejska ogółem	254834	4996
w tym: mężczyźni	128555	2494
kobiety	126279	2502
2. ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użyt. gosp. rolnego (działki rolnej)	191391	3550
w tym: mężczyźni	98181	1822
kobiety	93210	1728
3. pracujący (pow. 15 lat życia) w gosp. dom. z użyt. gosp. rolnego w tym w swoim gosp. poza swoim gosp. rolnym,	125710 105347 20363	2256 1637 619
4. bezrobotni w gosp. dom. z użyt. gosp. rolnego	1318	24
5. bierni zawodowo w gosp. dom. z użyt. gosp. rolnego ogółem	64364	1270
w tym: 0 – 14 lat	42278	810
powyżej 15 lat	22085	460
6. pełnozatrudnieni w indyw. gosp. rolnych tj. w gosp. pow. 1 ha	79879	1275
w tym; mężczyźni	45409	742
kobiety	34470	533

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r.

Jak wynika z powyższej tabeli ludność z użytkownikami gospodarstwa rolnego stanowiła 71 % ludności gminy. We wsiach byłego województwa białostockiego ludność rolnicza stanowiła 75,1 %.

Aktywność zawodowa ludności rolniczej (licząc łącznie z bezrobotnymi, którzy są gotowi do podjęcia pracy) wyniosła w gminie 58,3 %, z tego aktywność zawodowa w swoich gospodarstwach rolnych, wynosiła 43,2 % . odpowiednie wskaźniki we wsiach byłego województwa białostockiego wynosiły 66,4 % oraz 55 %.

3.1.6.2. Wykształcenie ludności rolniczej.

Ludność w wieku 15 i więcej lat zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) według poziomu wykształcenia w 1996 r. w gminie Turośń Kościelna na tle byłego woj. białostockiego przedstawia się jak poniżej w tabeli.

Tabela nr 22

obszar	ludność ogółem	wykształcenie						
		Wyższe	Police – alne	Śred. zaw.	Śred. ogólne	Zasd. zawodo we	Podst.	Podst. nie ukończ.

województwo	179854	4309	2591	23960	6857	34613	78474	29050
%	100,0	2,4	1,5	13,3	3,8	19,2	43,6	16,2
w tym: mężczyźni	91668	1969	579	12245	2038	22813	41025	10999
%	100,0	2,1	0,6	13,4	2,2	24,9	44,8	12,0
kobiety	88186	2340	2012	11715	4819	11800	3744942	18051
%	100,0	2,6	2,3	13,3	5,5	13,4	,5	20,4
województwo wieś	151963	2470	1592	17434	4509	29254	69614	27090
%	100,0	1,6	1,0	11,5	3,0	19,3	45,8	17,8
w tym: mężczyźni	78023	1116	354	9015	1308	19237	36706	10287
%	100,0	1,4	0,5	11,6	1,7	24,6	47,0	13,2
kobiety	73940	1354	1238	8419	3201	10017	32908	16803
%	100,0	1,8	1,7	11,4	4,3	13,6	44,5	22,7
gmina Turośń Kościelna	2765	71	37	410	123	704	1157	263
%	100,0	2,6	1,3	14,8	4,4	25,5	41,9	9,5
w tym: mężczyźni	1442	32	6	219	34	454	601	96
%	100,0	2,2	0,4	15,2	2,4	31,5	41,7	6,6
kobiety	1323	39	31	191	89	250	556	167
%	100,0	2,9	2,3	14,5	6,7	18,9	42,1	12,6

Źródło: Spis Rolny z 1996 r. W.U.S. Białystok 1997 r.

Ludność rolnicza zamieszkująca gminę Turośń Kościelna jest lepiej wykształcona niż średnio ludność rolnicza zamieszkująca na wsi byłego woj. białostockiego.

Wykształcenie wyższe posiada w gminie 2,6 % ludności rolniczej (1,6 % na wsi województwa), policealne 1,3 % (1,0 % w województwie na wsi). Także z wykształceniem średnim jest tu większy odsetek ludności niż we wsiach byłego województwa.

Podobnie jak we wsiach byłego województwa kobiety w gminie są lepiej wykształcone niż mężczyźni. Wśród kobiet wyższe wykształcenie posiada 2,9 % (mężczyźni 2,2 %). Wykształcenie policealne posiada 2,3 % kobiet wobec 0,4 % mężczyzn.

Wśród ludności nie posiadającej wykształcenia podstawowego dominują kobiety, podobnie jak we wsiach byłego województwa, ale odsetek ogólny ludności bez wykształcenia podstawowego jest w gminie niższy niż we wsiach byłego województwa białostockiego.

3.2. Warunki życia ludności.

3.2.1. Warunki mieszkaniowe.

3.2.1.1. Zasoby mieszkaniowe na tle byłego województwa białostockiego.

Zasoby mieszkaniowe gminy Turośń Kościelna na tle zasobów mieszkaniowych województwa i terenów wiejskich byłego województwa oraz podstawowe wskaźniki mieszkaniowe w 1997 r. ilustrują następujące dane:

Tabela nr 23

wyszczególnienie	byłe woj. białostockie		gmina Turośń Kościelna	udział gminy w terenach wiejskich byłego woj.
	ogółem	tereny wiejskie		
mieszkania	227618	80780	1466	1,79
izby	830627	295248	5280	1,79
pow. użytł. mieszkań w m ²	13897346	4666917	101645	2,18
przeciętnie:				
- liczba mieszkań na 1000 m.	324,4	322,7	340,9	105,6
- liczba izb w mieszkaniu	3,60	3,65	3,60	98,6
-pow. uż. mieszk. w m ² /osobę	20,2	22,8	20,3	89,0
- liczba osób na mieszkanie	3,02	3,08	3,41	110,7
- liczba osób na izbę	0,83	0,84	0,95	113,1
- pow. uż. mieszkania w m ²	61,0	57,8	69,3	119,9

Źródło: Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1998 r.

W roku 1997 na terenie gminy Turośń Kościelna zasoby mieszkaniowe liczyły 1466 mieszkań, 5280 izb mieszkalnych i 101645 m² powierzchni użytkowej. W zasobach własności gminy było 35 mieszkań o 1854 m² powierzchni użytkowej.

Na tle terenów wiejskich byłego województwa białostockiego ilościowe zasoby mieszkaniowe w przeliczeniu na 1000 mieszkańców były wyższe i wynosiły 340,9 mieszkania (w województwie: 322,7). Większe są również średnie mieszkania w gminie (69,3 m² pow. uż. wobec 57,8 m² we wsiach byłego woj. białostockiego)

3.2.1.2. Zmiany zasobów mieszkaniowych w gminie w latach 1970 – 1998.

W okresie ostatnich 27 lat (1971 – 1998) liczba mieszkań w gminie nieznacznie wzrosła (o 48), przy jednoczesnym dużym wzroście izb mieszkalnych (o 1208) i powierzchni użytkowej mieszkań (o 27067 m²).

Oznacza to, że nowobudowane mieszkania są o wiele większe od tych, które ubyły w tym okresie.

Zmiany zasobów mieszkaniowych w latach 1970 – 1998 ilustruje powyższa tabela:

Tabela nr 24

lata	mieszkania	izby	pow. użytkowa
1970	1426	4124	75932
1978	1477	4763	86738
1988	1400	4891	92949
1997	1466	5280	101645
1998	1474	5332	102999
zmiany 1971-1998	48	1208	27067

Źródło: Spisy Powszechne. Materiały US 1999 r.

Ruch budowlany na terenie gminy według danych W.U.S. Białystok jest dość znaczny. W latach 1990 – 1998 łącznie przekazano do użytku 79 nowych mieszkań.

Ruch budowlany w latach 1990 – 1997.

Tabela nr 25

lata	przekazano do użytku		
	mieszkania	izby	pow. uż. mieszkań w m ²
1990	3	13	288
1991	2	13	251
1992	24	141	3124
1993	16	75	1429
1994	6	30	704
1995	8	42	862
1996	2	12	275
1997	10	61	1660
1998	8	52	1354
Razem:	79	439	9947

Źródło: dane WUS Białystok.

3.2.1.3 Zmiana warunków mieszkaniowych wynikająca z potencjału mieszkaniowego.

Wraz z niewielkim wzrostem ilości mieszkań, przy jednoczesnym wzroście izb mieszkalnych i wzroście powierzchni użytkowej, w powiązaniu ze spadkiem liczby mieszkańców gminy, obserwuje się zmiany w podstawowych wskaźnikach mieszkaniowych, świadczących o poprawie sytuacji mieszkaniowej.

Problem ten ilustruje poniższa tabela:

Tabela nr 26

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	1998	1970 = 100 %
- liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	241,9	267,0	277,3	293,3	121,2
- liczba izb w mieszkaniu	2,89	3,22	3,49	3,62	125,3
- pow. użytkowa mieszkania w m ²	53,2	58,7	66,4	69,0	129,7
- liczba osób w mieszkaniu	4,12	3,75	3,61	3,41	82,8
- liczba osób na izbę	1,43	1,16	1,03	0,94	65,7
- pow. użytkowa w m ² na osobę	12,9	15,7	18,4	20,5	158,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie materiałów statystycznych.

3.2.1.4. Jakość mieszkań.

O jakości mieszkań świadczy okres ich budowy, jakość materiałów budowlanych, jak też wyposażenie w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej.

Brak jest aktualnie danych statystycznych, by można było ocenić dokładnie ten stan. Ostatnie dane pochodzą ze Spisu Powszechnego z 1988 r., dlatego też nie są one dziś miarodajne, gdyż od tamtego okresu dokonano wiele w gminie w zakresie wyposażenia mieszkań i poprawy ich stanu technicznego.

Na jakość mieszkań w gminie pewne wyobrażenie dać może analiza danych dotyczących zasobów mieszkaniowych w indywidualnych gospodarstwach rolnych, pochodzących ze Spisu Rolnego z 1996 r..

Z danych spisowych wynika, że w gminie w 1996 r. było 1017 gospodarstw rolnych, których właściciele posiadali 895 budynków mieszkalnych.

W mieszkaniach zamieszkiwało 3550 osób, czyli w jednym mieszkaniu było 3,97 osób (średnio w gminie we wszystkich mieszkaniach 3,41 osób w mieszkaniu). Na 1000 osób ludności rolniczej przypada 252 mieszkania (293,3 dla całej gminy).

Wiek budynków mieszkalnych rolników w gminie Turośń Kościelna na tle wsi byłego województwa białostockiego przedstawia się następująco:

Tabela nr 27

Okres budowy	gmina		wsie byłego woj. białostockiego	
	ogółem	%	ogółem	%
razem	895	100,0	46242	100,0
przed 1944 r	160	17,9	8464	18,3
1945 – 1960	275	30,7	14415	31,2
1961 – 1970	155	17,3	8596	18,6
1971 – 1980	165	18,4	8097	17,5
1981 - 1990	103	11,5	5201	11,2
1991 – 1996 (97)	38	4,2	1488	3,2

Źródło: Powszechny Spis Rolny z 1996 r.

W gminie Turośń Kościelna udział mieszkań ludności rolniczej wybudowanych przed 1944 r. jest mniejszy niż średnio we wsiach byłego województwa białostockiego oraz większy w zasobach wybudowanych po 1980r. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarne i inne urządzenia komunalne stanowi jeden z podstawowych elementów wartości zasobów mieszkaniowych.

Sytuację w gminie w tym zakresie można częściowo ocenić na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. przedstawiającego stan wyposażenia mieszkań rolników indywidualnych.

Wyposażenie mieszkań indywidualnych gospodarstw rolnych w podstawowe urządzenia komunalne w gminie Turośń Kościelna na tle byłego województwa białostockiego przedstawia się następująco:

Tabela nr 28

Urządzenia komunalne	byłe woj. białostockie				gmina	
	ogółem		w tym wsie		Turośń Kościelna	
	razem	%	razem	%	razem	%
Liczba gosp. rolnych (łącznie działkami rolnymi)	66805	100,0	56240	100,0	1017	100,0
w tym posiadające:						
a) wodociąg sieciowy	26266	39,3	22570	40,1	689	67,7
b) wodociąg zagrodowy	8924	13,4	8098	14,4	85	8,4
c) kanalizację sieciową	1142	1,7	450	0,8	-	-
d) kanalizację do dołu gnilnego	25536	38,2	22121	39,3	498	49,0
e) sieć elektryczną 380 V	39023	58,4	35145	62,5	712	70,0
f) korzystający z gazu z butli	26383	39,5	22532	40,1	513	50,4
g) posiadający telefon	12781	19,1	10389	18,5	200	19,7

Źródło: Powszechny Spis Rolny z 1996 r.

Z powyższych danych wynika, że mieszkania ludności rolniczej w gminie Turośń Kościelna są lepiej wyposażone niż w byłym woj. białostockim. Ponadto w latach 1997 – 1999 wystąpił dalszy rozwój urządzeń infrastrukturalnych w gminie, co podniosło standard wyposażenia mieszkań rolników.

3.2.2. Urządzenia obsługi ludności.

3.2.2.1. Oświata i wychowanie.

Sytuacja w szkolnictwie podstawowym i placówkach wychowania przedszkolnego na przestrzeni lat 1988 – 1997 przedstawia się następująco.

Tabela nr 29

Wyszczególnienie	1988 / 89	1995 / 96	1997 / 98
1. Placówki wychowania przedszkolnego	5	5	5
w tym:			
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	5	5	5
- dzieci w oddziałach			
- nauczyciele	118	91	83
	6	5	5
2. Szkoły podstawowe	5	5	5
w tym:			
- z klasami I - VIII	5	5	5
3. Uczniowie ogółem	638	700	716
4. Pomieszczeni do nauczania	44	51	53
w tym: izby lekcyjne		39	38
5. Oddziały szkolne	36	36	38
6. Nauczyciele	56	50	52
7. Liczba uczniów na pomieszczenie	14,5	14	14
8. Liczba uczniów na oddział	17,7	19	19
9. Absolwenci	76	80	82

Źródło: Roczniki Statystyczne woj. białostockiego 1989, 1995, 1998,

Na przestrzeni lat 1989 – 1998 liczba placówek wychowania przedszkolnego, jak też szkół podstawowych nie uległa zmianie. Zmalała liczba nauczycieli. Obecnie w 5 szkołach podstawowych kształci się 716 uczniów. Szkoły podstawowe istnieją we wsiach: Turośń Kościelna, (gimnazjum) Czaczki Małe, Niewodnica Kościelna, Tołcze, Turośń Dolna.

3.2.2.2. Kultura.

Na terenie gminy istnieje szereg instytucji i placówek kultury jak: Gminny Ośrodek Kultury, Wiejski Dom Kultury, świetlice, biblioteki (filie miejsca pamięci, kościoły.

a) Gminny Ośrodek Kultury w Turośni Kościelnej.

Jest to główny ośrodek szerzący kulturę na terenie gminy, który prowadzi różnego rodzaju działalność jak:

- warsztaty plastyczne,
- cykliczne Regionalne Spotkania Zespołów Scenicznych OSP,
- letnie festyny sportowo – rekreacyjne,
- jesienne dni seniora,
- spotkania i przeglądy związane z obchodami świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy,
- wydawnictwa popularyzujące gminę,
- oprawy artystyczne uroczystości organizowanych przez gminę,
- koncerty z operą i operetką,

b) Świetlice istnieją we wsiach: Zalesiany, Trypucie, Zawady, Barszczówka.

c) Biblioteki

Gminna Biblioteka publiczna istnieje przy GOK w Turośni Kościelnej, zaś jej filie istnieją we wsiach: Turośń Dolna, Baciuty, Trypucie.

Sytuację w zakresie czytelnictwa w gminie w latach 1990 – 1997 ilustruje tabela:

Tabela nr 30

Lp.	Wyszczególnienie	lata							
		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
1.	Placówki biblioteczne (biblioteki, filie, punkty)	19	13	13	13	8	7	7	7
2.	Księgozbiór (tys woluminów)	33,4	27,8	27,7	28,0	28,2	28,5	28,6	28,6
3.	Czytelnicy	1605	1526	1365	1065	855	726	693	657
4.	Wypożyczenia (tys. woluminów)	28,7	26,0	27,1	19,0	19,3	15,4	17,4	17,1
5.	Liczba ludności na 1 placówkę	260	379	379	379	615	705	714	714
6.	Księgozbiór na tysiąc Mieszkańców	6774	5638	5618	5680	5720	5771	5722	5716
7.	Wypożyczenia na 1 czytelnika	17,9	17,0	19,9	17,8	22,6	21,2	25,1	26,1

Źródło: Kultura w woj. białostockim w latach 1990 – 1995, WUS Białystok, Roczniki statystyczne woj. białostockiego,

d) Zespół artystyczny

Na terenie gminy działa zespół śpiewaczy „Zalesianki” w Zalesianach, występujący od kilku lat na różnych festiwalach.

e) Folklor i etnografia

Do znanych malarzy ludowych należy Pan Władysław Zdanowicz z Zawad, Dosyć powszechnie wyrabia się jeszcze rękodzieło ludowe jak: plecionki, dywany, wyroby stolarskie i inne.

Folklor przetrwał także w kultywowaniu obrzędów religijnych m. in. poprzez odpusty. Do najbardziej znanych i popularnych należy odpust na św. Antoniego Padewskiego w Niewodnicy Kościelnej.

Używa się także strojów ludowych podczas uroczystości religijnych np. procesji.

Zachowała się również dawna mowa tzw. „tutejsza”, charakterystyczna dla wyznawców prawosławia w okolicach Topilca i Baciut. Używa się także nazw ludowych i przedmiotów.

f) Kościoty i miejsca kultu

W następujących miejscowościach istnieją obiekty sakralne:

- kościoły we wsiach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna,
- cerkiew w Topilcu
- kaplice we wsiach: Pomigacze, Iwanówka, Baciuty,
- liczne krzyże przydrożne na terenie całej gminy.

g) pomniki pamięci istnieją we wsiach: Topilec, Juraszki, Niewodnica,

3.2.2.3. Zdrowie i pomoc społeczna

Z zakresu zdrowia i pomocy społecznej istnieją na terenie gminy następujące urządzenia:

- Gminny Ośrodek Zdrowia w Turośni Kościelnej,
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Trypuciach,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Turośni Kościelnej.

Personel służby zdrowia stanowią:

- 2 lekarzy, co w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wynosi 4 lekarzy, (24,3 w województwie podlaskim i 17,9 w powiecie białostockim)
- 2 lekarzy dentystów,
- 1 farmaceuta
- 5 pielęgniarek,
- 1 położna,
- w Turoni Kościelnej istnieje apteka prywatna,

3.2.2.4. Handel, gastronomia, usługi

Na sieć handlowo - gastronomiczną w gminie składają się 34 punkty sprzedaży, w tym:

- 22 sklepy ogólnospożywcze,
- 6 punktów gastronomicznych (4 bary i 2 pijalnie piwa),
- 1 apteka prywatna,
- 1 punkt sprzedaży paliw,
- 1 punkt sprzedaży pasz,
- 1 punkt sprzedaży opału i materiałów budowlanych,
- 2 kioski „Ruch”

Sklepy istnieją w następujących miejscowościach: Turośń Kościelna, Turośń Dolna, Baciuty, Zawady, Niewodnica Korycka, Tołcze, Borowskie, Chodory, Pomigacze, Niewodnica Kościelna, Zalesiany, Trypucie.

Według stanu na 1998 r. na terenie gminy zarejestrowanych było ogółem 199 podmiotów gospodarczych prowadzących różnego rodzaju działalność usługową i produkcyjną. Bliższe omówienie tej działalności zawiera punkt 4.2.1. studium.

3.2.2.5. Turystyka, wypoczynek, sport

a) Turystyka, wypoczynek

Do walorów turystyczno – wypoczynkowych gminy można zaliczyć elementy środowiska naturalnego tj. ukształtowanie terenu, wody powierzchniowe, lasy i zagospodarowanie terenu.

Ukształtowanie terenu gminy jest wynikiem działalności zlodowacenia. Do ważniejszych wzniesień należą: Kosmata Góra – 139 m.n.p.m., Góra Radzynka – 152 m.n.p.m., Kościańska Góra – 139 m.n.p.m., Deniwelacja względna sięga kilkunastu metrów okolicach Dobrowody,

Baciut, Topilca, Chodor, Niewodnicy. Na pozostałym obszarze występuje teren falisty, a nad Narwią równinny, na poziomie 115 m.n.p.m.

Tereny o urozmaiconej rzeźbie mogą być wykorzystywane do wycieczek pieszych, rowerowych a zimą do narciarstwa.

Wody powierzchniowe na terenie gminy tworzą rzeki: Narew i jej dopływy, Turośnianka, Czaplinańska, Grądówka.

Rzeka Narew ze swoimi odnogami nadaje się do uprawiania kajakarstwa i wędkarstwa. Natomiast do kąpeli rzeki Turośnianka i Czaplinańska. Zbiorniki wodne występują we wsiach Topilec, Niewodnica, Turośń Kościelna i Glinianka we wsi Markowszczyzna.

Największe kompleksy leśne występują w okolicach wsi Dołki i na północy koło Topilca.

Ponadto duże powierzchnie lasów występują koło wsi Borowskie Gziki, Pomigacze, Bojary, Dobrowoda. W rejonie wsi Niewodnica Kościelna lasy spełniają funkcje ochronne Białegostoku. W Niewodnicy Kościelnej skupiają się największe tereny wypoczynkowe w postaci terenów letniskowych ludności miasta Białegostoku.

Do najważniejszych obszarów przyrodniczych występujących na terenie gminy należy Narwiański Park Narodowy. Celem Parku jest ochrona odcinka doliny Górnej Narwi od Suraza do Rzędzian o długości 48 km i powierzchni 7350 ha. Rzeka na tym odcinku płynie wieloma korytarzami, tworzy liczne rozlewiska i zakola. W parku występuje 13 gatunków roślin chronionych. Park jest ważną ostoją ptaków o randze europejskiej oraz obszarem węzłowym Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET o znaczeniu międzynarodowym.

Atrakcyjne tereny przyrodnicze gminy wzbogacone są obiektami zabytkowymi a także bogactwem kultury i folkloru, które omówiono w innych punktach „studium”.

Gmina charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Istnieje tu gęsta sieć dróg kołowych oraz linie kolejowe.

Największe znaczenie dla ruchu kołowego mają drogi wojewódzkie nr 678 Białystok – Wysokie Mazowieckie i nr 682 Łapy – Markowszczyzna.

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe: międzynarodowa Warszawa – Kuźnica Białostocka – St. Petersburg oraz Białystok – Bielsk Podlaski.

Przez teren gminy przebiegają dwa szlaki turystyczne:

- szlak włókienniczy w kolorze niebieskim łączący Białostockie Zakłady Przemysłu Bawełnianego „Fasty” z ośrodkiem wypoczynkowym w Doktorcach gm. Suraz,
 - Szlak biegnie przez Niewodnicę, Tołcze, Markowszczyznę Dobrowodę, Bojary, Borowskie Żaki do Suraza i Doktorc. Po drodze są miejsca związane z początkami przemysłu włókienniczego na białostoczczyźnie i osobliwości Narwiańskiego Parku Narodowego. Szlak liczy ogółem 60 km, w tym na terenie gminy 20 km.
 - szlak nadnarwiański w kolorze żółtym o długości 31 km zaczyna się w dzielnicy Białegostoku Nowe Miasto II i dalej biegnie przez Turczyn, Księżyno – Niewodnicę – Topole – Trypucie – Zawady – Topilec i dalej w gminie Choroszcz. Po drodze występują zabytki sakralne i osobliwości Narwiańskiego Parku Narodowego.
- Istnieje też szlak wodny kajakowy po rzece Narew opływającej gminę od zachodu w okolicach wsi Borowskie i Uhowa gm. Łapy, a następnie w okolicach wsi Baciuty i Topilec.

W Uhowie jest możliwość wypożyczenia kajaków.

Możliwe jest też penetrowanie walorów przyrodniczych i innych gminy poprzez turystów zmotoryzowanych jadąc przez Zawady, Baciuty, Dobrowodę, Turośń Dolną, Borowskie.

We wsi Turośń Kościelna istnieją tereny rekreacyjne z basenem nad rzeką.

b) Sport

W Turośni Kościelnej istnieje stadion sportowy.

Tereny sportowe istnieją przy Szkołach Podstawowych we wsiach: Turośń Kościelna, Czaczki Małe, Niewodnica Kościelna, Tołcze, Turośń Dolna.

3.2.2.6. Administracja i łączność

Z zakresu administracji istnieją następujące urzędy:

1. Urząd Gminy w Turośni Kościelnej,
2. Bank Spółdzielczy w Turośni Kościelnej,
3. Posterunek Policji w Turośni Kościelnej,
4. Parafie Kościoła Rzymsko – Katolickiego we wsiach: Turośń Kościelna,
5. Niewodnica Kościelna,

Z zakresu łączności istnieją urzędy pocztowo – telekomunikacyjne we wsiach: Turośń Kościelna, i Trypucie.

3.2.2.7. Inne usługi

- a) remizy strażackie istnieją we wsiach: Turośń Kościelna, Borowskie, Trypucie, Chodory,
- b) cmentarze istnieją we wsiach: Niewodnica Kościelna, Turośń Kościelna,

4. Sfera produkcyjna.

4.1. Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, gospodarka leśna.

Gmina dysponuje znacznymi zasobami użytków rolnych. Na 1 mieszkańca przypada tu 1,74 ha a więc prawie 2 krotnie więcej niż w województwie podlaskim i 1,6 razy więcej niż w powiecie białostockim (0,98 ha w woj. i 1,1, ha w powiecie).

Użytki rolne w wielkości 8732 ha w 1997 r. stanowiły 62,3 % (59,7 % w województwie podlaskim i 50,4 % w powiecie białostockim).

W użytkach rolnych dominującą pozycję zajmują grunty orne (63,5 %). podstawowa formą własności użytków rolnych jest gospodarka indywidualna, we władaniu której znajduje się 97,7 % arealu.

Lasy zajmują 26,3 % powierzchni gminy, co jest poniżej średniej lesistości województwa podlaskiego (29,3 %).

Struktura użytkowania gruntów w gminie przedstawiona została szczegółowo w pkt. 1.1. niniejszego studium.

4.1.1. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Według Instytutu Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, wartość ogólnego wskaźnika rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniającego wartość gleb, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne wynosi dla gminy Turośń Kościelna 54,8 punktów.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjna została omówiona szczegółowo w pkt. 1.5. niniejszego studium.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy wykorzystana jest do produkcji zbóż i bydła i trzody chlewnej.

4.1.2. Struktura indywidualnych gospodarstw rolnych

W gminie Turośń Kościelna funkcjonuje ogółem 1017 gospodarstw rolnych (łącznie z działkami rolnymi o pow. do 1 ha), zaś gospodarstw bez działek rolnych 888. Średnie gospodarstwo rolne łącznie z działkami rolnymi liczy 10,3 ha, zaś bez działek rolnych 11,7 ha. (średnie gospodarstwo rolne w województwie podlaskim liczy 10,7 ha, a w powiecie białostockim 8,4 ha).

Najliczniej reprezentowane są gospodarstwa rolne o powierzchni 7 – 15 ha (30,7 % wszystkich gospodarstw), które skupiają aż 39,2 % powierzchni użytków rolnych w gminie.

Tabele 31, 32 ilustrują strukturę indywidualnych gospodarstw rolnych w gminie na tle byłego województwa białostockiego (danych dla nowego województwa podlaskiego brak).

Indywidualne gospodarstwa rolne i działki rolne wg. Grup obszarowych w gminie Turośń Kościelna na tle byłego województwa białostockiego.

Tabela nr 31

Grupy obszarowe Użytków rolnych	Byłe woj. białostockie (wsie)		Gmina Turośń Kościelna	
	Razem	%	Razem	%
1	2	3	4	5
Ogółem	56240	100,0	1017	100,0
Do 1 ha	10345	18,7	129	12,7
1 – 2 ha	4192	7,5	63	6,2
2 – 3 ha	2716	4,8	88	8,6
3 – 5 ha	4970	8,8	159	15,6
5 – 7 ha	5722	10,2	148	14,6
7 – 10 ha	9014	16,0	172	16,9
10 – 15 ha	10705	19,0	140	13,8
15 – 20 ha	4899	8,7	66	6,5
20 – 30 ha	2875	5,1	35	3,4
30 – 50 ha	700	1,2	15	1,5
50 – 100 ha	68	0,3	1	0,1
100 – 200 ha	19	-	-	-
200 i więcej ha	15	-	1	0,1

Źródło; Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku 1997 r.
Obliczenia własne.

Powierzchnia indywidualnych gospodarstw i działek rolnych wg. grup obserwowanych użytków rolnych w gminie Turośń Kościelna na tle byłego województwa białostockiego.

Tabela nr 32

Grupy obszarowe użytków rolnych	byłe woj. białostockie (wsie)		Gmina Turośń Kościelna	
	Razem	%	Razem	%
1	2	3	4	5
Ogółem	562660	100,0	10478	100,0
Do 1 ha	5873	1,0	108	1,0
1 – 2 ha	7958	1,4	131	1,3
2 – 3 ha	8703	1,5	305	2,9
3 – 5 ha	25549	4,5	902	8,6
5 – 7 ha	43099	7,7	1184	11,3
7 – 10 ha	92912	16,5	1911	18,2
10 – 15 ha	156928	27,9	2199	21,0
15 – 20 ha	99175	17,6	1485	14,2
20 – 30 ha	79809	14,2	1040	9,9
30 – 50 ha	29021	5,2	674	6,4
50 – 100 ha	4983	0,9	83	0,8
100 – 200 ha	2948	0,5	-	-
200 i więcej ha	5704	1,1	454	4,4

Źródło: Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

4.1.3. Struktura zasiewów, zbiory, plony

Struktura zasiewów w gminie Turośń Kościelna w latach 1988 i 1996.

Tabela nr 33

Zasiewy	1988 r. (ha) gosp. Ind.	1996 r (ha)	
		gosp. ind.	
1	2	3	4
Zasiewy ogółem	5508		4580
W tym:	2333*		
1. zboża ogółem			3719
w tym: a) pszenica	460		614
b) żyto	1194		856
c) inne zboża	522		650
w tym:	-		-
- jęczmień	-		61
- owies	157		347
- pszenżyto	-		242
d) mieszanki zbożowe	-		1539
e) inne	-		60

1	2	3	4
2. ziemniaki	975		567
3. przemysłowe	28		20
w tym: a) buraki cukrowe	28		20
4. uprawy pozostałe	2172**		274
a) pastewne	-		121
b) warzywa	-		114
c) truskawki	-		11
d) kukurydza	-		3
e) inne	-		25

Uwaga: * zboża podstawowe

** w uprawach pozostałych mieszczą się inne zboża

Źródło: a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

b) Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

c)

Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r. (aktualnych danych brak) wynosiła 4580 ha, co stanowiło 83,2 % zasiewów z 1988 r. Spadły głównie zasiewy żyta i ziemniaków.

W strukturze zasiewów dominują zboża (81,2 % zasiewów), wśród których prym wiodą mieszanki zbożowe i żyto.

Pomimo znacznego spadku powierzchni zasiewanej w stosunku do 1988 r. zbiory w 1996 r. były zaledwie o 0,1 % niższe. Jest to efekt wzrostu plonów niemal we wszystkich gatunkach zasiewanych upraw.

Plony i zbiory zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych w latach 1988, 1996, 1997 w gminie Turośń Kościelna.

Tabela nr 34

Wyszczególnienie	1988		1996		1997
	zbiory w t.	plony w q z ha	zbiory w t.	plony w q z ha	plony w q z ha
1	2	3	4	5	6
1. zboża ogółem	8976	23,5	8967,3	24,1	25,9
w tym: pszenica	1159	25,1	1645,4	28,0	30,0
żyto	2507	21,0	1797,6	21,0	23,0
jęczmień	313	25,0	155,5	28,0	29,0
owies	933	23,5	798,1	23,0	25,0
pszenżyto	345	22,0	669,2	28,0	29,0
mieszanki zbożowe	-	-	3847,5	25,0	26,0
2. ziemniaki	17550	180	12644,1	223,0	170

Źródło: a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

- b) Produkcja głównych ziemiopłodów rolnych, upraw ogrodniczych i pastewnych w 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.
c) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1998 r. U.S. Białystok.

4.1.4. Hodowla

Pogłowie podstawowych zwierząt gospodarskich w gminie Turośń Kościelna w latach 1988 i 1996.

Tabela nr 35

Wyszczególnienie	1988 r.	1996 r.	
		Ogółem	Gosp. Ind.
1	2	3	4
1. bydło - szt. fizycznie	5025	3476	3476
na 100 ha uż. rolnych	58,3	41,8	42,1
w tym: krowy – szt. fizycznie	2392	1676	1676
na 100 ha uż. rolnych	27,7	20,2	20,3
2. trzoda chlewna – szt. fiz.	6127	3323	3323
na 100 ha uż. rolnych	71,1	40,0	40,3
W tym lochy – szt. fizycznie	577	286	286
na 100 ha uż. rolnych	5,0	3,4	3,5
3. owce – szt. fiz.	1360	122	122
na 100 ha uż., rolnych	15,8	1,5	1,5
4. konie – szt. fizycznie	514	224	224
na 100 ha uż. rolnych	6,0	2,7	2,7

Źródło: a) Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1989 r.

b) Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Głównymi kierunkami produkcji zwierzęcej w gminie Turośń Kościelna jest hodowla bydła i trzody chlewnej.

W przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych, pogłowie zwierząt w gminie odbiega od poziomu województwa podlaskiego (54 sztuki bydła i 77 trzody chlewnej) oraz powiatu białostockiego (42 sztuki bydła i 52 sztuki trzody chlewnej).

Pozostałe dziedziny hodowli także odgrywają pewną rolę. Spis Rolny z 1996 r. wykazuje następujący stan pozostałych zwierząt w gospodarce indywidualnej:

Pogłowie pozostałych zwierząt hodowlanych w gminie Turośń Kościelna w 1996 r.

Tabela nr 36

Wyszczególnienie	gmina
x) kozy	20
y) króliki	334
z) zwierzęta futerkowe	12
aa) drób ogółem	30806
w tym: kury	30236
gęsi	188
kaczki	301
indyki	79
pozostałe	2

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

4.1.5. Urządzenia obsługi rolnictwa

Na terenie gminy Turośń Kościelna funkcjonują następujące urządzenia obsługi rolnictwa:

bb) zlewnie mleka istnieją we wsiach: Zawady, Pomigacze, Turośń Kościelna, Borowskie Michały, Zalesiany, Baciuty, Chodory.

cc) usługi weterynaryjne istnieją we wsiach: Turośń Kościelna, Trypucie.

Ciągniki i środki transportowe

Według Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. w gminie Turośń Kościelna w rolnictwie indywidualnym pracowało 569 ciągników. Na 100 ha użytków rolnych przypada 5,4 ciągników, zaś na 100 gospodarstw rolnych przypada 64 ciągników tj. 1,5 razy więcej niż przeciętnie w kraju (42,5). Na 1 ciągnik przypadało 18,4 ha użytków rolnych (w kraju 13,7)..

Wyposażenie rolnictwa w maszyny i urządzenia w gminie Turośń Kościelna w 1996 r.

Tabela nr 37

Lp	Wyszczególnienie	Gmina Turośń Kościelna		
		Ogółem	w tym gosp. ind.	gosp. uspołecz.
1	2	3	4	5
1.	ciągniki	583	569	-
2.	samochody osobowe	452	410	-
3	samochody ciężarowe do 2 t. ładown.	97	89	-
4	samochody ciężarowe pow. 2 t. ład.	24	22	2
5	przyczepy ogółem	150	148	8
6	przyczepy powyżej 6 t. ładown.	18	18	-
7	kombajny zbożowe	27	22	5
8	kombajny ziemniaczane	9	9	-
9	kombajny buraczane	1	1	-
10	siloso kombajny samobieżne	-	-	-
11	siloso kombajny pozostałe	2	2	-
12	siewacze nawozów	233	233	-
1	2	3	4	5
13	rozzutniki obornika	322	322	-
14	kosiarki ciągnikowe	272	271	-
15	ładowacze chwytakowe	54	54	-
16	kopaczki do ziemniaków	288	288	-
17	sadzarki do ziemniaków	172	172	-
18	przyczepy zbierające	72	72	-
19	prasy zbierające	41	39	2
20	opryskiwacze ciągnikowe polowe	168	166	2
21	opryskiwacze ciągnikowe sadownicze	6	6	-
22	dojarki bańkowe	112	112	-
23	dojarki rurociągowe	3	3	-
24	schładzarki do mleka konwiowe	23	23	-
25	schładzarki do mleka zbiornikowe	3	3	-
26	sortowniki	6	6	-
27	linie technologiczne	4	4	-
28	agregaty uprawowe	1	1	-

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Na 1017 gospodarstw i działek rolnych 40,3 % gospodarstw posiadało samochody osobowe, 8,8 % samochody ciężarowe do 2 ton ładowności oraz 2,2% samochody ciężarowe powyżej 2 ton ładowności.

Maszyny i urządzenia rolnicze

Wśród maszyn ogólnego przeznaczenia na 100 ha zasiewów przypadało 7 rozrzutników obornika, 5,1 rozsiewaczy nawozów, 3,6 ciągnikowych opryskiwaczy polowych, a na 100 ha użytków rolnych 0,5 ładowaczy chwytakowych.

Kombajny zbożowe posiadało 2,2 gospodarstw rolnych, silosokombajny 0,2 %, przyczepy zbierające 7,1 % a prasy zbierające 3,8 %.

Na 100 ha upraw ziemniaków przypadły w gminie 50,1 kopaczek do ziemniaków, 30,3 sadzarek do ziemniaków i 1,6 kombajn do ziemniaków. Dojarki posiadało 11,3 % gospodarstw rolnych, zaś schładzarki do mleka 2,6 % gospodarstw. Na 1 dojarkę do mleka przypada 14 krów.

4.1.6. Zabudowa rolnicza i jej wyposażenie

Okres budowy budynków w indywidualnych gospodarstwach rolnych w gminie Turośń Kościelna w 1996 r.

Tabela nr 38

okres budowy	budynki mieszkalne	budynki inwentarskie	budynki wielofunkcyjne	stodoły
1	2	3	4	5
Razem	895	1042	269	773
Przed 1944 r.	160	45	14	55
1945 – 1960	275	297	68	236
1961 – 1970	155	243	51	201
1971 – 1980	165	254	60	183
1981 – 1990	103	161	57	83
1991 – 1996	38	42	19	15

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997

Wyposażenie indywidualnych gospodarstw rolnych w podstawowe urządzenia komunalne w gminie Turośń Kościelna na tle byłego woj. białostockiego w 1996 r.

Tabela nr 39

Urządzenia komunalne	Byłe woj. białostockie		Gmina Turośń Kościelna	
	Ogółem	%	Ogółem	%
1	2	3	4	5
Liczba gospodarstw rolnych łącznie z działkami rolnymi	56240	100,0	1017	100,0
W tym posiadające:				
a) wodociąg sieciowy	22570	40,1	689	67,7
b) wodociąg zagrodowy	8098	14,4	85	8,4
c) kanalizację sieciową	450	0,8	-	-
d) kanalizację do dołu gnilnego	22121	39,3	498	49,0
e) sieć elektryczną 380 V	35145	62,5	712	70,0
f) gaz z butli	22532	40,1	513	50,4
g) telefon	10389	18,5	200	19,7

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. U.S. Białystok 1997 r.

Jak wynika z tabeli 39 gospodarstwa rolne w gminie Turośń Kościelna są lepiej wyposażone w urządzenia komunalne niż wsie byłego województwa białostockiego (brak danych dla woj. podlaskiego).

4.1.8. Gospodarka leśna

Ogólna powierzchnia lasów w gminie wynosi 3313 ha, co stanowi 26,3 % powierzchni gminy.

Gospodarkę leśną prowadzą nadleśnictwa Dojlidy. Lasy prywatne zajmują 2093 ha. co stanowi 63,2 ogólnej powierzchni lasów.

Część lasów położona jest w strefie ochronnej miasta Białegostoku. Szczegółowe omówienie problematyki leśnej zawiera punkt 1.6 studium.

4.2. Pozarolnicza działalność gospodarcza

4.2.1. Przemysł, rzemiosło, usługi.

Działalność gospodarczą na terenie gminy Turośń Kościelna prowadzi wg stanu z czerwca 1999 r. 239 podmiotów gospodarczych, w tym 231 osób fizycznych według następujących sekcji:

Tabela nr 40

Wyszczególnienie	Ogółem
1	2
Razem	239
W tym: sektor publiczny	8
Sektor prywatny	231
SEKCJE EKD	
- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	19
- działalność produkcyjna	42
- budownictwo	31
- handel i naprawy	78
- hotele i restauracje	3
- transport i łączność	21
- pośrednictwo finansowe	7
- obsługa nieruchomości	18
- edukacja	5
- ochrona zdrowia	3
- pozostała działalność usł.	12

Źródło: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w województwie podlaskim w czercu 1999 r. U.S. Białystok, lipiec 1998 r.

Działalność gospodarcza prowadzona jest w następujących branżach: (według stanu z 1998 r. i informacji Urzędu Gminy) – tabela 41.

Tabela nr 41

Rodzaj działalności	Ilość punktów figurujących w ewidencji na dzień 30.06.1999r
1. Handel	70
w tym: - sklepy spożywczo – przemysłowe	22
- obwoźna sprzedaż, sprzedaż bezpośrednia	40
- kiosk „Ruch”	2
- pijalnia piwa, mała gastronomia	6
2. Przetwórstwo owocowo – warzywne, produkcja wyrobów garmażeryjnych,	1
3. Ubój drobiu i sprzedaż,	1
	2

4. Zakup i ubój żywca,	1
5. Skup i sprzedaż runa leśnego,	1
6. Hurtownia w branżach art. różnych,	1
7. Produkcja i sprzedaż pasz,	2
8. Usługi weterynaryjne,	30
9. Usługi transportowe i załadunkowe,	21
10. Usługi budowlane,	12
11. Usługi stolarskie,	4
12. Usługi ślusarskie,	1
13. Usługi brukarskie,	4
14. Usługi murarsko – betoniarskie,	1
15. Tartacznictwo,	1
16. Montaż kotłów gazowych i olejowych,	2
17. Usługi elektroinstalacyjne,	3
18. Instalatorstwo elektryczne i pomiary elektryczne	1
19. Montaż systemów alarmowych i domofonów	3
20. Usługi geodezyjne	1
21. Usługi w zakresie tele – radio – mechaniki,	6
22. Mechanika – elektromechanika pojazdowa,	1
23. Wytwarzanie akcesoriów do pojazdów mechanicznych	1
24. Nakładanie elektromechaniczne i chemiczne powłok antykorozyjnych,	1
25. Usługi instalacyjne – sanitarne, gazowe, ciepłe, Klimatyzacyjne	1
26. „Auto – szrot”	1
27. Przygotowywanie samochodów do sportu wyczynowego, usługi mechaniczne, reklamowe, dziennikarskie, fotograficzne	1
28. Usługi informatyczne, reklamowe,	1
29. Wyrób i sprzedaż kompozycji z roślin sztucznych, elementy Dekoracyjne,	1
30. Wyrób i sprzedaż zniczy,	1
31. Sprzedaż i montaż pomników,	1
32. Produkcja i sprzedaż trumien,	1
33. Wyrób i sprzedaż uli,	1
34. Mechanika maszyn biurowych,	1
35. Introligatorstwo, poligrafia,	1
36. Produkcja zabawek,	1
37. Usługi krawieckie,	1
38. Chemiczna obróbka włókien	1
39. Usługi instalacyjno – serwisowe w zakresie urządzeń komputerowych,	1
40. Ośrodek jeździecki	1

Źródło: Informacja Urzędu Gminy Turośń Kościelna
Dokonano aktualizacji wg stanu na dzień 30.06.1999 r.

4.2.2. Tereny powierzchniowej eksploatacji surowców

Zagadnienie omówiono w pkt. 1.3. niniejszego studium

4.2.3. Budżet gminy

Budżet gminy Turośń Kościelna, zarówno po stronie dochodów, jak też wydatków wykazuje tendencję rosnącą. Roczne dochody i wydatki ogółem w latach 1991 – 1998 zwiększyły się o 3,9 razy.

Budżet gminy Turośń Kościelna w latach 1995 – 1997

Tabela nr 42

lata	dochody				wydatki			
	ogółem w tys. zł.	w zł. na 1 m.	w tym podatki i opłaty lokalne		ogółem w tys. zł.	w zł. na 1 m.	w tym na inwestycje	
			ogółem w tys. zł	w zł. na 1 M			ogółem w tys. zł	w zł. na 1 M
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1995	1414,5	285,0	468,4	98,0	1456,4	293,4	381,6	76,9
1996	3367,1	678,0	618,3	124,5	3256,6	655,8	741,0	150,4
1997	5548,8	1112,2	818,4	164,0	5702,7	1143,1	2663,9	538,0

Źródło: a) Rocznik statystyczny woj. białostockiego 1996 r.

b) Budżety gmin w latach 1996 – 1997, U.S. w Białymstoku 1998 r.

W 1997 r. dochody i wydatki budżetowe gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy w porównaniu z powiatem białostockim i województwem podlaskim kształtowały się następująco:

W 1997 r. dochody i wydatki budżetowe gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy w porównaniu z województwem i powiatem

Tabela nr 43

Wyszczególnienie	Turośń Kościelna	Powiat białostocki	Woj. podlaskie
1	2	3	4
- dochody ogółem na 1 M w zł. w tym podatki i opłaty lokalne	1112,2 164,0	766 251,3	854,0 273,0
- wydatki ogółem na 1 M w zł. w tym na inwestycje	1143,1 538,0	774 209,8	864,0 206,0

Warto zauważyć, że dochody i wydatki budżetowe w przeliczeniu na mieszkańca gminy Turośń Kościelna są dużo większe niż średnio w powiecie białostockim i województwie podlaskim.

Szczególnie duże są w gminie wydatki na inwestycje, które stanowiły w 1997 r. aż 46,7 % wszystkich wydatków budżetowych, podczas gdy w województwie podlaskim stanowiły one 23,9 % a w powiecie białostockim 27,1%. Szczegółowe zestawienia w zakresie dochodów, wydatków i celów inwestycyjnych gminy w latach 1994 – 1998 ilustrują tabele 44, 45, 46, 47.

Budżet gminy 1994 – 1998 w zakresie dochodów

Tabela nr 44

wyszczególnienie	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r. 1/
subwencja ogólna z budżetu państwa	71000	121000	212000	298000	202000
subwencja oświatowa			1279000	1495000	909000
subwencja drogowa					87000
dotacje celowe na zadania zlecone gminom ustawowo	117000	192000	213000	295000	161000
Dotacje celowe na zadania własne gminy	52000	63000	251000	2015000	72000
dotacje celowe na zadania powierzone	17000	18000	28000	25000	13000
dochody własne gminy – ogółem	735000	1020000	1384000	1457000	992000
w tym:					
podatki i opłaty od gospodarstw rolnych, osób fizycznych i prawnych	379000	469000	582000	737000	498000

udziały gminy w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (podatek dochodowy)	308000	409000	472000	548000	261000
pozostałe dochody	48000	142000	330000	172000	233000
dochody ogółem	992000	1414000	3367000	5549000	2436000

1/ wykonanie do półrocza 1998 r.

Budżet gminy 1994 – 1998 w zakresie wydatków

Tabela nr 45

wyszczególnienie	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r. 1/
wydatki budżetowe ogółem w tym:	972000	1456000	3257000	5703000	2204000
wydatki bieżące	622000	1074000	2510000	3018000	1904000
oświetlenie ulic	42000	45000	69000	96000	71000
remonty i asfaltowanie dróg	36000	213000	70000	11000	22000
kultura	35000	56000	67000	57000	39000
ochrona zdrowia	10000	8000	6000	5000	1000
opieka społeczna	125000	199000	238000	277000	169000
oświata i wychowanie	68000	111000	1729000	1980000	1056000
pozostałe wydatki	306000	442000	331000	592000	546000

1/ wykonanie do półrocza 1998 r.

Wykaz środków pozyskanych na realizację inwestycji prowadzonych na terenie gminy Turośń Kościelna w latach 1994 – 1997

Tabela nr 46

Środki	budowa wodociągu	budowa gazociągu	rozbudowa i modernizacja szkół	budowa drogi	oczyszczalnia i kanalizacja
Budżetu gminy	316000	563000	193000	283980	552000
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	63000				761000
Środki Ludności	171000	199000		38000	195000
Wojeódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska			48000		
budżet Wojewody	50000				72000
Kuratorium Oświaty			270000		
Eko Fundusz					624000
Zakład Gazowniczy		126000			

Wydatki inwestycyjne w latach 1994 – 1998

Tabela nr 47

Rodzaj inwestycji	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.
Budowa wodociągu	242000	124000	171000	63000	27000
Gazyfikacja	196000	235000	236000	221000	294000
Rozbudowa i modernizacja szkół		23000	275000	213000	755000
Budowa dróg		162000	38000		121980
Budowa oczyszczalni i kanalizacji			65000	2139000	7000
Wydatki inwestycyjne ogółem	438000	544000	785000	2636000	1204980

4.2.4. Mienie komunalne

Stan mienia komunalnego gminy na 1.01.1998 r. obejmował ogółem 88,32 ha gruntów stanowiące: drogi, lasy, działki rolne, działki zagrodowe, działki zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.

Mienie komunalne znajduje się w następujących miejscowościach:

Baciuty	21 działek o pow. ogólnej 8,98 ha
Barszczówka	7 działek o pow. ogólnej 1,19 ha
Bojary	5 działek o pow. ogólnej 3,45 ha
Borowskie Cibory	2 działki o pow. ogólnej 0,66 ha
Borowskie Gziki	2 działki o pow. ogólnej 0,71 ha
Borowskie Michały	1 działka o pow. ogólnej 0,48 ha
Borowskie Wypychy	1 działka o pow. ogólnej 0,33 ha
Borowskie Żaki	7 działek o pow. ogólnej 3,28 ha
Borowskie Skórki	1 działka o pow. ogólnej 0,45 ha
Chodory	2 działki o pow. ogólnej 0,32 ha
Czaczki Małe	3 działki o pow. ogólnej 0,31 ha
Czaczki Wielkie	1 działka o pow. ogólnej 0,58 ha
Dobrowoda	8 działek o pow. ogólnej 1,06 ha
Dołki	3 działki o pow. ogólnej 1,90 ha
Juraszki	6 działek o pow. ogólnej 0,84 ha
Lubejki	5 działek o pow. ogólnej 1,08 ha
Markowszczyzna	1 działka o pow. ogólnej 4,94 ha
Niecki	3 działki o pow. ogólnej 0,83 ha
Niewodnica Korycka	29 działek o pow. ogólnej 3,75 ha
Niewodnica Kościelna	45 działek o pow. ogólnej 13,15 ha
Piecki	2 działki o pow. ogólnej 0,75 ha
Pomigacze	9 działek o pow. ogólnej 6,82 ha
Tołcze	4 działki o pow. ogólnej 0,31 ha
Topilec	10 działek o pow. ogólnej 6,01 ha
Trypucie	5 działek o pow. ogólnej 1,40 ha
Turośń Dolna	17 działek o pow. ogólnej 9,33 ha
Turośń Kościelna	29 działek o pow. ogólnej 9,15 ha
Zalesiany	1 działka o pow. ogólnej 0,29 ha
Zawady	12 działek o pow. ogólnej 4,39 ha
Iwanówka	4 działki o pow. ogólnej 1,58 ha

5. Komunikacja

System komunikacyjny gminy Turośń Kościelna stanowią:

1. sieć drogowa
- dd) sieć kolejowa
- ee) komunikacja autobusowa PKS

5.1. Układ drogowy

5.1.1. Struktura funkcjonalno – techniczna

5.1.1.2. Drogi wojewódzkie

Nr 678 Białystok – Sokoły – Wysokie Mazowieckie

Nr 682 Łapy – Turośń Dolna – Markowszczyzna

Wg rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu dróg krajowych i wojewódzkich (Dz. U. Nr 760, poz. 1071), IV klasy technicznej, regionalne, z dopuszczeniem kursowania pojazdów o nacisku 100 kN/oś (678) i 80 kN/oś (682)

5.1.3. Drogi powiatowe

Wg rozporządzenia Ministra Komunikacji z dnia 14 lipca 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg wojewódzkich (Dz. U. Nr 30, poz. 151, załącznik Nr 1 z dnia 29 sierpnia 1986 r.) oraz art. 103 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872) na obszarze gminy są następujące drogi powiatowe:

- 03443 Zabłudów – Kowalowce – Biele – Rostoly – Czaczki Wielkie – Dołki – Suraż,
- 03453 Juchnowiec Kościelny – Juchnowiec Dolny – Szerenosy – Turośń Kościelna,
- 03454 Juraszki – Lubiejki – Szerenosy,
- 03455 Księżyno – Koplany Pmigacze – Juraszki – droga 03459,
- 03456 Droga 678 - Zalesiany,
- 03459 Markowszyzna – Iwanówka – Turośń Kościelna – Czaczki Wielkie,
- 03460 Czaczki Wielkie – Rynki – Średzińskie – Zawyki,
- 03461 Czaczki Małe – Chodory,
- 03471 Turośń Kościelna – Turośń Dolna,
- 03472 Turośń Dolna – Suraż,
- 03473 Turośń Kościelna – Borowskie Gziki – Kowale – Suraż,
- 03474 Uhowo – Borowskie Skórki,
- 03475 Borowskie Skórki – Borowskie Gziki,
- 03488 Bojary – przystanek kolejowy Bojary,
- 03489 Turośń Dolna – Dobowoda – stacja kolejowa Baciuty
- 03495 Choroszcz – Zacerlany – Zawady – stacja kolejowa Baciuty,
- 03496 Zawady – Topilec – Topilec – Kolonia,
- 03499 Choroszcz–Czaplino–Niewodnica Kościelna – Topola -Markowszczyzna
- 03501 Niewodnica Kościelna – Trypucie,
- 03502 droga 678 – Niewodnica Korycka – Niewodnica Kościelna,
- 03503 Czaplino – Mińce – Trypucie - Tołcze
- 03506 Niewodnica Kościelna – Klepacze – Białystok,
- 03511 droga 03443 – Dołki,

5.1.4. Drogi gminne

Wg uchwały Nr XVI/105/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 21 października 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych oraz lokalnych miejskich w województwie białostockim (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 12, poz. oraz art. 103 ustawy z dnia 13 października 1998 r.

Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872) na obszarze gminy na następujące drogi gminne:

1. 0350001 Bojary – Borowskie Żaki – granica gminy (Suraż),
2. 0350002 Pomigacze – Lubiejki,
3. 0350003 Baciuty – Barszczówka,
4. 0350004 Lubiejki – granica gminy (Juchnowiec),
5. 0350005 Zawady – granica gminy (Gajowniki),
6. 0350006 Topilec – droga wojewódzka nr 495,
7. 0350007 Topilec – Kolonia – granica gminy (Kościuki),
8. 0350008 droga wojewódzka nr 496 – granica gminy (Kościuki),

9. 0350009 droga wojewódzka nr 496 – granica gminy (Zaczerlany),
10. 0350010 Baciuty – granica gminy (Czaplino),
11. 0350011 droga wojewódzka nr 459 – droga wojewódzka nr 443,
12. 0350012 Pomigacze – Zalesiany,
13. 0350013 Niecki – droga krajowa nr 678,
14. 0350014 droga wojewódzka nr 443 – droga wojewódzka nr 473,
15. 0350015 Turośń Kościelna – Borowskie Skórki,
16. 0350016 Dobrowoda – droga krajowa nr 682,
17. 0350017 Zalesiany – Trypucie,
18. 0350018 ulica bez nazwy we wsi Stoczki,
19. 0350019 Zawady – droga wojewódzka nr 503,
20. 0350020 Trypucie – droga gminna nr 010,19.
21. 0350021 Piećki - droga gminna nr 015,
22. 0350022 Bojary – droga krajowa nr 682,
23. 0350023 droga gminna nr 017 – droga krajowa nr 678,
24. 0350024 Baciuty – droga krajowa nr 678,
25. 0350025 ulica Lipowa we wsi Turośń Kościelna,
26. 0350026 ulica bez nazwy we wsi Czaczki Wielkie,

ulice we wsi Niewodnica Kościelna

27. 0350027 ulica Gajowa,
28. 0350028 ulica Krótka,
29. 0350029 ulica Zdrojowa,
30. 0350030 ulica Wczasowa,
31. 0350031 ulica Myśliwska,
32. 0350032 ulica Polna,
33. 0350031 ulica Ogrodowa,
34. 0350032 ulica Grzybowa,
35. 0350033 ulica Sosnowa,
36. 0350034 ulica Słoneczna,
37. 0350035 ulica Łąkowa,
38. 0350036 ulica Howieny we wsi Pomigacze,
39. 0350037 ulica bez nazwy we wsi Turośń Dolna,
40. 0350038 ulica Zagumienna we wsi Turośń Dolna,

5.1.2. Charakterystyka stanów technicznych dróg.

5.1.2.1. Drogi wojewódzkie.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 48

nr drogi	odcinek drogi		długość km	nawierzchnia twarda ulepszona bitumiczna km
	od km	do km		
678	9 + 560	19 + 970	10,41	10,41
682	7 + 470	16 + 294	8,824	8,824
		razem	19,234	19,234

5.1.2.2. Drogi powiatowe .

Lp.	nr drogi	Nazwa drogi	długość drogi wg ewidenc	nieulepszone				ulepszone				gruntowe ulepszone żwirem żużlem	grunt. natur.
				tłucz. żwir. 24 cm	bruk.	pow. utwał	bitumiczne		beton	kost. klink			
							A						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1.	03443	Zabłudów – Kowalowce – Biele – Rostoły – Czaczki Wielkie – Dołki – Suraż	8,800	6,286	2,514								
2.	03453	Juchnowiec Kościelny – Juchnowiec Dolny – Szerenosy – Turośń Kościelna	1,054				1,054						
3.	03534	Juraszki – Lubejki – Szerenosy	3,055	2,390	0,665								
4.	03455	Księżyno- Koplany Pomigacze- Juraszki droga 03459	6,753				6,753						
5.	03456	Droga 678 – Zalesiany	1,300	1,200	0,100								
6.	03459	Markowszczyzna – Iwanówka – Turośń Kościelna – Czaczki Wielkie	9,900		1,989	0,446	2,945	4,520					
7.	03460	Czaczki Wielkie – Rynki – Średzińskie- Zawyki	1,970		0,040			1,930					
8.	03461	Czaczki Małe – Chodory	1,545		0,935		0,610						
9.	03471	Turośń Kościelna – Turośń Dolna	3,610			2,610	1,000						
10.	03472	Turośń Dolna – Suraż	3,400		0,340								
11.	03473	Turośń Kościelna – Borowskie Gziki – Kowale – Suraż	4,230	0,730			3,500						

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
12.	03474	Uhowo – Borowskie Skórki	2,720		2,190 0,490*	1,200*	0,530					
13.	03475	Borowskie Skórki – Borowskie Gziki	1,320			1,320						
14.	03488	Bojary – przystanek kolejowy Bojary	1,875	1,875								
15.	03489	Turośń Dolna – Dobrowoda – stacja kolejowa Baciuty	3,100				3,100					
16.	03495	Choroszcz – Zacherlany – Zawady – stacja kolejowa Baciuty	5,525			1,000		4,525				
17.	03496	Zawady – Topilec – Topilec – Kolonia	4,875	3,575	1,300							
18.	03499	Choroszcz – Czaplino – Niewodnica Kościelna – Topola - Markowszczyzna	5,540	4,204			1,336					
19.	03501	Niewodnica Kościelna – Trypucie	2,160	2,160								
20.	03502	droga nr 678 – Niewodnica Korycka – Niewodnica Kościelna	2,175				1,336					
21.	03503	Czaplino – Mińce – Trypucie – Totcze	3,742	1,425	1,817							
22.	03506	Niewodnica Kościelna – Klepaczce - Białystok	0,550	0,550			2,175					
23.	03511	droga nr 03443 – Dołki	0,400		0,400		0,500					
			79,599	23,665	12,290	5,376	27,293	10,975				
		Razem	79,599	23,665	11,090	6,576	27,293	10,975				

- zmiana nawierzchni w 1998 r.

5.1.2.3. Drogi gminne

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela Nr 50

Lp	Nr drogi	Nazwa drogi	długość drogi wg ewid.	nawierzchnie twarde		grunt. ulepsz. żwirem żużlem	grunt. natural
				niulepsz. brukow.	ulepszone pow. utrw.		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	0350001	Bojary – Borowskie Żaki – granica gminy Suraż	4,240				4,240
2.	0300002	Pomigacze – Lubejki	1,960				1,960
3.	0350003	Baciuty – Barszczówka	1,885			0,935	0,950
4.	0350004	Lubejki – granica gminy (Juchnowiec)	0,950			0,950	
5.	0350005	Zawady – granica gminy (Gajowniki)	1,570				1,57
6.	0350006	Topilec – droga woj. nr 495	1,150				1,15
7.	0350007	Topilec – Kolonia – granica gminy (Kościuki)	3,325				3,325
8.	0350008	droga woj. nr 496 – granica gminy (Kościuki)	1,950				1,950
9.	0350009	droga woj. nr 496 – granica gminy (Zaczerlany)	2,455				2,455
10.	0350010	Baciuty – granica gminy (Czaplino)	4,430				4,430
11.	0350011	droga woj. nr 459 – droga woj. nr 443	0,780	0,780			
12.	0350012	Pomigacze – Zalesiany	1,930			1,930	
13.	0350013	Niecki – droga krajowa nr 678	2,200			2,200	
14.	0350014	droga woj. nr 443 – droga woj. nr 473	1,690				1,690
15.	0350015	Turośń Kościelna – Borowskie Skórki	3,800			3,800	
16.	0350016	Dobrowoda – droga kraj. nr 682	1,850				1,850
17.	0350017	Zalesiany – Trypucie	3,060				3,060
18.	0350018	ulica bez nazwy we wsi Stoczki	0,365			0,365	
19.	0350019	Zawady – droga woj. nr 503	3,450			3,450	
20.	0350020	Trypucie – droga gminna nr 010	2,160			2,169	
21.	0350021	Piećki – droga gminna nr 015	2,300			2,300	
22.	0350022	Bojary – droga krajowa nr 682	0,525			0,525	
23.	0350023	droga gminna nr 017 – droga krajowa nr 678	0,630				0,630
24.	0350024	Baciuty – droga krajowa nr 678	1,5	0,800			0,700
25.	0350025	ulica Lipowa we wsi Turośń Kościelna	0,314		0,314		
26.	0350026	ulica bez nazwy we wsi Czaczki Wielkie	leży w ciągu drogi 0350011				
ulice we wsi Niewodnica Kościelna							

27.	0350027	ulica Gajowa	0,214				0,214
28.	0350028	ulica Krótka	0,146				0,146
29.	0350029	ulica Zdrojowa	0,330			0,330	
30.	0350030	ulica Wczasowa	0,164				0,164
31.	0350031	ulica Myśliwska	0,528				0,528
32.	0350032	ulica Polna	0,526				0,526
33.	0350033	ulica Ogrodowa	0,387				0,387
34.	0350034	ulica Grzybowa	0,414				0,414
35.	0350035	ulica Sosnowa	0,806				0,806
36.	0350036	ulica Słoneczna	0,494			0,494	
37.	0350037	ulica Łąkowa	0,168			0,168	
38.	0350038	ulica Howieny we wsi Pomigacze	1,196				1,196
39.	0350039	ulica bez nazwy we wsi Turośń Dolna	1,320	1,320			
40.	0350040	ulica Zagumienna we wsi Turośń Dolna	0,730			0,730	
Razem w 1997 r. i 1998 r.			57,892	2,900	0,314	20,337	34,314

5.1.3. Charakterystyka ogólna układu drogowego gminy

5.1.3.1. Długość dróg.

a) według stanu na dzień 31.12.1997 r.

ff) krajowych (obecnie wojewódzkich) o twardej ulepszonej nawierzchni 19,234 km

gg) wojewódzkich (obecnie powiatowych) o twardej nawierzchni 79,599 km, (w tym ulepszonej 43,955 km),

hh) gminnych 57,892 km, o twardej nawierzchni 3,214 km, (w tym ulepszonej 0,314 km) oraz gruntowych 54,678 km,

b) według stanu na dzień 31.12.1998 r.

ii) krajowych (obecnie wojewódzkich) o twardej ulepszonej nawierzchni 19,234 km

jj) wojewódzkich (obecnie powiatowych) o twardej nawierzchni 79,599 km (w tym ulepszonej 45,155 km),

kk) gminnych 57,892 km; o twardej nawierzchni 3,214 km (w tym ulepszonej 0,314 km) oraz gruntowych 54,678 km,

5.1.3.2. Gęstość dróg.

Gęstość dróg wynosiła:

a) w 1997 r. – 72,9 km/100 km² w tym ulepszonej 45,4 km/100 km² natomiast w skali województwa białostockiego wskaźniki te na drogach zamiejskich wynosiły 48,8 km / 100 km², 26,9 km / 100 km² oraz na drogach ogółem 54,4 km / 100 km² i 32,1 km / 100 km²,

b) w 1998 r. – 72,9 km / 100 km² w tym ulepszonej 46,2 / 100 km².

5.1.3.3. Średni ruch drogowy w pojazdach rzeczywistych na dobe (p/d) na drogach wynosił:

Nr 678	1990	1995
Białystok – Markowszczyzna	5700	7500
Markowszczyzna – Roszki Wodźki	750	950
Nr 682		
Markowszczyzna – Łapy	1400	2100

Średni ruch drogowy na w/w drogach w gminie wynosił w 1990 r. - 2317 p/d (w województwie białostockim 1337 p/d, w kraju 3227 p/d),

5.1.3.4. Wskaźnik motoryzacji w gminie i województwie białostockim, liczony w samochodach osobowych na 1000 mieszkańców przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 51

Wyszczególnienie	lata			prognoza	
	1996	1997	1998	2005	2010
wskaźnik motoryzacji w gminie	180	197	203	340	400
- ilość samochodów osobowych w gminie	898	983	1021		
- ilość ludności w gminie	4996	4998	5019		
wskaźnik motoryzacji w woj. białostockim	157	169	179**	263	310
- ilość samochodów osobowych w woj. biał.	110232	118965		190700	234700
- ilość ludności w woj. białostockim	701164	701684	701867*		

* ludność na dzień 25.08.1998 .

** wskaźnik

5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.

a) Parkingi:

lokalizacja parkingów w Turośni Kościelnej i ich ilość:

- przy Urzędzie Gminy 15 szt.
- przy szkole 4 szt.
- przy kościele 30 szt.
- Razem 49 szt.

b) stacje paliw:

w gminie jest 1 stacja paliw zlokalizowana w Niwewodnicy Koryckiej,

c) zakłady naprawy pojazdów:

W gminie jest 6 zakładów naprawy pojazdów, zlokalizowane w: Turośni Kościelnej – 2, Baciutach – 2, Lubejkach – 1 i Kolonii Topilec – 1.

5.3. Kolej

Przez obszar gminy przebiegają :

Magistrala, dwutorowa, zelektryfikowana linia kolejowa Warszawa – Białystok – Kuźnica – granica państwa i pierwszorzędna, jednotorowa linia kolejowa Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państw, wg rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 września 1996 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 583) zaliczone do linii kolejowych o znaczeniu państwowym. Stan techniczny torów magistralnej linii jest dobry, natomiast drugiej zły.

Długość linii na terenie gminy wynosi ok. $11+2,55=13,25$ km. Gęstość sieci wynosi 9,5 km /100 km² (w województwie 5,5, km/ 100 km²) obsługa podróży odbywa się na stacjach: Bojary, Baciuty, Trypucie, Niwewodnica oraz Hołówki Duże.

Przewóz towarów i pasażerów w województwie i kraju przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr .52

Przewóz	towarów w tys. ton					pasażerów w tys.				
	1990	1993	1995	1996	1997	1990	1993	1995	1996	1997
w województwie	5072	2916	1917	2836	3979	6200	3629	5811	5914	5957
w kraju	27813	21213	22434	22234	22620	78751	57008	46505	43347	41663
	9	9	6	6	0	0	6	9	6	8

Komunikacja autobusowa PPKS

Obszar gminy Turośń Kościelna obsługiwany jest następującymi liniami:

1553 Białystok – Uhowo (Suraż) Łapy,

1554 Białystok – Turośń Dolna,

1555 Białystok – Łupianka Stara – Pszczółczyn – Wysokie Mazowieckie,
Kowalewsczyzna - Sokoły

1556 Białystok – Zaczerlany – Białystok,

W ostatnich latach występował ciągły spadek przewozu pasażerów w województwie białostockim i kraju, co przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr .53

przewóz pasażerów w milionach	lata					
	1990	1992	1994	1995	1996	1997
w województwie	35,5	26,5	21,6	18,8	16,8	16,3
w kraju	2084,7	1513,1	1215,3	1131,3	1085,4	1065,4

5.4. Ocena funkcjonowania komunikacji.

Z analizy układu dróg publicznych, prawnie usankcjonowanych wynika, że nie zapewnia on dogodnej obsługi miejscowości Turośń Kościelna i niektórych jednostek osadniczych i połączenia z gminą Suraż.

W celu poprawienia tej sytuacji proponuje się zaliczyć do dróg gminnych następujące drogi:

- a) ulicę Dworską w Turośni Kościelnej,
- b) ulice w Niewodnicy Kościelnej – część ulicy Trakt Napoleoński, Leszczynową, Brzozową, Spokojną, Okrężną, Graniczną, Zaułek, Środkową, Spacerową, Świerkowa, Różaną, Stawową, 26 P.P. L.W.P. i Kolejową,
- c) ulice w Niewodnicy Koryckiej – Zagumienną, Słoneczną, Pogodną, Leśną, Piaskową, Nadrzeczną i Wiosenną,
- d) 2 ulice w Markowszczyźnie,
- e) droga 0350016 – droga 682,
- f) ulica w Iwanówce,
- g) ulica w Borowskich Michałach,
- h) droga 0350014 – granica gminy (Kowale),
- i) 2 ulice w Dołkach,

Z przedstawionych danych w pkt. 132. Wynika, że gęstość dróg w gminie w 1997 r. o nawierzchni twardej była większa o 49,4% oraz o nawierzchni twardej ulepszonej o 68,8 % od gęstość dróg pozamiejskich w województwie białostockim. Na tak pozytywne wskaźniki mają wpływ drogi wojewódzkie i powiatowe.

Z uwagi na dużą ilość 54,678 km dróg gminnych gruntowych co stanowi 95% tych dróg, stan techniczny dróg uważa się za niezadawalający.

Z porównania przepustowości dróg 678 i 682 przy poziomie swobody ruchu D wynoszących 1050 p/h przy szerokości jezdni 6m. z natężeniami ruchu z 1995 r. wynoszącymi Nr 678 – 675 p/h [0,09 x 7500 = 675] i Nr 682 200 p/h [0,095 x 2100 = 200] wynika, że istniejące przekroje dróg posiadają duże rezerwy przepustowości.

Do oceny zaspokojenia potrzeb w zakresie parkingów, stacji paliw i zakładów naprawy samochodów przyjęto następujące wskaźniki:

ll) miejsca krótkiego postoju w Turośni Kościelnej 20,3 stanowisk na 1000 mieszkańców,

mm) 1 stacja o 4,6 dystrybutorach może obsłużyć ca 5000 samochodów,

nn) 1 stanowisko obsługowo – naprawcze na 300 – 400 samochodów,

Potrzeby w zakresie krótkiego postoju w Turośni Kościelnej szacują się na $0,0203 \times 668 + 0,1 \times 0,0203 \times 4351 = 14 + 9 = 23$ stanowiska, przy istnieniu 49 stanowisk uważa się, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone.

Istniejąca stacja paliw zaspokaja potrzeby na paliwo użytkowników pojazdów. 6 zakładów naprawy samochodów zapewnia obsługę właścicieli samochodów.

Magistralna linia kolejowa nie jest dostosowana do kursowania pociągów z planowaną prędkością 160 km/h. Zły stan torów linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa obniża standard obsługi oraz konkurencyjność w stosunku do transportu drogowego.

Obsługa podróży odbywa się na poszczególnych przystankach linii autobusowych. Przy przyjętym standardzie dostępności 2 km do przystanku, w projekcie studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego część wsi Niewodnica Kościelna, Kolonia Topilec i Dołki leżą poza przyjętym promieniem obsługi.

6. Infrastruktura techniczna.

6.1. Elektroenergetyka.

6.1.1. Elementy systemu elektroenergetycznego gminy.

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy jest RPZ 110 /15 kV w Łapach oraz RPZ- 8 110/15 kV i RPZ-5 w Białymstoku.

Obciążenia stacji transformatorowo – rozdzielczych w latach 1994 – 1999 przedstawia się następująco:

Tabela nr 54

stacja transformator. rozdzielcza	moce transf.		obciążenia transf. (MW)								układ pracy stacji
	T1	T2	1994		1995		1997		1999		
			T1	T2	T1	T2	T1	T2	T1	T2	
RPZ Łapy	16	16	6,5	7,5	7,8	7,0	7,5	7,4	6,5	6,5	H – 5
RPZ – 8 Białystok	25	25	10	10	10	12	13	11	12	10	H – 4
RPZ – 5 Białystok	25	25	rez.	17	rez.	17	11	7	7	6	H – 5

Istniejące źródła zasilania w pełni pokrywają zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej w gminie.

Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN 15 kV i NN, która w przeważającej części jest siecią napowietrzną.

Głównymi liniami SN 15 kV są:

- RPZ Łapy - RPZ – 8 Białystok,
- RPZ Łapy - RPZ – 5 Białystok,
- RPZ Łapy - RPZ Bielsk Podlaski,

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 63 stacji w tym 8 w ośrodku gminnym.

W ramach elektryfikacji ZEB S.A. Białystok przeprowadził analizę stanu technicznego urządzeń elektroenergetycznych. Do demontażu zakwalifikował 1 stację transformatorową w Turośni Kościelnej, a do remontu we wsi Topilec, w Turośni Kościelnej 2 stacje, łącznie z remontem linii SN 15 kV i NN powiązanych z tymi stacjami. Ponadto do remontu zakwalifikowano linie SN 15 kV Łapy – Turośń Kościelna – Baranki oraz odgałęzienie od w/w linii w kierunku wsi Dołki.

6.1.2. Elementy ponadlokalne systemu elektroenergetycznego.

Na terenie gminy Turośń Kościelna zlokalizowane są najwyższe rangą urządzenia elektroenergetyczne województwa podlaskiego.

Między wsią Turośń Kościelna a wsią Iwanówka zlokalizowana jest stacja transformatorowo - rozdzielcza GPZ „Narew” 400 /110 kV. Zasilana jest ona linią WN 400 kV z kierunku Miłosna k/ Warszawy. W/w stacja stanowi ważny element w układzie krajowym oraz jest głównym punktem zasilania miasta Białystok i Województwa Podlaskiego.

W chwili obecnej wyjścia liniowe WN 110 kV z GPZ tn „Narew” stanowią linie:

- RPZ – 4 }1 linia 2 torowa,
- RPZ – 9
- RPZ Łapy }1 linia 2 torowa,
- GPZ1 Białystok
- RPZ – 5 Białystok }1 linia 2 torowa,
- RPZ – 8 Białystok
- RPZ Bielsk Podlaski

W/w urządzenia nie mają bezpośredniego wpływu na stan elektroenergetyki w gminie.

6.1.3. Ocena dotychczasowego rozwoju systemu oraz główne problemy do rozwiązania.

System elektroenergetyczny gminy rozwija się na przestrzeni lat zgodnie z ogólnymi założeniami i programem określonym przez Zakład Energetyczny Białystok, Rejon Energetyczny Łapy oraz ustaleniami zawartymi w planach zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna.

Obecnie podstawowym problemem jest zsynchronizowanie potrzeb wynikających z zagospodarowania przestrzennego i jego rozwoju w poszczególnych obszarach gminy z możliwością systemu elektroenergetycznego

Duża ilość zmian w obecnie obowiązujących na terenie gminy planach zagospodarowania przestrzennego, wymagających budowy nowych urządzeń elektroenergetycznych, świadczy o dużych potrzebach rozbudowy elektroenergetyki na obszarze gminy.

Dotychczasowy system rozbudowy sieci SN 15 kV i NN (poprzez łączenie poszczególnych odcinków istniejących i nowowybudowanych linii), w kolejnych przedziałach czasowych winien być kontynuowany.

Utrzymanie prawidłowego funkcjonowania i rozwoju sieci elektroenergetycznych powinno być rozwiązywane poprzez tworzenie rezerw terenów pod urządzenia elektroenergetyczne w postaci pasów ochronnych, mimo częstych konfliktów, szczególnie z siecią osadniczą.

Problemem do rozwiązania jest również dążenie do poprawy standardów zasilania, stopnia pewności zasilania oraz jakości przesyłanej mocy, przestrzegając jednocześnie wymogów ekologii oraz polityki oszczędnościowej terenów.

Część obszarów gminy położona jest w otulinie Narwiańskiego Parku Narodowego . Dopuszcza się pozostanie na tych terenach istniejących urządzeń energetycznych – jako sieci napowietrznej, ale jednocześnie wskazana jest budowa nowych urządzeń elektroenergetycznych już jako kablowe.

Na uwagę zasługuje fakt zwrócenia uwagi władz samorządowych na konieczność poprawy oświetlenia ulicznego dróg publicznych przy jednoczesnym uzyskaniu zmniejszenia zużycia mocy poprzez zastosowanie energooszczędnych opraw. Modernizacja oświetlenia została wykonana. Uzyskano zdecydowaną poprawę oświetlenia oraz o 43 % zmniejszono dotychczasowe zużycie energii elektrycznej.

W trakcie modernizacji została również zamontowana iluminacja świetlna kościołów w Niewodnicy Kościelnej, Turośni Kościelnej, Uhowie Topilcu gm. Łapy i Rynkach gmina Suraz (ze względu na przynależność mieszkańców gminy Turośń Kościelna do tych parafii). Inwestycje te podniosły walory estetyczne tych zabytkowych obiektów i stanowią ciekawy element przestrzenny tych miejscowości.

6.2. Ciepłownictwo.

6.2.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na terenie gminy istnieje 20 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej; obsługujące budynki głównie użyteczności publicznej. Są to (stan na czerwiec 1999 r.):

Tabela nr 55

Lp.	nazwa miejscowości	moc kotła	rodzaj kotła	rodzaj paliwa
1	2	3	4	5
1.	Zaplecze Techniczne Rejonu Energetycznego w Turośni Kościelnej	0,54 MW	2 x GT – 309 De Dietrich	olej opałowy + GAZ
2.	Urząd Gminy w Turrośni Kościelnej	70 KW	2 x KZ – 5 „Buderus”	gaz
3.	GS „SCH” Bar Gastronomiczny W Turośni Kościelnej	272 Mcal / h	2 x KZ – 5 1 x KZ – 5 K	gaz
4.	Szkoła Podstawowa W Turośni Kościelnej	brak danych	-	gaz
5.	Zakład Wytwórni Pasz „TURPASZ”	brak danych	-	gaz
6.	Ośrodek Myśliwski, Biblioteka Gminna i Pałac Ślubów w Turośni Kościelnej	brak danych	-	gaz
1	2	3	4	5
7.	Posterunek Policji + trzy mieszkania w Turośni Kościelnej	brak danych	-	węgiel
8.	Bank Spółdzielczy w Turośni Kościelnej	brak danych	-	gaz
9.	Remiza , Świetlica w Turośni Kościelnej	brak danych	-	Węgiel + gaz
10.	Pawilon handlowy w Turośni Kościelnej	brak danych	-	węgiel
11.	Lecznica zwierząt w Trypuciach	34 Mcal / h	1 x ESKA	węgiel
12.	Gminny Ośrodek Kultury w Pomigaczach	56,000 kcal/h	1x rzemieślniczy	węgiel

13.	Szkoła Podstawowa w Czaczkach Małych	brak danych		olej opałowy
14.	Szkoła Podstawowa w Turośni Dolnej	brak danych	„Buderus”	gaz
15.	Szkoła Podstawowa w Tołczach	brak danych	„Buderus”	gaz
16.	Szkoła Podstawowa w Niewodnicy Kościelnej	brak danych		węgiel (w 1999 planowane przejście na gaz)
17.	Pawilon handlowy w Chodorach	brak danych	-	węgiel
18.	Pawilon handlowy w Pomigaczach	brak danych	-	węgiel
19.	Stacja Paliw w Niewodnicy Koryckiej	brak danych	-	elektryczne lub węglowe
20.	Fermy w Chodorach (5 st.)	brak danych	brak danych	gaz propan - butan
21.	Fermy w. Dołki (2 szt.)	brak danych	brak danych	-
22.	Ferma w. Czaczki	brak danych	brak danych	-
23.	Ferma w. Baciuty	brak danych	brak danych	-
24.	Ferma w. Zawady	brak danych	brak danych	-
25.	Ferma w. Topilec (4 szt.)	brak danych	brak danych	-
26.	Ferma Turośń Kościelna	brak danych	brak danych	-
27.	Ferma w. Bojary	brak danych	brak danych	-
28.	Ferma w. Borowskie Gziki	brak danych	brak danych	-
29.	Ferma w. Piecki	brak danych	brak danych	-
30.	Ferma w. Zalesiany	brak danych	brak danych	-

W zabudowie mieszkaniowej dominującym rozwiązaniem są lokalne kotłownie na paliwo stałe.

6.2.2. Ocena stanu istniejącego.

Istniejące źródła ciepła pokrywają zapotrzebowanie odbiorców. Praca ich jednak na paliwie stałym przyczynia się do zanieczyszczenia środowiska. Szansą na poprawę tego stanu rzeczy jest przejście na paliwo ekologiczne gaz lub olej. Gmina wykorzystywała obecność tego nośnika na swoim obszarze.

Z analizy danych zawartych w tabeli wynika, że 50 % obiektów zasilanych jest gazem. Jest to pozytywne zjawisko i należy kontynuować te zmiany.

Problemem do rozwiązania w zakresie ciepłownictwa są duże straty ciepła w konstrukcjach budynków oraz nisko sprawne kotłownie.

6.3. Gazownictwo.

6.3.1. Stan istniejący – przyjęty program przez Radę Gminy

Gmina Turośń Kościelna jest częściowo zgazyfikowana. Źródłem zasilania gminy w gaz jest gazociąg wysokiego ciśnienia Białystok – Łapy o średnicy 250. Trasa w/w gazociągu przebiega ≈ 0,5 km na północ od wsi Turośń Dolna pomiędzy wsiami Turośń Dolna a Dobrowoda.

Sieć gazowa średniego ciśnienia jest zasilana ze stacji redukcyjno – pomiarowej I^o, zlokalizowanej na działce przy drodze Turośń Kościelna – Dobrowoda w bezpośrednim sąsiedztwie gazociągu wysokiego ciśnienia. Wykonana sieć średniego ciśnienia zaopatruje

mieszkańców wsi Turośń Kościelna, Turośń Dolna, Iwanówka, Rozdzielnia „Narew”, wieś Niecki, Tołcze, Trypucie, Kol. Baciuty, Kol. Zalesiany, Niewodnica Korycka i Niewodnica Kościelna.

6.3.2. Ocena systemu.

W/w zakres wykonanego w latach 1994 – 1998 uzbrojenia stanowi część sieci przewidzianej w „Koncepcji gazyfikacji gmin Turośń Kościelna i Suraż” opracowanej w BPBK w Białymstoku przyjętej przez Radę gminy Turośń Kościelna. Koncepcja ta zakłada, że system docelowy obejmie wszystkie miejscowości gminy i będzie współpracować z siecią gazową gminy Juchnowiec, Suraż, oraz m. Uhowo gmina Łapy. Gaz będzie wykorzystywany na cele komunalno – bytowe i grzewcze.

Rozbudowa tego systemu pozwoli na wykorzystanie nośnika energii „przyjaznej” dla środowiska naturalnego i podniesienie standardu życia mieszkańców. W szerszym aspekcie – zgazyfikowanie gminy wniesie istotny pozytywny czynnik rozwoju tego obszaru.

6.3.3. Elementy tranzytowe.

Elementami tranzytowymi sieci gazowej jest przewidziany i wprowadzony do ustaleń planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna – gazociąg wysokiego ciśnienia „JAMAŁ”. Trasa jego przebiega w południowej części gminy na długości 3,8 km.

Strefę bezpieczeństwa dla w/w gazociągu przewidziano $r = 100$ od przewodu. Wyjątek stanowi odcinek gazociągu w okolicach wsi Reki, gdzie założono strefę $r = 25$ m od przewodu (przewidywano na tym odcinku specjalne zabezpieczenia ze względu na zbliżenia do istniejącej zabudowy).

6.4. Telekomunikacja.

6.4.1. Stan telekomunikacji w gminie.

System telekomunikacyjny w gminie składa się z:

- linii światłowodowej kablowej relacji Łapy – Turośń Dolna – Turośń Kościelna – Trypucie – Białystok,
- central telefonicznych, automatycznych cyfrowych w Turośni Kościelnej (typu EWSD RDLU o poj. 488 i liczbie abonentów 480) oraz Trypuciach (typu S12 RSU o poj. 488 i liczbie abonentów 334),
- linii abonenckich napowietrznych i kablowych miedzianych na obszarze całej gminy,

Na przestrzeni lat 1990 – 1999 system przedstawiał się następująco:

Tabela nr 56

lata	ilość central		pojemność central		ilość abonentów		wskaźnik nasycenia na 100 osób
	ręcznych	autom.	ręcznych	autom.	ręcznych	autom.	
1990		4		182		173	3,52
1995		5		207		354	7,18
1999		2		976		814	21,86

6.4.2. Ocena systemu.

Jak wynika z wyżej przytoczonych danych stan telekomunikacji w gminie uległ radykalnej poprawie. Nowe centrale telefoniczne automatyczne, cyfrowe zainstalowane w

ośrodkiem gminnym i Trypuciu zostały włączone poprzez kablową linię światłowodową w automatyczny system telekomunikacyjny województwa, a poprzez Białostocki Węzeł Telekomunikacyjny – z siecią krajową i międzynarodową. Istnieje jeszcze rezerwa w istniejących centralach dla podłączenia potencjalnych abonentów. Wskaźnik nasycenia na 100 osób w gminie jest jednym z najwyższych w województwie. Społeczny Komitet Telefonizacji Gminy zawarł umowę z TP S.A. na wykonanie sieci telefonicznej na terenie gminy. W latach 1996 – 1997 wykonano 611 przyłączy, w 1998r. wykonano 113 przyłączy (we wsiach Niewodnica Korycka i Kościelna)

6.5. Radiokomunikacja i teletransmisja.

Przez obszar gminy przebiegają pasy ochronne w celu utrzymania prawidłowej pracy urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji. Są to pasy w kierunkach: - SLR Topczewo
- RTCN Krynice,
- SLR Topczewo - Białystok,

6.6. Zaopatrzenie w wodę.

Gmina Turośń Kościelna jest jedną z sześciu gmin, które na koniec 1997r. posiadały zwodociągowane wszystkie wsie – 100 % przy średniej wojewódzkiej wynoszącej dla gmin 65,3 %.

Długość sieci wodociągowej (bez przyłączy do budynków) wynosiła 98,8 km, do której było podłączonych 1220 budynków mieszkalnych. Odsetek mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej wynosił 87,3 % znacznie powyżej średniej województwa białostockiego wynoszącej dla gmin 53,5 %. Daje to gminie w tym wskaźniku 2 miejsce w województwie białostockim.

Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wynosiło 18,3 m³/r (50,1 dm³/d), powyżej średniej wojewódzkiej 14,8 m³/r (40,5 dm³/d).

W 1998 r. wybudowano 2,4 km sieci wodociągowej do zabudowy kolonijnej i podłączono 24 budynki mieszkalne. Ilość mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej wzrósł do 88 %.

Zaopatrzenie w wodę 33 miejscowości odbywa się z pięciu ujęć i stacji wodociągowych stanowiących własność Gminy Turośń Kościelna, a eksploatowanych przez Wojewódzki Zakład Konserwacji Urządzeń Melioracyjnych z siedzibą w Zaściankach ul. Usługowa 6, znajdujących się w miejscowościach:

- Turośń Dolna – zaopatruje w wodę 11 miejscowości: Bojary z kolonią, Borowskie Cibory, Borowskie Gziki, Borowskie Michały, Borowskie Olki, Borowskie Skórki, Borowskie Wypychy, Borowskie Żaki, Piecki, Stoczki i Turośń Dolną.
 - Baciuty – zaopatruje w wodę 7 miejscowości: Barszczówkę z kolonią, Baciuty, Baciuty – Kolonia, Dobrowoda, Topilec, Topilec – Kolonia, Trypucie i Zawady.
 - Tołcze – zaopatruje w wodę wieś Tołcze.
 - Pomigacze – zaopatruje w wodę 9 miejscowości w gminie Turośń Kościelna: Iwanówkę, Juraszki, Markowszczyznę z kolonią, Niewodnicę Korycką, Niewodnicę Kościelną, Niecki, Pomigacze Turośń Kościelna, Zalesiany oraz w gminie Juchnowiec Kościelny: Brończany, Koplany, kol. Koplany, Lewickie i kol. Lewickie.
- Wieś Lubejki zaopatrywana jest w wodę z wodociągu Juchnowiec Kościelny.
- Miejscowość Reki zaopatrywana jest w wodę z wodociągu Suraż.

6.6.1. Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę w latach 1985 – 1998.

Zwodociągowanie gminy od 1985 r. przedstawia tabela:

Tabela Nr 57

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku										
	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	
Długość sieci wodociągowej w km	4,5	6,9	39,8	57,3	68,2	91,8	95,3	97,2	99,4	101,8	
Połączenia wodociągowe do budynków mieszkalnych w szt.	93	150	671	832	1046	1136	1152	1203	1220	1243	
Ilość wsi zwodociągowanych					30	31	32	32	32	32	
% wsi zwodociągowanych					93,7	96,8	100	100	100	100	
% mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej	8,1	13,0		60,7	75,5	82,5	83,6	86,6	87,3	88,0	
Miejsce gminy w województwie białostockim pod względem % zwodociągowanych mieszkań	33	36		5	2	2	2	2	2		
Zużycie wody wodociągowej w gospodarstwach domowych w tys. m ³ / r	4,2	35,4	39,5	92,7	72,8	72,2	81,4	170,8	91,4	95,1	
Zużycie wody wodo – ciągowej w gosp. dom. na 1 mieszkańca	m ³ /r	0,9	7,2	8,1	19,0	14,7	14,6	16,4	34,4	18,3	19,0
	dm ³ /r	2,5	19,7	22,2	51,9	40,3	40,0	44,9	94,0	50,1	52,0

W latach 1985 – 1990 była stagnacja w zakresie rozwoju scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę. Od 1991 roku nastąpiło znaczne ożywienie w wodociągowaniu gminy i do końca 1995 r. zwodociągowane zostały wszystkie wsie. W latach następnych następowała rozbudowa wodociągów we wsiach już zwodociągowanych oraz budowa sieci wodociągowej łączącej wsie, do której podłączona była zabudowa kolonijna.

6.6.2. Stan zwodociągowania poszczególnych wsi w gminie na koniec 1998 r.

Tabela Nr 58

Nazwa wodociągu	Miejscowości podłączone do danego wodociągu	Długość sieci wodociągowej (bez przyłączy) km	Połączenia prowadzące do bud. miesz. szt.	
Wodociąg Turośń Dolna	Bojary	0,8	13	
	Kol. Bojary	2,2	9	
	Borowskie Cibory	0,2	5	
	Borowskie Gziki	0,8	7	
	Borowskie Michały	1,2	23	
	Borowskie Olki	0,4	8	
	Borowskie Skórki	2,1	10	
	Borowskie Wypychy	2,2	9	
	Borowskie Żaki	1,5	8	
	Piećki	1,2	8	
	Stoczki	3,5	18	
	Turośń Dolna	3,0	79	
			19,1	197
Wodociąg Baciuty	Barszczówka	1,5	24	
	Kol. Barszczówka	0,4	6	
	Baciuty	4,5	36	
	Baciuty – Kolonia	11,9	53	

	Dobrowoda	2,2	24	
	Topilec	2,9	14	
	Topilec – Kolonia	2,3	12	
	Trypucie	3,8	66	
	Zawady	1,4	27	
		30,9	262	
Wodociąg Tołcze	Tołcze	1,9	52	
Wodociąg Pomigacze	Iwanówka	1,5	34	
	Juraszki	1,6	21	
	Markowszczyzna	5,0	27	
	Kol. Markowszczyzna	2,1	5	
	Niewodnica Korycka	4,4	61	
	Niewodnica Kościelna	11,6	203	
	Niecki	3,0	42	
	Pomigacze	3,6	77	
	Turośń Kościelna	4,0	113	
	Zalesiany	4,5	42	
		41,3	625	
Wodociąg Czaczki	Chodory	1,5	24	
	kol. Chodory	0,8	5	
	Czaczki Małe	0,9	5	
	Czaczki Wielkie	1,5	19	
	Dołki	1,5	13	
	kol. Dołki	0,9	2	
		7,1	68	
Wodociąg Juchnowiec Kościelny	Lubejki	0,9	30	
Wodociąg Suraż	Reki przy s. w. Czaczki Małe	0,6	9	
Ogółem zwodociągowane miejscowości		101,8	1243	

6.6.3. Charakterystyka ujęć i stacji uzdatniania wodociągów wiejskich.

6.6.3.1. Wodociąg wiejski Turośń Dolna.

Ujęcie wód podziemnych z utworów czwartorzędowych we wsi Turośń Dolna składa się z dwóch studni wierconych znajdujących się na działce stacji wodociągowej: SW-1 o głębokości 76,0 m i wydajności eksploatacyjnej $Q = 109 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,2 \text{ m}$ oraz SW-2 o głębokości 54,1 m i $Q = 61,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 6,3 \text{ m}$. Łącznie zatwierdzone w kat „B” zasoby ujęcia wynoszą $Q = 109 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 6,8 \text{ m}$.

Studnie wiercone ujmują do eksploatacji warstwę wodonośną zalegającą w przedziale 36,0 – 73,0 m p.p.t w SW-1 zbudowaną z piasków gliniastych, średnio i drobnoziarnistych i SW-2 w przedziale 36,0 – 49,0 m p.p.t. zbudowaną z piasków średnioziarnistych.

Warstwa wodonośna izolowana jest od powierzchni terenu kompleksem utworów słabo przepuszczalnych miąższości 33,0 m – glin zwałowych z wkładkami gładzików w SW-1 i glin piaszczystych i zwałowych w SW-2.

Woda z otworów studziennych charakteryzuje się ponadnormatywną zawartością związków żelaza i manganu oraz amoniaku pochodzącego prawdopodobnie z rozkładu kopalnych substancji organicznych. Wskazuje na to brak w wodzie innych wskaźników zanieczyszczeń antropogenicznych.

Urządzeniami do poboru, uzdatniania i pomiaru wody są:

- a) 2 pompy głębinowe typu G-80 VB – SGMf – 18d,
- b) hydrofiltr Nr 142978 BPWM w Zielonej Górze – zbiornik hydroforowy o poj. 40 m³, filtr o pow. 4,6 m²,
- c) 3 mieszacze wodno – powietrzne Ø 500 mm,
- d) 2 sprężarki typu WAN – ES,
- e) chlorator C-52,
- f) wodomierz śrubowy MZ – 80,
- g) wodomierz sprzężony MZ/IS – 100/4

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

6.6.3.2. Wodociąg wiejski Baciuty.

Źródłem poboru wody podziemnej z utworów czwartorzędowych jest studnia wiercona o głębokości 61,0 m i wydajności eksploatacyjnej $Q = 72 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,65 \text{ m}$ zlokalizowana na terenie stacji wodociągowej.

Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęcia w kat. „B” wynoszą jak dla w/w studni $Q = 72 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 7,65 \text{ m}$.

Studnia wiercona ujmuje do eksploatacji warstwę wodonośną zalegającą w przedziale 41,0 – 58,0 m p.p.t zbudowaną z piasków drobno i średnioziarnistych oraz pospółki. Zwierciadło wody ma charakter napięty i stabilizuje się na głębokości 11,4 m p.p.t. Warstwa wodonośna izolowana jest od powierzchni terenu utworami słabo przepuszczalnymi wykształconymi w postaci glin piaszczystych i zwałowych o miąższości 37,8 m.

Woda w stanie surowym zawiera ponadnormatywne wielkości związku żelaza – 2 mg Fe /dm³ oraz amoniaku do 1,0 mg N/l. Po odżelazieniu w istniejącej stacji uzdatniania odpowiada normom wody pitnej.

Urządzeniami do poboru, uzdatniania i pomiaru wody są:

- a) podwodny agregat pompowy CVBU 0705,
- b) 3 odżelaziacze Ø 1000 mm z mieszaczami wodno–powietrznymi Ø 400 mm
- c) 2 hydrofory pojemności 2,5 m³ każdy,
- d) sprężarka WAN – ES,
- e) chlorator C-52,
- f) wodomierz śrubowy na rurociągu tłocznym ze studni MZ Dn = 80 mm,
- g) wodomierz śrubowy sprzężony Dn = 80/30 mm na rurociągu podającym wodę do sieci wodociągu wiejskiego,
- h) wodomierz śrubowy MZ Dn 50 na rurociągu podającym wodę do obiektów PGO.

Urządzenia stacji wodociągowej pracują w układzie jednostopniowego pompowania.

6.6.3.3. Wodociąg wiejski Tołcze.

Źródłem poboru wody podziemnej z utworów czwartorzędowych jest studnia wiercona o głębokości 67,0 m i zatwierdzonych zasobach w kat „B” $Q_e = 34,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $S_e = 12,2 \text{ m}$.

Studnia początkowo stanowiła własność Szkoły Podstawowej w Tołczach, którą zagospodarowano na potrzeby wodociągu wiejskiego.

Studnia ujmuje do eksploatacji warstwę wodonośną zalegającą w przedziale 60,0 – 64,0 m p.p.t. zbudowaną z piasków, pospółek i żwirów.

Statystycznie zwierciadło wody naporowej zalega poniżej terenu na głębokości 18,9 m. Warstwa wodonośna pokryta jest regularnym nadkładem słabo przepuszczalnym zbudowanym z gliny, iltu i pyłu o ogólnej miąższości 52,0 m. Woda w stanie surowym zawiera ponadnormatywną dla wody pitnej ilość związków żelaza 1,9 mg Fe/l.

Urządzeniami do poboru, uzdatniania i pomiaru wody są:

- a) podwodny agregat pompowy GBA 1.08,
- b) 2 odżelaziacze \varnothing 800 mm z mieszaczami wodno – powietrznymi \varnothing 300 mm
- c) 2 hydrofory o pojemności 1000 l każdy,
- d) sprężarka 3 JW. 60,
- e) chlorator C-52,
- f) wodomierz na rurociągu tłocznym Dn 50,
- g) wodomierz sieciowy Dn 50,

Urządzenia stacji wodociągowej pracują w układzie jednostopniowego pompowania.

Wodociąg Tołcze jest połączony z wodociągami wiejskimi: Baciuty i Pomigacze, z których może być zasilany awaryjnie.

6.6.3.4. Wodociąg wiejski Pomigacze.

Źródłem poboru wody podziemnej z utworów czwartorzędowych są dwie studnie wiercone SW-1 o głębokości 123 m i wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 35 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji 10 m i SW-2 o głębokości 121,5 m i $Q_e = 51,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 9,2 \text{ m}$.

Zatwierdzone zasoby w kat. „B” ujęcia wynoszą $Q = 86,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $S_{1,2} = 9,2 - 10,0 \text{ m}$.

Studnie wiercone ujmują do eksploatacji warstwę wodonośną zalegającą w przedziale 108,0 – 118,0 m p.p.t. w SW-1 zbudowaną z piasku drobnoziarnistego i SW-2 w przedziale 102,0 – 118,5 m p.p.t. zbudowaną z piasku średnio i gruboziarnistego i otoczków ze żwirem.

Warstwa wodonośna izolowana jest od powierzchni terenu kompleksem utworów słabo przepuszczalnych – glin piaszczystych i zwałowych, pyłów ilastych, iltów pylastych o łącznej miąższości 96,0 m w SW-1 i 89,3 m w SW-2.

Zwierciadło wody ma charakter napięty i stabilizuje się na głębokości 8,8 m p.p.t. w SW-2.

Woda w stanie surowym zawiera ponadnormatywną dla wody pitnej ilość związków żelaza 1,52 – 1,4 mg Fe / l.

Urządzeniami do poboru, uzdatniania i pomiaru wody są:

- a) 2 pompy głębinowe typu G 80 II B-SGMf – 18 b,
- b) 2 hydrofory o poj. 4000 l każdy,
- c) 4 odżelaziacze \varnothing 1400 mm,
- d) 2 sprężarki typu WAN – E,
- e) chlorator C – 52,
- f) 2 wodomierze śrubowe MZ – 80,
- g) wodomierz sprężony MZ – 150/40,

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

6.6.3.5. Wodociąg wiejski Czaczki.

Źródłem poboru wody podziemnej z utworów czwartorzędowych jest studnia wiercona, znajdująca się na terenie Szkoły Podstawowej w Czaczkach Małych o głębokości 39,5 m i wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 6,5 \text{ m}$. Zasoby w/w wielkości zostały zatwierdzone decyzją Starostwa Powiatowego w Białymstoku. RL. V. 7530/9/99 z dnia 29.06.1999r.

Studnia ujmuje do eksploatacji warstwę wodonośną zalegającą w przedziale 17,0 – 37,0 m p.p.t. zbudowaną z piasków drobnoziarnistych. Zwierciadło statystyczne wody stabilizuje się na głębokości 9,4 m p.p.t.

Warstwa wodonośna izolowana jest od powierzchni terenu kompleksem utworów gliny pylastej i pyłu o łącznej miąższości 17 m.

Badania fizykochemiczne i bakteriologiczne wody z otworu studziennego wykazują, że nadaje się ona do picia w stanie surowym.

Pobór wody ze studni odbywa się za pomocą podwodnego agregatu pompowego GBA 1.06.

Hydrofornia znajduje się w podpiwniczeniu budynku Szkoły Podstawowej i zamontowane są następujące urządzenia:

h) 2 hydrofory o pojemności 2,5 m³ i 1,0 m³,

i) wodomierz skrzydełkowy DN 80,

j) sprężarka 3 JW. 60,

Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

6.6.4. Pozwolenia wodnoprawne i ustalone strefy ochronne ujęć wody.

Gmina Turośń Kościelna posiada pozwolenia wodnoprawne na eksploatację urządzeń i pobór wody:

- a) decyzja Nr OŚ II 6210 /13/ 95 z dnia 9 lutego 1995 r. wydana przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku, ważna do 15 lutego 2000 r. dotycząca wodociągu Turośń Dolna, ustala strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m wokół każdej studni. Strefa ochrony pośredniej nie jest wymagana z uwagi na korzystne warunki hydrogeologiczne w rejonie ujęcia w aspekcie ochrony wód,
- b) decyzja Nr RL V. 6210 – 3/11/99 z dnia 17 czerwca 1999 r. wydana przez Starostwo Powiatowe w Białymstoku, ważna do 30 czerwca 2004 r. dotycząca wodociągu Baciuty, ustanawia strefę ochronną w postaci terenu ochrony bezpośredniej o promieniu 8m wokół studni – licząc od zarysu obudowy studni,
- c) decyzja Nr OŚ. II. 6210/12/95 z dnia 9 lutego 1995 r. wydana przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku, ważna do 15 lutego 2000 r., dotycząca wodociągu Pomigacze, ustanawia strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m wokół każdej studni. Strefa ochrony pośredniej nie jest wymagana z uwagi na korzystne warunki hydrogeologiczne w rejonie ujęcia w aspekcie ochrony wód,
- d) Wodociąg Czaczki Małe nie posiada aktualnego pozwolenia wodnoprawnego na eksploatację urządzeń i pobór wody oraz ustalonej decyzyjnie strefy ochronnej ujęcia.

Strefy ochronne tego ujęcia przyjęto w oparciu o opracowany w lipcu 1999 r. „Operat wodnoprawny urządzeń wodnych wraz z projektem strefy ochronnej ujęcia wody podziemnej w miejscowości Czaczki Małe gmina Turośń Kościelna „, i wynoszą: strefa ochrony bezpośredniej o szerokości 8m wokół studni i strefa zewnętrznej ochrony pośredniej o promieniu 500 m wokół studni wkreślona została w części graficznej studium.

W strefie ochrony pośredniej zewnętrznej zabrania się:

- wprowadzania ścieków socjalno – bytowych i gnojowicy do ziemi i wód powierzchniowych,
- przechowywania, składowania i magazynowania odpadów promienio - twórczych, nawozów sztucznych, produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych bez odpowiedniego zabezpieczenia wymaganego stosownymi wytycznymi, przepisami budowlanymi, p. poż, i ochrony środowiska,

- wydobywania kopalin,
- lokalizowania zakładów przemysłowych i nowych ferm chowu zwierząt,
- lokalizowania cmentarzy i grzebowisk zwierząt,

Ponadto w obrębie strefy należy przestrzegać racjonalnego stosowania nawozów sztucznych, środków ochrony roślin oraz wykorzystania rolniczego ścieków.

6.6.5. Ocena wydajności istniejących komunalnych ujęć wody.

Wodociągi wiejskie w gminie pracują w układzie jednostopniowego pompowania wody i wydajność ujęcia powinna zapewnić maksymalne godzinowe pobory wody.

Analizę wykorzystania poszczególnych ujęć wody w latach 1996 – 1998 obrazuje poniższa tabela:

Tabela Nr 59

wyszczególnienie	rok	wodociąg Czaczki	wodociąg Turośń Kościelna	wodociąg Pomigacze	wodociąg Tołcze	wodociąg Baciuty
Pobór wody z ujęcia w ciągu roku m ³ /rok	1996	9393	17652	103559	5931	30312
	1997	10412	19305	123310	4295	37122
	1998	15684	22209	135025	5610	35584
Pobór wody z ujęcia średniodobowy m ³ / d	1996	25,7	48,2	282,9	16,2	82,8
	1997	28,5	52,9	337,8	11,8	101,7
	1998	43,0	60,8	369,9	15,4	97,5
Pobór wody z ujęcia maksymalny godzinowy m ³ /h	1996	3,5	6,5	38,3	2,2	11,2
	1997	3,9	7,2	45,7	1,6	13,8
	1998	5,8	8,2	50,1	2,1	13,2
Zatwierdzone zasoby ujęcia w m ³ /h.		15,0	109,0	86,0	34,0	72,0
Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów przy rozbiórce maksymalnym godzinowym %	1996	23,3	6,0	44,5	6,5	15,6
	1997	26,0	6,6	53,1	4,7	19,2
	1998	38,7	7,5	58,2	6,2	18,3

Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów 4 ujęć wodociągów wiejskich w godzinach maksymalnych rozbiórów jest niewielkie i w ostatnich trzech latach wynosiło: 23,3 – 30,7 % w Czaczkach, 6 – 7,5% w Turośni Dolnej, 4,7 – 6,5 % w Tołczach i 15,6 – 19,2 % w Baciutach. Większe wykorzystanie było wodociągu w Pomigaczach i kształtowało się od 44,5 % w 1996 r. do 58,2 % w 1998 r.

Małe wykorzystanie istniejących wodociągów wiejskich wynika z faktu, że nie wszystkie budynki w zwodociągowanych wsiach podłączone są do sieci wodociągowej. Klasa wyposażenia mieszkań w wielu wypadkach jest niska, gdyż poza miejscowością gminną Turośń Kościelna, brak jest kanalizacji sanitarnej w gminie. Gospodarstwa podłączone do sieci wodociągowej część swojego zapotrzebowania na wodę pokrywają również z istniejących studni kopalnych, zwłaszcza do hodowli zwierząt i gospodarki roślinnej.

6.6.6. Zakładowe i prywatne ujęcia wody głębinowej.

Na terenie gminy ujęcia wody oparte o studnie wiercone posiadają:

Folwark Markowszczyzna – 1 studnia o głębokości 65,4 m. i $Q_e = 54,5$ m³/h przy $s = 8,5$ m.,

Cegielnia w Markowszczyźnie – 1 studnia o głębokości 69 m. i wydajności $Q_e = 4,4$ m³/h,

- Zespół Hodowli Drobiu w Pieckach – 1 studnia głębokości 68,0 m. i wydajności eksploatacyjnej $Q_e = 24,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 4,92 \text{ m}$,
- Szkoła Podstawowa w Niewodnicy Kościelnej – 1 studnia głębokości 64,0 m. i $Q_e = 10,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,8 \text{ m}$.
- Gospodarstwo Rybackie J. Danilczuka w Niewodnicy Kościelnej – 2 studnie: SW-1 głębokości 18 m. i $Q_e = 6,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 10,5 \text{ m}$. i SW-2 głębokości 22,5 m. i $Q_e = 4,5 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 2,7 \text{ m}$.
- Gospodarstwo indywidualne Mieczysława Popławskiego w Niewodnicy Kościelnej – 2 studnie: SW-1 głębokości 6,0 m. i wydajności $Q_e = 6,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 1,9 \text{ m}$. i SW-2 głębokości 62,5 m i $Q_e = 6,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 0,8 \text{ m}$,
- Gospodarstwo rolne Jerzego Tymcze – 1 studnia głębokości 62,0 m i $Q_e = 6,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 1,0 \text{ m}$,
- Ogródki działkowe w Niewodnicy Koryckiej - 1 studnia głębokości 71,5 m i $Q_e = 17,26 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,85 \text{ m}$,
- Aleksander Rakowski w Niewodnicy Koryckiej – 1 studnia głębokości 10,0 m i $Q_e = 1,8 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,9 \text{ m}$,
- Gospodarstwo indywidualne Adama Bolesty w Trypuciach – 1 studnia głębokości 68,5 m i $Q_e = 6,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,9 \text{ m}$,
- Gospodarstwo indywidualne Jana Borowskiego w Borowskich Gziki – 1 studnia głębokości 65,0 m i $Q_e = 6 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 0,9 \text{ m}$,

6.6.7. Ogólna ocena zaopatrzenia gminy w wodę.

Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę należy uznać za bardzo dobry.

Wszystkie wsie zostały zwodociągowane. Poza systemem pozostała część rozproszonej zabudowy kolonijnej. Wydajność wodociągów wiejskich znacznie przekracza aktualne pobory wody i istnieje rezerwa w zatwierdzonych zasobach około 90 % w Turośni Dolnej i Tołczach, 80 % w Baciutach, 40 % w Pomigaczach i 60 % w Czaczkach Małych.

Dobrze rozwinięty system zaopatrzenia w wodę oraz wolne moce w źródłach wody są atutem rozwojowym gminy.

6.7. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.

6.7.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na terenie gminy scentralizowany system kanalizacji sanitarnej posiada miejscowość gminna Turośń Kościelna. Budowę kanalizacji sanitarnej rozpoczęto w 1997 r. Wykonano 4,7 km kanałów sanitarnych w ulicach Lipowej, Białostockiej, Wysokiej, Dworskiej z podłączeniem do oczyszczalni ścieków.

Układ kanalizacji jest grawitacyjno- pompowy z jedną przepompownią ścieków zlokalizowaną w pobliżu rzeki Turośnianki w rejonie ulicy Białostockiej.

Do kanalizacji sanitarnej podłączono 125 budynków, w tym około 67 % ogółu budynków mieszkalnych we wsi. Ścieki odprowadzone są do mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków typu „Hydrocentrum” o przepustowości:

Urządzeniami oczyszczającymi ścieki są:

punkt zlewny jednostanowiskowy o wydajności $15 \text{ m}^3/\text{d}$ i wymiarach $3,0 \times 1,7 \text{ m}$. składający się z komory zlewnej i kraty grubej. Komorę zlewną stanowi studzienka żelbetonowa, wystająca ponad teren $1,0 \text{ m}$. o wymiarach $1,0 \times 0,7 \text{ m}$. wysokości $1,2 \text{ m}$ obudowana z kratą o prześwicie 20 mm .

pompownia ścieków w zbiorniku punktu zlewnego z pompą zatapialną $Q_p = 0,17 \text{ l/s}$ $H = 8,5 \text{ m}$.

piaskownik poziomo – wirowy o średnicy 0,9 m. i głębokości części cylindrycznej 0,5 z komorą piaskową o średnicy 0,4 m., głębokości 1,65 m. Powierzchnia w planie $F = 0,324 \text{ m}^2$ $V = 166 \text{ l}$,

zbiornik retencyjno – uśredniający wykonany jako podziemny, żelbetowy dwukomorowy zbiornik o wymiarach wewnętrznych 4,5 x 2,2 m., głębokości 1,8 m. i pojemności czynnej $V_{cz} = 11,0 \text{ m}^3$ wyposażony w:

ruszt napowietrzający – mieszający składający się z przewodu powietrznego stalowego, ocynkowanego o średnicy 25 mm,

pompa rozdrabniająca typu MS2-12Z/R o charakterystyce $H = 7 \text{ m}$. sł. wody $Q = 6 \text{ l/s}$ prod.

„Metalchem” Warszawa, podająca ścieki do reaktora „Hydrocentrum”

poletko ociekowe piasku o wymiarach wewnętrznych 1,0 x 4,5 m. i głębokości 1,8 m.

wielofunkcyjny reaktor biologiczny typu „Hydrocentrum” wykonany jako zblokowany obiekt żelbetowy o średnicy wewnętrznej 1020 cm i głębokości 343 cm, wyniesiony 218 cm ponad powierzchnię terenu, składający się z:

- komory rozdzielczej o powierzchni 7,0 m^2 i głębokości 343 cm wyposażonej w piaskownik poziomo – wirowy wykonany z kompozytów poliestrowo – szklanych o średnicy 90 cm, głębokości cylindrycznej 50 cm z komorą piaskową o średnicy 40 cm i głębokości 165 cm oraz pompę „Mamut” do usuwania pisku,
- dwóch ciągów komór oczyszczania, z których każdy składa się z komory ciśnieniowej i bezciśnieniowej /otwartej/,
- stacja dmuchaw usytuowana na stropie żelbetowym komór ciśnieniowych reaktora, wyposażona w 3 dmuchawy /1 rezerwowa/ „Effepizeta” typu SCL 50 DH o charakterystyce $Q = 103 \text{ m}^3/\text{h}$
 $n = 2900 \text{ obr./min}$ $P = 3,0 \text{ kW}$,
- pompownia główna,
- pompownia osadu nadmiernego wyposażona w pompę $Q = 6 \text{ m}^3/\text{h}$ i czasie pracy $t_{cz} = 0,68 \text{ h/d}$,
- budynek wielofunkcyjny składający się z 3 części: pomieszczenia obsługi, agregatorni i części technologicznej z mechanicznym odwadnianiem osadu typu „DRAMAID”.

Gmina Turośń Kościelna posiada pozwolenie wodnoprawne na eksploatację urządzeń oczyszczających i odprowadzanie ścieków do rzeki Turośnianki zaliczonej do klasy czystości – decyzja wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku Nr OŚ. II. 6210/204/98 z dnia 22 grudnia 1998 r. ważna do 31 grudnia 2002 roku.

W decyzji określono dopuszczalną ilość ścieków odprowadzanych do odbiornika $Q_{d\acute{s}r} = 153 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{d\text{max}} = 199 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q_{h\text{max}} = 12,3 \text{ m}^3/\text{h}$ oraz dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych: BZT5 = 30 mg O₂/l CHZT – 150 mg O₂/l, zawiesina 50 mg/l, azot amonowy – 6mg NNH₄/l, azot ogólny – 30 mg N/l, fosfor ogólny – 5mg P/l, pH – 6,5 ÷ 9,0 i temperatura - 26° C.

Wykonane analizy ścieków wykazały właściwą jakość odprowadzanych ścieków, co świadczy o dobrej pracy oczyszczalni.

W pozostałych miejscowościach gminy ścieki gromadzone są w urządzeniach lokalnych i wywożone na indywidualne zlecenia użytkowników do punktu zlewnego przy oczyszczalni ścieków w Turośni Kościelnej.

6.7.2. Ogólna ocena gospodarki ściekowej.

Gospodarka ściekowa na terenie miejscowości gminnej Turośń Kościelna uległa poprawie po oddaniu do eksploatacji oczyszczalni ścieków i wybudowaniu kanalizacji sanitarnej, z której korzysta ok. 67 % mieszkańców wsi i zakłady użyteczności publicznej.

Uzyskiwane efekty oczyszczania ścieków są zadowalające, a oczyszczalnia posiada rezerwę. Są to atuty rozwoju tej miejscowości.

Na pozostałym terenie gminy stan gospodarki ściekowej należy ocenić jako niezadowalający. Ścieki gromadzone w zbiornikach, które często nie są szczelne mogą powodować negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby i wód podziemnych.

Zważywszy, że w gminie zwodociągowane są wszystkie wsie, problem odprowadzania i oczyszczania ścieków jest sprawą bardzo ważną i pilną, gdyż stanowi to barierę w rozwoju gminy.

6.8. Gospodarka odpadami stałymi.

6.8.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na terenie gminy brak jest gminnego wysypiska odpadów stałych jak również wiejskich wysypisk. Na gruntach wsi Turośń Kościelna istniało niezalegalizowane gminne wysypisko o powierzchni 0,6 ha, które zostało zamknięte decyzją Terenowej Stacji Sanitarnej – Epidemiologicznej w Białymstoku. Taki stan powoduje, że gromadzenie odpadów odbywa się w sposób niekontrolowany, w miejscach przypadkowych i tworzy się szereg „dzikich” wysypisk. Gmina wydała zezwolenia na świadczenie usług polegających na usuwaniu, wykorzystywaniu i unieszkodliwianiu odpadów stałych przedsiębiorstwem specjalistycznym z Białegostoku: „MPO” i „Czyścioch”. Przedsiębiorstwa te świadczą usługi w oparciu o podpisane umowy z mieszkańcami. Aktualnie podpisane umowy posiada ok. 18 % ogółu gospodarstw w gminie.

Umowy te podpisane są z mieszkańcami we wsiach: Turośń Kościelna, Turośń Dolna, Czaczki, Trypucie, Niewodnica Kościelna i Korycka, Iwanówka, Lubejki, Markowszczyzna, Zawady, Zalesiany, Chodory.

Rada Gminy Turośń Kościelna podjęła w dniu 21 sierpnia 1997 r. uchwałę w sprawie szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku w gminie.

Aktualnie opracowywany jest przez Urząd Gminy „Program gospodarki odpadami stałymi”.

6.8.2. Ogólna ocena gospodarki odpadami stałymi.

Na terenie gminy tylko z około 18 % gospodarstw odpady stałe odbierane są przez przedsiębiorstwa specjalistyczne. Z pozostałych odpady wyrzucane są w miejsca przypadkowe. Powoduje to zaśmiecanie terenów gminy oraz może wywierać negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby, wody i powietrza.

Ogólnie należy stwierdzić, że gospodarka odpadami w gminie nie spełnia wymogów zawartych w nowych przepisach prawnych o odpadach i ochronie środowiska.

7. Syntetyczna ocena poziomu zaspokojenia potrzeb ludności i zagospodarowania gminy Turośń Kościelna.

Tabela Nr 60

Lp.	Wyszczególnienie wskaźników i wielkości	wielkości, wskaźniki		gmina Turośń Kościelna		
		Województw o podlaskie	Powiat białostocki	wskaźnik wielkość	udział %	
					(6:5)	
1	2	3	4	5	6	7

	Powierzchnia (km ²)	20180	2987	140		
1.	<u>Ludność i rynek pracy</u>					
	Ludność ogółem	1223835	139484	4998	0,4	3,6
	w tym kobiety	621684	70441	2510	0,4	3,6
2.	Kobiety na 100 mężczyzn	103,2	102,0	101	97,9	100,0
3.	Ludność na 1km ²	61,0	47	36	59,0	76,6
4.	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (%)	27,8	27,1	27,0	97,1	99,6
5.	Udział ludności w wieku produkcyjnym (%)	56,8	56,1	53,0	93,3	94,5
6.	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (%)	15,4	16,8	20,0	129,9	119,0
7.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym	760,7	783,5	888	116,7	113,3
8.	Urodzenia na 1000 ludności			12,3		
9.	Zgony na 1000 ludności			13,7		
10.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	1,2	- 1,1	- 1,4	-	-
11.	Saldo migracji w osobach	- 734	+ 390	14	-	3,6
12.	Pracujący w gospodarce narodowej wg. sekcji EKD	227667	18294	259	0,1	1,4
13.	Pracujący w rolnictwie indywidualnym			1732		
14.	Bezrobotni			170		
15.	w tym kobiety			91		
16.	Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym (%)			6,4		
17.	<u>Warunki mieszkaniowe</u>					
	Mieszkania	373033	42056	1466	0,4	3,5
18.	Izby mieszkalne			5280		
19.	Powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)			101645		
20.	Mieszkania na 1000 mieszkańców	304,8	301,5	293,3	96,2	97,2
21.	Liczba osób na izbę	-	-	0,95		
22.	Liczba osób w mieszkaniu	-	-	3,41		
23.	m ² pow. użytkowa na osobę	20,0	20,4	20,3	101,5	99,5
24.	Przeciętna pow. użytkowa na 1 mieszkańca w m ²	64,0	66,1	69,3	108,2	104,8
25.	Liczba izb w mieszkaniu	-	-	3,6		
26.	% zwodociągowanych mieszkań	-	-			
27.	Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³ /rok	-	-	18,3		
28.	<u>Usługi społeczne</u>					
	Liczba uczniów szkół podstawowych na 1000 mieszkańców	133,9	119,6			
29.	Liczba uczniów na 1 pomieszczenie	-	-	14		
30.	Liczba uczniów 1 oddział	-	-	19		
31.	Księgozbiór w bibliotekach na 1000 ludności	3464	3810	5716	165,0	150,0
32.	Wypożyczalnia książek (tys. wol.)	-	-	17,1		
33.	Wypożyczalnia książek na 1 czytelnika	-	-	26,1		
34.	Lekarze na 10 tys. mieszkańców	24,3	17,9	4,0	16,5	22,3
35.	Abonenci telefoniczni na 1000 mieszk.	198,4	157,6	202,1	101,9	128,2

36.	Rolnictwo i warunki życia rolników Ludność rolnicza (w gosp. Domowych z uż. gospodarstwa rolnego)	-	-	3550		
37.	Udział ludności rolniczej w ludności Ogółem	-	-	71,0		
38.	Ludność na 100 ha użytków rolnych	101,6	92,7	57,2	56,3	61,7
39.	Pow. uż. rolnych w granicach adm.	1204720	150542	8742	0,7	5,8
40.	Udział uż rolnych w powierzchni całkowitej (%)	59,7	50,4	62,3	104,4	123,6
41.	Powierzchnia gruntów ornych (ha)	779093	90803	5547	0,7	6,1
42.	Udział gosp. indywidualnej w pow. gruntów ogółem (%)	-	-	82,9		
43.	Udział gosp. indywidualnej w pow. użytków rolnych. (%)	-	-	97,7		
44.	Lesistość (% powierzchni)	29,3	38,4	26,3	89,8	68,5
45.	Liczba gospodarstw rolnych Indywidualnych łącznie z działkami rol.)	-	-	1017		
46.	Średnia pow. uż. rolnych gosp. rolnego (bez działek rolnych)	10,7	8,3	11,7	105,6	141,0
47.	Pow. uż. rolnych na 1 mieszkańca	0,98	1,1	1,74	177,5	158,2
48.	Plony zbóż z 1 ha w q w ind. gosp. Rolnych	-	-	25,9		
49.	Plony ziemniaków z 1 ha w q w ind. gospodarstwach rolnych.	-	-	170		
50.	Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w gosp. indywidualnych	54	42	42,1	78,0	100,2
51.	Obsada krów na 100 ha uż. rolnych w gospodarstwach indywidualnych	-	-	20,3		
52.	Obsada trzody chlewnej na 100 ha uż. rolnych w gosp. indywidualnych	77	52	40,3	52,3	77,5
53.	Udział gosp. rolnych posiadających Wodociąg sieciowy (%)	-	-	67,7		
54.	Udział gosp. rolnych posiadających wodociąg zagrodowy (%)	-	-	8,4		
55.	Udział gosp. rolnych posiadających kanalizację sieciową (%)	-	-			
56.	Udział gosp. rolnych posiadających kanalizację zagrodową (%)	-	-	49,0		
57.	Udział gosp. rolnych korzystających z gazu z butli (%)	-	-	50,4		
58.	Udział gosp. rolnych posiadających telefon (%)	-	-	19,7		
59.	Udział gosp. rolnych posiadających sieć elektryczną 380 V	-	-	70,0		
60.	Gospodarka Wartość brutto środków trwałych w 1994 r. – ogółem w tys. zł.	-	-	2408,6		
	w tym: budynki i budowle			2099,9		
	- maszyny i urządzenia tech.			132,2		
	- środki transportowe			176,5		

61.	Dochody budżetowe gminy w tys. zł.	1045073	106555	5548,8	0,5	5,2
62.	Dochody budżetowe na 1 mieszkańca w zł.	8554	766	1112,2	130,2	145,2
63.	Wydatki budżetowe w tys. zł.	1057498	107967	5702,7	0,5	5,3
64.	Wydatki budżetowe na 1 mieszkańca w zł.	864	774	1143,1	132,3	147,7
65.	Wydatki na inwestycje w tys. zł.	252742	29259	2663,9	1,1	9,1
66.	Udział inwestycji w wydatkach budżetowych	23,9	27,1	46,7	195,4	172,3
67.	Jednostki gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON według sekcji EKD w tym: osoby fizyczne	67580	6173	199	0,3	3,2
		55672	5194	192	0,3	3,7

8. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponad gminnym.

Na terenie gminy Turośń Kościelna znajdują się następujące elementy o znaczeniu ponad gminnym:

- a) w zakresie wartości środowiska naturalnego:
 - obszar otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego, i obszar chronionego krajobrazu jej doliny,
 - rzeka Narew jako element regionalnego systemu ekologicznego,
- b) w zakresie elektroenergetyki:
 - rozdzielnia GPZ „Narew” oraz linia energetyczna 400 / 110 kV Miłosna k/ Warszawy – GPZ „Narew” – jako ważny element w układzie krajowym,
 - liczne linie 110 kV wybiegające z GPZ „Narew”,
 - gazociąg wysokiego ciśnienia Ø 250 Białystok – Łapy,
- c) w zakresie radiokomunikacji:
 - pasy ochronne radiokomunikacji i teletransmisji w kierunkach: SLR Topczewo – RTCN Krynica i SLR Topczewo – Białystok,
- d) w zakresie dróg:
 - drogi wojewódzkie: nr 678 Białystok – Wysokie Mazowieckie i 682 Markowszczyzna – Łapy,
 - drogi powiatowe wymienione w pkt. 6.1. niniejszego opracowania,
- e) w zakresie kolejnictwa:
 - zelektryfikowana linia kolejowa o charakterze międzynarodowym Warszawa – Białystok – Kuźnica Białostocka – St. Petersburg,
 - linia kolejowa Białystok – Bielsk Podlaski.

CZĘŚĆ II

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TUROŚŃ KOŚCIELNA

1. Polityka przestrzenna gminy.

Polityka rozwoju przestrzennego gminy Turośń Kościelna powinna być podporządkowana głównym, perspektywicznym funkcjom gminy.

Położenie gminy w obszarze zainteresowania miasta Białegostoku i na ważnych ciągach komunikacyjnych oraz walory przyrodnicze wyznaczają kierunek rozwoju gospodarczego i przestrzennego gminy powiązane coraz wyraźniej z polityką przestrzennego i gospodarczego rozwoju Białegostoku.

1.1. Kierunki rozwoju funkcji gminy oraz wiejskich jednostek osadniczych.

1) Funkcje wsi Turośń Kościelna

W perspektywie należy spodziewać się wyraźnego ukierunkowania rozwoju wsi gminnej do pełnienia następujących funkcji:

- a) funkcji usług gminnych z zakresu oświaty, zdrowia, kultury, handlu, finansów, administracji samorządowej i gospodarczej,
- b) funkcji obsługi rolnictwa,
- c) funkcji mieszkaniowej,

2) Funkcje gminy

- a) funkcje rolnicze ukierunkowane na produkcje zwierząt hodowlanych i drobiu – głównie na potrzeby miasta Białegostoku,
- b) funkcje wypoczynkowe dla mieszkańców miasta Białegostoku,
- c) funkcje tranzytowe: komunikacyjne i infrastruktury technicznej o znaczeniu regionalnym i krajowym,
- d) funkcje mieszkalnictwa dla ludności związanej miejscem pracy z Białymstokiem,
- e) funkcje produkcyjne,

3) Funkcje jednostek osadniczych

a) Jednostki osadnicze o poszerzonym programie usługowym:

▪ **Zespół wsi Niewodnica Kościelna – Niewodnica Korycka.**

Funkcje tych jednostek osadniczych ukierunkowane głównie na rozwój mieszkalnictwa ludności pracującej w Białymstoku i zabudowa letniskowa dla mieszkańców Białegostoku, jak też położenie ich na ważnych szlakach komunikacyjnych: kolejowym Warszawa – Białystok – granica Państwa i drogowym Białystok - Wysokie Mazowieckie (Łapy) stwarzają duże możliwości rozwoju w niedalekiej perspektywie urządzeń o charakterze wykraczającym poza potrzeby gminy. Obszar tych wsi będzie naturalnym kierunkiem rozwoju miasta Białegostoku.

▪ **Markowszczyzna – Tołcze**

Perspektywiczne możliwości rozwoju wsi wiążą się z ich stosunkowo niedalгим położeniem od Białegostoku i na ważnym skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych w zdrowym środowisku przyrodniczym. Możliwy jest tu rozwój mieszkalnictwa i usług o znaczeniu ponadgminnym (handel, obsługa komunikacji i turystyki).

b) Jednostki osadnicze z podstawowym programem usług:

- Turośń Dolna – z możliwością rozwoju mieszkalnictwa i usług na ciągu komunikacyjnym,
 - Zalesiany – z możliwością rozwoju mieszkalnictwa dla ludności związanej miejscem pracy z Białymstokiem, usług obsługi komunikacji i turystyki,
 - Pomigacze – jako naturalny obszar możliwości rozwoju mieszkalnictwa dla ludności związanej pracą z Białymstokiem oraz urządzeń obsługi mieszkańców.
- c) Jednostki osadnicze z pojedynczymi usługami (sklep, świetlica, zlewnia mleka itp.), często z urządzeniami z zakresu obsługi turystów i wypoczywających - głównie mieszkańców Białegostoku: Topilec, Zawady, Trypucie, Baciuty, Bojary, Chodory.
- d) Pozostałe jednostki osadnicze o funkcjach produkcji rolniczej i mieszkaniowej: Barszczówka, Dobrowoda, Niecki, Iwanówka, Juraszki, Lubejki, Piecki, Borowskie Cibory, Borowskie Wypychy, Borowskie Skórki, Borowskie Michały, Borowskie Gziki, Dołki, Czaczki Wielkie, Czaczki Małe.

1.2. Problemy i bariery rozwoju gminy.

W rozwoju społeczno – gospodarczym i przestrzennym gminy Turośń Kościelna można wyodrębnić szereg problemów i barier rozwojowych, których rozwiązanie wymagać będzie dużych sił i środków finansowych.

Świadomość istnienia przeszkód w rozwoju pozwoli w przyszłości przewidywać w budżecie gminy odpowiednie środki na pokonanie barier, o ile będą one możliwe do pokonania środkami finansowymi.

Z uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy wyłaniają się następujące problemy rozwojowe:

- a) brak większego przemysłu i miejsc pracy na terenie gminy, szczególnie dla ludności rolniczej,
- b) zarysowujący się proces starzenia ludności wiejskiej,
- c) braki w systemie utylizacji odpadów stałych,
- d) duże braki w zakresie jakości dróg – złe nawierzchnie,
- e) trudności w zagospodarowaniu istniejącego majątku gminnego, urządzeń obsługi rolnictwa, przemysłu,
- f) potencjalne zagrożenie wynikające z utraty mocy prawnej planów zagospodarowania przestrzennego z końcem 1999 r. (z mocy art. 67, ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym – Dz. U z 1999, Nr 15 poz. 139, zm. Nr 41, poz. 412),
- g) bariera rozwoju wynikająca z podłoża socjologicznego, polegająca na fakcie, że wraz z rozwojem demokracji potęgują się protesty mieszkańców przeciw lokalizacji obiektów lub urządzeń o przeznaczeniu ogólnospołecznym lub uciążliwym dla mieszkańców,
- h) uwarunkowania wynikające z obowiązku ochrony środowiska, w tym z ochrony gruntów rolnych i leśnych.

1.3. Szanse rozwoju gminy.

Z uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy wyłaniają się duże szanse rozwojowe, które należy wykorzystać w polityce gospodarczej i przestrzennej. Te elementy „studium” powinny być przedmiotem promocji gminy jako propozycje potencjalnym inwestorom.

Szansami rozwoju gminy są:

- a) jedna z lepszych w województwie podlaskim rolnicza przestrzeń produkcyjna, co stwarza możliwość intensyfikacji produkcji rolniczej i rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego,
- b) bliskość rynku zbytu produkcji rolniczej w postaci aglomeracji białostockiej,

- c) położenie gminy w obszarze aglomeracji białostockiej i na ważnych ciągach komunikacyjnych z Warszawy w kierunku Białegostoku i granicy Państwa oraz Białegostoku do Wysokiego Mazowieckiego i Łap – stwarzają możliwości rozwoju różnego rodzaju usług i przemysłu w tym urządzeń obsługi komunikacji i turystyki,
- d) położenie gminy w obszarze zainteresowań miasta Białegostoku oraz powiązania rodzinne wielu mieszkańców gminy z Białymstokiem oraz sentymentalne związki wielu mieszkańców Białegostoku z gminą Turośń Kościelna stwarzają możliwość rozwoju mieszkalnictwa, szczególnie we wsiach: Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka, Zalesiany, Markowszczyzna, Pomigacze, Tołcze,
- e) walory środowiska przyrodniczego gminy wynikające z zasobów leśnych i wód stwarzają szansę dalszego rozwoju funkcji wypoczynkowo – turystycznej, w tym agroturystyki,
- f) istniejące i projektowane systemy infrastruktury technicznej: elektroenergetyka, sieć wodociągowa – kanalizacyjna, gazownictwo,
- g) istniejące niewykorzystane obiekty infrastruktury społecznej i rolniczej stwarzają szanse działalności gospodarczej w zakresie produkcji i usług,
- h) posiadanie „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy „ oraz planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego – co jest prawnym warunkiem jakiegokolwiek inwestowania na terenie gminy Turośń Kościelna.

Czynnikami rozwoju gminy, które powinny być wykorzystane są:

- a) walory użytkowe wytworzone przez naturę (gleba, klimat, krajobraz, ukształtowanie powierzchni, surowce mineralne),
- b) walory użytkowe będące wytworem działań człowieka, obiekty produkcyjne infrastruktury technicznej i społecznej, urządzenia komunikacji, zasoby mieszkaniowe itp.),
- c) zasoby pracy (rozmiary, kwalifikacje, wydajność, tradycje dobrej i solidnej pracy),
- d) instytucje zajmujące się promocją i rozwojem gminy zlokalizowane poza terenem gminy (banki, agencje rozwoju i inne elementy składające się na tzw. otoczenie biznesu),
- e) kultura i tradycje gospodarcze gminy,
- f) atrakcyjność miejsc przebywania (tradycje mieszkańców, gościnność, porządek w obejściach i na ulicach, zagospodarowanie terenów, urządzenia umożliwiające realizację różnych potrzeb w zakresie wypoczynku rozrywki a także stan środowiska naturalnego).

1.4. Cele rozwoju przestrzennego gminy.

1.4.1. Główne cele rozwoju.

- a) Generalnie celem rozwoju gminy pierwszego rzędu jest zapewnienie mieszkańcom pracy i dochodów pozwalających na godziwy, w odczuciu społecznym, poziom życia. W rozwoju gminy należy dążyć do zaspokojenia potrzeb społeczności i zabezpieczenia powiązań społeczno - ekonomicznych terenów wiejskich z miastem Białymstokiem i innymi gminami sferach: społecznej, ekologicznej i infrastruktury technicznej.
- b) Należy wykorzystać dla rozwoju gminy istniejące położenie obszaru, istniejące walory środowiska naturalnego i rolniczej przestrzeni produkcyjnej, majątek trwałe i potencjał usług oraz sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości mieszkańców.
- c) Społecznym efektem rozwoju gminy będzie poprawa szeroko rozumianych warunków życia mieszkańców.

1.4.2. Cele ekologiczne rozwoju.

- a) Ochrona i zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego zapewniającego ciągłość przestrzenną systemu przyrodniczego województwa,
- b) Wzbogacanie i racjonalne wykorzystywanie walorów systemu przyrodniczego dla rekreacji i rolnictwa.
- c) Zachowanie obszarów i obiektów prawnie chronionych.
- d) Objęcie ochroną prawną wybranych elementów systemu przyrodniczego i środowiska kulturowego.
- e) Zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności w zakresie: jakości powietrza atmosferycznego, poziomu hałasu i wibracji oraz elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.

1.4.3. Cele społeczne w zagospodarowaniu przestrzennym.

- a) Należy tworzyć warunki do wzrostu ilości miejsc pracy na terenie gminy, szczególnie w przemyśle, rzemiośle i obsłudze ruchu turystycznego i komunikacji.
- b) W polityce rozwoju mieszkalnictwa należy dążyć do stworzenia warunków rozwoju mieszkalnictwa na wyznaczonych obszarach oraz do podniesienia standardu zamieszkiwania w mieszkaniach istniejących tj. wzrostu jakości mieszkań, ich wyposażenia oraz remontu mieszkań opuszczonych.
- c) Ważnym zagadnieniem jest likwidacja barier komunikacyjnych, przestrzennych i technicznych dla osób niepełnosprawnych.
- d) Należy mieć na uwadze walkę z patologią społeczną (pijaństwo, narkomania, nikotynizm).
- e) Należy sprzyjać podnoszeniu poziomu wykształcenia ludności, rozwojowi kultury, sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

1.4.4. Cele rozwoju gospodarczego.

- a) Stworzenie warunków do rozwoju nieuciążliwego przemysłu (małe i średnie zakłady) i rzemiosła produkcyjnego a także usług poprzez wyposażanie w urządzenia infrastruktury technicznej terenów do tego celu przydatnych.
- b) Efektywne wykorzystywanie niezagospodarowanego majątku produkcyjnego surowców lokalnych, zasobów pracy i tradycji produkcyjnych.
- c) Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych.
- d) Rozwój urządzeń obsługi rolnictwa, ludności i ruchu turystycznego.
- e) Właściwe wykorzystanie możliwości produkcyjnych rolnictwa zgodnie z uwarunkowaniami wynikającymi z jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (m. in. rozwój sadownictwa, warzywnictwa).

1.4.5. Cele rozwoju komunikacji.

- a) Należy dążyć do stworzenia właściwych warunków do zaspokojenia potrzeb społecznych w zakresie przemieszczania się ludzi i towarów na terenie gminy, jak też przemieszczeń zewnętrznych, w tym tranzytu ludzi i towarów przez teren gminy.
- b) Zapewnienie funkcjonowania w odpowiednim standardzie prędkości swobody ruchu tranzytowego na drogach wojewódzkich i projektowanej krajowej,
- c) Minimalizacja kolizji między ruchami komunikacyjnymi a zabudową i środowiskiem przyrodniczym oraz między różnymi rodzajami komunikacji.
- d) Utrzymanie w należytych stanie dróg powiatowych i gminnych.

- e) Podnoszenie standardu wyposażenia dróg w urzędzenia obsługi komunikacji zwłaszcza przy drogach wojewódzkich i projektowanej krajowej,
- f) Tworzenie warunków do zapewnienia dostępności do przystanków autobusowych (przystanek co ok. 2 km).

1.4.6. Cele rozwoju infrastruktury technicznej.

Celem zasadniczym rozwoju infrastruktury technicznej jest zapewnienie sprawnego i niezawodnego funkcjonowania wszystkich systemów infrastruktury technicznej zapewniając zaspokojenie wszystkich potrzeb w sposób ciągły i ekonomiczny w tym:

- a) w zakresie gospodarki wodnej, ściekowej i odpadami stałymi:
 - ochrona zasobów wód podziemnych stanowiących źródło zaopatrzenia mieszkańców w wodę,
 - uporządkowanie gospodarki wodnej, w której zakłada się zwodociągowanie 100 % wsi oraz pełne zaopatrzenie w wodę podmiotów gospodarczych i społecznych - przy zachowaniu odpowiednich standardów (ilość i jakość wody),
 - uporządkowanie gospodarki ściekowej z priorytetem miejscowości leżących w strefie podmiejskiej Białegostoku,
 - rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi z priorytetem miejscowości leżących w strefie podmiejskiej,
 - zmniejszenie uciążliwości urządzeń gospodarki wodno – ściekowej i eliminacja kolizji z siecią osadniczą i elementami przyrodniczymi,
- b) w zakresie energetyki i telekomunikacji.
 - dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długookresowego rozwoju gminy w celu stworzenia warunków do sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu - poprzez modernizację i rozbudowę sieci SN 15 kV oraz NN,
 - zapewnienie zaopatrzenia w gaz sieciowy poprzez dalszą rozbudowę sieci gazowej,
 - dalszy rozwój nowoczesnych systemów ogrzewania w celu poprawy efektywności ich funkcjonowania i zmniejszenia uciążliwości dla środowiska – poprzez stosowanie ekologicznych paliw,
 - rozbudowa pojemności sieci telefonicznych,
 - utrzymanie istniejących urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji oraz pasów ochronnych,
 - zmniejszanie uciążliwości i kolizji między sieciami energetycznymi a siecią osadniczą i elementami systemu przyrodniczego gminy.

1.5. Obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe.

Obowiązek opracowywania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego wynika z art. 13 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15, poz. 139, Nr 41, poz. 412).

Zatem plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego muszą być opracowywane w przypadkach:

- a) Gdy przepisy szczególne tak stanowią tj.
 - w przypadku, gdy realizacja inwestycji wymaga uzyskania zgody odpowiedniego organu na przeznaczenie terenów rolnych lub leśnych na cele nierolnicze lub nieleśne, co wynika z art. 7 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. ,Dz. U. Nr 16, poz. 78, zm. 1997 r., Nr 60, poz. 370, z 1998 r. Nr 106, poz. 668),

- dla obszarów i zespołów poddawanych ochronie przez Radę Gminy, co wynika z art. 34, ust. 2 ustawy z dnia 16 października 1991 r. „o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 429, zm. 1992 r. Nr 54, poz. 254, z 1994 r. Nr 89, poz. 415),
- b) Dla obszarów, na których przewiduje się realizację programów zawierających zadanie rządowe służące realizacji celów publicznych (zadania centralne i wojewódzkie).
- c) Dla obszarów, na których przewiduje się zadania do realizacji lokalnych celów publicznych na podstawie uchwały Rady Gminy (z wyjątkiem zadań związanych z budową urządzeń infrastruktury technicznej w granicach pasa drogowego).
Celem publicznym jest każda działalność Państwa lub gminy wynikająca z ustawy, o ile wymaga ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu i jest finansowana w całości lub częściowo z budżetu Państwa lub samorządu terytorialnego.
Za zadania do realizacji celów publicznych może być także uznane, na wniosek właściwego ministra lub wojewody, zadanie służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, zrealizowane w całości ze środków własnych inwestora.
- d) Dla terenów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej.

Poza obowiązkami opracowania planów miejscowych wynikających z przepisów, miejska gmina z własnej inicjatywy, bądź na wniosek Zarządu Gminy będzie każdorazowo decydowała o potrzebie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla następujących terenów wyznaczonych na mapie „kierunków” w skali 1 : 25 000 pod różnego rodzaju zagospodarowanie:

- a) terenów przeznaczonych pod funkcje przemysłowo – składowo – rzemieślnicze,
- b) terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową,
- c) terenów przeznaczonych pod usługi,
- d) terenów przeznaczonych pod rozwój rekreacji i turystyki,

Niezależnie od wyżej wymienionych obszarów, Rada Gminy może podjąć uchwałę o opracowaniu planu miejscowego dla każdego terenu na obszarze gminy z tym, że plan miejscowy musi być spójny z ustaleniami niniejszego „studium”. W przypadku niezgodności projektu planu miejscowego ze „studium” należy dokonać zmiany ustaleń „studium”.

1.6. Obszary przekształceń przestrzennych.

Perspektywiczne kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna wynikające z istniejących uwarunkowań przestrzenno - gospodarczych i innych – znanych obecnie zamierzeń inwestycyjnych instytucji gospodarczych stwarzają przesłanki do wyróżnienia na terenie gminy obszarów, które ulegną zasadniczym przekształceniom przestrzennym.

Także nawet niewielkie zmiany wynikające z zamierzonych działań gminy w zakresie rozwoju społeczno - gospodarczego w okresie perspektywnym spowodują pewne punktowe lub liniowe przekształcenia przestrzenne w miejscowościach, gdzie wystąpi jakikolwiek ruch budowlany, czy powstanie nowej działalności gospodarczej.

Przekształcenia te wynikają z zakładanego w „studium” rozwoju poszczególnych dziedzin życia społeczno – gospodarczego.

Szczególnym przekształceniom ulegną następujące obszary:

- a) tereny przewidziane pod zabudowę przemysłowo – usługową,
- b) tereny przewidziane pod zabudowę mieszkaniową,
- c) tereny wyznaczone pod urządzenia i obiekty rekreacyjno – wypoczynkowe,
- d) obszary projektowanych inwestycji drogowych i infrastruktury technicznej:
 - obwodnica drogowa miasta Białegostoku,

- obwodnica kolejowa miasta Białegostoku,
 - modernizacja drogi wojewódzkiej Nr 678 Markowszczyzna – Łapy,
 - budowa ścieżek rowerowych,
 - budowa oczyszczalni ścieków we wsiach Dołki i kolonia Topilec,
 - rozbudowa GPZ Narew oraz linii 400 kV,
- e) tereny powierzchniowej eksploatacji surowców, które po ich wyeksploatowaniu powinny być zrekultywowane w kierunku rolnym, *rekreacyjnym*² lub leśnym – wymienione w pkt. 1.3.2. I części studium,
- f) tereny zabytków archeologicznych, które mogą być przedmiotem badań, wymienione w pkt. 2.2. I części studium,
- g) tereny położone przy ciągach dróg: wojewódzkich i powiatowych - gdzie dopuszcza się rozwój urządzeń obsługi turystów i komunikacji,
- h) obszary rolne, które w wyniku przekształcenia rolnictwa mogą ulec przeobrażeniom co do wielkości gospodarstw rolnych, jak też struktury upraw,
- i) obszary leśne, które w wyniku ulepszania drzewostanu i dolesień spowodować mogą przeobrażenia przestrzenne i krajobrazowe,
- j) tereny przewidziane pod zabudowę mieszkaniową i usługową w plombach między zabudową istniejącą.

1.7. Tereny zabudowane, w tym tereny do rehabilitacji*

Podstawą perspektywicznych kierunków dalszego rozwoju przestrzennego gminy i przekształceń ich istniejącej struktury są aktualne uwarunkowania przestrzenne, przyrodnicze, gospodarcze, zamierzenia inwestycyjne gminy, jak też programy rządowe i innych instytucji działających na obszarze województwa, a także przewidywane zamierzenia ludności, której należy umożliwić ich realizację na terenie gminy.

Wymienione wyżej uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy uwzględniają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna uchwalone uchwałami Rady Gminy:

- 1) Nr XXII/101/96 z dnia 3 października 1996 r. w sprawie miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania wsi Turośni Kościelnej (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 32, poz. 114);
- 2) Nr XXXI/141/97 z dnia 2 października 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 22, poz. 97);
- 3) Nr XXXI/142/97 z dnia 2 października 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 22, poz. 98);
- 4) Nr XXXV/162/98 z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 3, poz. 9);
- 5) Nr XXXV/163/98 z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 3, poz. 10);

² tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr ... Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ... 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

* tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- 6) Nr II/12/98 z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Biał. Nr 24, poz. 273);
- 7) Nr XIII/74/99 z dnia 12 listopada 1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 41, poz. 659);
- 8) Nr XIII/75/99 z dnia 12 listopada 1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 41, poz. 660);
- 9) Nr XXI/105/2000 z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 266);
- 10) Nr XXI/106/2000 z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 267);
- 11) Nr XXXII/160/01 z dnia 24 października 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 920);
- 12) Nr XXXII/161/01 z dnia 24 października 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 921);
- 13) Nr XXV/128/2000 z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2001 r. Nr 2, poz. 27);
- 14) Nr XXII/155/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zawady, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2141);
- 15) Nr XXII/156/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Turośń Dolna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2142);
- 16) Nr XXII/157/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2143);
- 17) Nr XXII/158/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Turośń Kościelna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2144);
- 18) Nr XXII/159/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Markowszczyzna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2145);
- 19) Nr XXII/160/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna, Totcze, Trypucie, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2146);
- 20) Nr XXII/161/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Baciuty, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2147);
- 21) Nr XXII/162/05 z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2148).

Dopuszcza się dalsze sporządzanie (zmiany) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w celu dostosowania funkcji poszczególnych terenów do nowych potrzeb, bez konieczności każdorazowej zmiany studium, pod warunkiem że nowe funkcje w planie będą

zgodne z kierunkami i zasadami zagospodarowania poszczególnych obszarów struktur przestrzennych gminy.

1.7.1. Cele polityki przestrzennej, tereny i zasady zagospodarowania obszarów

- 1) utrzymanie i modernizacja istniejącego oraz dalszy rozwój potencjału zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, produkcyjnej, rzemieślniczej i usługowej oraz umożliwienie szansy kontynuowania i rozwoju działalności gospodarczej na istniejących terenach, jak też na nowych terenach wyznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- 2) utrzymanie i podnoszenie standardu użytkowego i cywilizacyjnego istniejącej zabudowy o dobrych i średnich stanach technicznych;
- 3) modernizacja i rewitalizacja zabudowy i zagospodarowania terenów zagrożonych degradacją i przekształcenia zdegradowanych;
- 4) utrzymanie w dobrym stanie technicznym obiektów zabytkowych i ochrona obszarów o wartościach kulturowych, w tym rehabilitacja zabudowy wyznaczonego obszaru;
- 5) tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania niezagospodarowanego lub użytkowanego ekstensywnie majątku produkcyjnego, rezerw terenowych wyznaczonych w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego na cele budowlane;
- 6) tworzenie w miarę potrzeb warunków do zagospodarowania i zabudowy terenów rozwoju nowych terenów rozwojowych;
- 7) zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców w zakresie komunalnej infrastruktury technicznej i społecznej oraz zapewnienie możliwie najlepszej jej dostępności;
- 8) zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkania ludności w zakresie jakości powietrza atmosferycznego, hałasu, wibracji i elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego;
- 9) zaspokojenie potrzeb ludności i podmiotów gospodarczych odpowiednich standardów w zakresie komunikacji (jakość ulic);
- 10) zaspokojenie zapotrzebowania mieszkańców i podmiotów gospodarczych na niezawodną i w odpowiednim standardzie dostawę wody, energii elektrycznej, gazu, ciepła i usług telekomunikacyjnych;
- 11) tworzenie nowych wartości kulturowych przestrzeni publicznych w przekształceniach istniejącej zabudowy i w zabudowie na nowych terenach;
- 12) dostosowanie nowej zabudowy do warunków fizjograficznych terenów i jej powiązanie z istniejącą, zwartą strukturą przestrzenną oraz terenami otwartymi;
- 13) tworzenie warunków do rozwoju terenów wypoczynkowych i sportowych;
- 14) ochrona wartości przyrodniczych terenów otwartych i warunków funkcjonowania ich systemów ekologicznych;
- 15) racjonalne wykorzystanie terenów otwartych dla potrzeb rekreacji, turystyki i rolnictwa – dopuszcza się rozwój osadnictwa, usług i rzemiosła nieuciążliwego;
- 16) minimalizowanie kolizji wartości ekologicznych z przebiegiem istniejących i projektowanych ciągów infrastruktury technicznej, komunikacji oraz obiektów nierolniczych, rolniczych i obsługi rolnictwa;
- 17) dopuszcza się możliwość zmiany ustalonych w planie funkcji terenów w drodze sporządzenia (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

1.7.2. Ogólne kierunki i zasady zagospodarowania obszarów

- 1) sukcesywna wymiana zabudowy zdekapitalizowanej na nową, w tym dopuszcza się możliwość jej intensyfikacji poprzez lokalizację zabudowy do trzech kondygnacji i w zabudowie mieszkaniowej wielorodzinnej, a także szeregowej i bliźniaczej,

- 2) dogęszczenie zabudowy poprzez wykorzystanie terenów niezabudowanych oraz dalszy rozwój zabudowy na terenach wyznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;
- 3) utrzymanie i wzbogacenie programu usługowego, rzemiosła i przemysłu nieuciążliwego poprzez realizację obiektów na terenach rolnych, jak też na terenach zabudowy mieszkaniowej;
- 4) utrzymanie, modernizacja i rozbudowa układu ulicznego w zakresie poprawy parametrów technicznych oraz realizacji brakujących nawierzchni ulic i odwodnień;
- 5) utrzymanie, modernizacja i realizacja elementów infrastruktury technicznej;
- 6) urządzenie terenów rekreacyjnych;
- 7) zagospodarowanie obiektów niewykorzystanych;
- 8) utrzymanie i ochrona walorów kulturowych;
- 9) utrzymanie i dopuszczenie modernizacji istniejącej zabudowy zagrodowej, a także jej realizacja na nowych terenach oraz przekształcenie w inną zabudowę – dopuszcza się zabudowę usługową i rzemieślniczą na terenach zabudowy zagrodowej;
- 10) sankcjonuje się przebieg istniejących ciągów infrastruktury technicznej i komunikacji oraz dopuszcza się ich modernizację i rozwój;
- 11) dopuszcza się utrzymanie i modernizację istniejącej zabudowy oraz urządzeń nie będących urządzeniami rolnictwa i leśnictwa i uzasadniony rozwój nowej zabudowy służącej rozwojowi społeczno-gospodarczemu miasta w drodze opracowania (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 12) należy chronić rolniczą przestrzeń produkcyjną i lasy przed nieuzasadnionym ich przeznaczaniem na cele nierolnicze; tylko na podstawie stosownych przepisów, w tym miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego można przeznaczyć tereny pod inne cele niż rolnictwo i leśnictwo;
- 13) dopuszcza się zalesienie terenów na wniosek właścicieli gruntów po opracowaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 14) dopuszcza się możliwość zmiany ustalonych w planie funkcji terenów w drodze sporządzenia (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

1.7.3. Szczegółowe kierunki i zasady zagospodarowania

- 1) w odniesieniu do funkcji osadniczej, usługowo-rzemieślniczej i przemysłowej:
 - utrzymanie i modernizacja istniejącej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej rzemieślniczej i przemysłowej, dopuszcza się funkcje agroturystyczne w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej,
 - rozwój zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, agroturystycznej, usługowej i rzemieślniczej na obszarach zwartej zabudowy wsi oraz na terenach przyległych do niej, lub w jej pobliżu – w drodze opracowania (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 2) w odniesieniu do funkcji turystycznej i wypoczynkowej:
 - utrzymanie i modernizacja istniejącej zabudowy letniskowej, turystycznej i wypoczynkowej oraz agroturystycznej,
 - rozwój na terenach do tego przydatnych zabudowy letniskowej, rekreacyjnej, turystycznej i wypoczynkowej, agroturystycznej oraz urządzeń z tym związanych, jak szlaki turystyki pieszej, rowerowej i konnej, wodnej, edukacyjnej, punkty widokowe, kąpieliska, pola biwakowe i inne urządzenia – w drodze opracowania (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 3) w odniesieniu do funkcji komunikacji i infrastruktury technicznej:

- utrzymanie, modernizacja i rozwój istniejących urządzeń i tras komunikacyjnych oraz urządzeń i tras infrastruktury technicznej,
 - dalszy rozwój urządzeń i tras komunikacyjnych oraz urządzeń i tras infrastruktury technicznej – w drodze opracowania (zmiany) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 4) w odniesieniu do funkcji rolniczych, leśnych i ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego:
- ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej i lasów przed nieuzasadnionym ich przeznaczaniem na cele nierolnicze – tylko na podstawie stosownych przepisów, w tym miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego można przeznaczyć tereny pod inne cele niż rolnictwo i leśnictwo,
 - utrzymanie istniejącej struktury użytkowania gruntów i mozaikowości pól z dopuszczeniem zamiany gruntów ornych na użytki zielone i ukierunkowanie rolnictwa na gospodarkę hodowlaną,
 - utrzymanie, modernizacja i rozwój niezbędnych urządzeń produkcji rolnej i leśnej oraz obsługi rolnictwa i leśnictwa,
 - poprawa standardu wyposażanie zabudowy zagrodowej,
 - zalesianie, zadrzewianie i zadarnianie gruntów narażonych na erozję,
 - upowszechnianie rolnictwa „ekologicznego”,
 - utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci drożnej, rozłogów pól i formy budownictwa mieszkaniowego, zagrodowego i gospodarczego,
 - dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych i nieużytków na wniosek ich właścicieli, po opracowaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

O sposobie zagospodarowania przestrzennego decyduje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy. Dopuszcza się zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w celu dostosowania funkcji poszczególnych terenów do nowych potrzeb, bez konieczności każdorazowej zmiany studium, pod warunkiem że nowe funkcje w planie będą zgodne z kierunkami i zasadami zagospodarowania poszczególnych obszarów gminy.

1.7.4. Tereny zabudowane w tym tereny do rehabilitacji

Tereny zabudowane w gminie ukształtowane są w większości w formie skupionej zabudowy wiejskiej, w której przeważa system ulicówek, rzadziej wielodrożnic. Pozostała zabudowa rozlokowana jest w małych skupiskach-przysiółkach oraz w formie oddzielnych siedlisk-kolonii luźno rozrzuconych w terenie.

Dominującą formą własności jest własność prywatna zasobów budowlanych, które niejednokrotnie wymagają remontu i modernizacji. Na obszarze gminy występują liczne, stosunkowo dobrze zachowane relikty starego drewnianego budownictwa zagrodowego oraz także pewna ilość budynków o różnym przeznaczeniu, podlegających ochronie konserwatorskiej.

Na terenie gminy Turośń Kościelna znajduje się kilkanaście obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (pkt 2.2 I części studium), które mogą być poddane rehabilitacji. Wszystkie one podlegają ochronie konserwatorskiej na mocy przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie prace przy tych obiektach wymagają zezwolenia Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku.

Ponadto na terenie gminy znajduje się szereg obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków, wymienionych w pkt 2.3 I części niniejszego Studium, które pozostają w sferze zainteresowania konserwatorskiego.

*W przypadku rozbiórki obiektów o wartościach kulturowych należy wykonać dokumentację ewidencyjną tych obiektów, zgodnie z instrukcją Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, to jest w porozumieniu z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Białymstoku**

1.7.5. Polityka przestrzenna

1. Do obowiązków właścicieli obiektów budowlanych należy utrzymanie tych obiektów we właściwym stanie technicznym, także do obowiązków gminy należy zapewnienie właściwego nadzoru nad przestrzeganiem tych obowiązków i udzielanie pomocy w ich realizacji, zwłaszcza w dziedzinie fachowego doradztwa i organizacji. Władze gminy zobowiązane są do podejmowania działań zmierzających do podnoszenia estetyki zabudowy i zagospodarowania wsi, siedlisk i innych budynków na terenie gminy.
2. Podejmowanie działalności inspirującej rolników do rozwijania agroturystyki, do tworzenia odpowiednio przygotowanej dla tych funkcji bazy lokalowej.
3. Prowadzenie w sposób systematyczny, pod nadzorem wyspecjalizowanych służb (konserwatorskich, nadzoru budowlanego) prac konserwacyjnych niezbędnych do utrzymania we właściwym stanie technicznym obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych, które także stanowią cenne wzorce inspirujące tworzenie nowej architektury regionalnej.
4. Sprzyjanie adaptacji niewykorzystanych obiektów na cele użytkowe, zwłaszcza mieszkalnictwa rekreacyjnego, usług turystycznych itp., pod warunkiem zachowania przepisów o ochronie środowiska, o ochronie dóbr kultury i ochronie gruntów rolnych i leśnych a także pod warunkiem zachowania tradycyjnej formy adaptowanego obiektu.
5. Uzupełnianie wolnych przestrzeni w zabudowie wsi obiektami o funkcji turystycznej i rekreacyjnej oraz mieszkaniowej. Mogą to być obiekty o formie tradycyjnych zagród, a także rezydencje na wzór dworów i dworków oraz domy letniskowe jednorodzinne czerpiące wzory z zabudowy zagrodowej.
6. Przyjmuje się, że istniejące zagrody oraz nowe budownictwo zagrodowe może być uzupełniane zabudową o funkcji turystycznej i rekreacyjnej, pod warunkiem zapewnienia ładu i harmonii z otoczeniem.
7. Powstawanie nowych siedlisk i nowej zabudowy na terenach wiejskich należy wiązać z warunkiem ich intensywnego zalesienia (zadrzewienia) na co najmniej 1/3 terenu niezabudowanej części działki.
8. Terenów kompleksowej rehabilitacji nie przewiduje się.

1.8. Zasady zabudowy i zagospodarowania.*

1. *Podstawowym instrumentem służącym do kreowania zabudowy i zagospodarowania przestrzennego gminy są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które powinny być zgodne z polityką przestrzenną zawartą w niniejszym studium. O zgodności planu z polityką przestrzenną decyduje tekst studium.*

Przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Turośń Kościelna położonej w otulinie Narwiańskiego Parku Narodowego należy uwzględnić przepisy ustawy o ochronie przyrody, rozporządzenia w sprawie utworzenia Narwiańskiego Parku Narodowego oraz inne przepisy szczególne..

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

2. Przyjmuje się, że terenami zwartej zabudowy wsi są tereny w granicach istniejącej i projektowanej zabudowy, które powinny być ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
3. Jeżeli granica otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego przechodzi wewnątrz terenów zwartej zabudowy wsi, to przyjmuje się, że cały obszar tej zabudowy wsi znajduje się w granicach otuliny.
4. Budownictwo mieszkaniowe, zagrodowe oraz budownictwo przemysłowe, produkcji rolnej i leśnej oraz obsługi rolnictwa i leśnictwa, rzemieślnicze, usługowe, letniskowe i pensjonatowe powinno być realizowane na terenach zwartej zabudowy, lub do tej zabudowy bezpośrednio przylegających oraz położonych w jej pobliżu, pod warunkiem dostępu do drogi publicznej, z zachowaniem procedur i przepisów obowiązujących przy zmianie przeznaczenia terenu, a także w zgodności z przepisami o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
5. Poza terenami zwartej zabudowy dopuszcza się realizację budownictwa związanego z komunikacją i infrastrukturą techniczną oraz zabudowę letniskową, pensjonatową, obsługi turystyki oraz budownictwo zagrodowe, w tym agroturystyka, a także urządzenia i obiekty produkcji rolnej i leśnej oraz obsługi rolnictwa i leśnictwa, *a także innej produkcji i usług na terenach z dobrą dostępnością komunikacyjną, między innymi przy drodze wojewódzkiej nr 678.*²
6. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dużym zapotrzebowaniem na budownictwo mieszkaniowe lub letniskowe i rekreacyjne (w tym w wyniku potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, można je także realizować na terenach specjalnie na ten cel wyznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w postaci zgrupowań zabudowy z zapewnieniem uzbrojenia terenu. Do czasu budowy systemów uzbrojenia technicznego dopuszcza się rozwiązania lokalne.
7. Dopuszcza się sytuowanie budynków w odległości 1,5 m od granicy z sąsiednią działką lub bezpośrednio przy granicy na zasadach określonych w przepisach szczególnych, w tym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.
8. Dopuszcza się sytuowanie zabudowy usługowej i rzemieślniczej na terenach zabudowy zagrodowej, jeżeli nie wymaga to przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.
9. Dopuszcza się zabudowę agroturystyczną na terenach zabudowy zagrodowej oraz mieszkaniowej jednorodzinnej.
10. W realizacji zabudowy, lub jej uzupełnieniu należy przestrzegać następujących zasad:
 - a) dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej wysokość do 2 kondygnacji nadziemnych plus użytkowe poddasze,
 - b) dla zabudowy mieszkaniowo-usługowej do 3 kondygnacji plus użytkowe poddasze, dla zabudowy usługowej i produkcyjnej wysokość zależna od potrzeb technologicznych,
 - c) w wyjątkowych sytuacjach można zezwolić dla budynków użyteczności publicznej wysokość 9 m od poziomu terenu do okapu,
 - d) dla zabudowy mieszkaniowej dachy symetryczne dwu- lub wielospadowe o nachyleniu połaci 32 – 45°, z poszerzonym okapem, zaś dla zabudowy produkcyjnej i usługowej dostosowane do potrzeb technologicznych,
 - e) w nowej zabudowie mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej należy zachować minimum 30% powierzchni działki biologicznie czynnej; w zabudowie zagrodowej, usługowej, rzemieślniczej i przemysłowej minimum 20%,
 - f) w nowej zabudowie mieszkaniowej (różnych form) należy stosować wskaźnik powierzchni zabudowy w wysokości do 40%; w pozostałej zabudowie – do 60%,

² tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr 18 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ...2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- g) do prac wykończeniowych i elewacyjnych zaleca się stosowanie materiałów pochodzenia miejscowego: kamień, drewno itp.
11. Przy zagospodarowaniu terenów należy zwracać uwagę na ewentualnie znajdujące się tutaj urządzenia melioracyjne, które w razie potrzeby należy przebudować zgodnie z przepisami ustawy Prawo wodne.
 12. Projektowana zabudowa mieszkaniowa na terenach położonych przy drogach publicznych (szczególnie przy drodze ekspresowej nr S19, drogach wojewódzkich i drogach powiatowych) powinna być realizowana w odległościach od dróg, z uwzględnieniem strefy uciążliwego hałasu (dla drogi S19 izofona 60 dB), wynikającego z eksploatacji dróg - należy także ograniczyć wjazdy bezpośrednie na drogi publiczne, w tym dostęp do drogi S19 tylko przez projektowane węzły drogowe.
 13. Projektowana zabudowa na terenach graniczących z obszarami bezpośredniego zagrożenia powodzią powinna być lokalizowana poza terenem zalewowym wody 1%.
 14. Na obszarach, na których występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytki należy uwzględnić przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
 15. Przy zagospodarowywaniu terenów graniczących z terenami kolejowymi należy przestrzegać przepisów ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 16, poz. 94, z późn. zm.), w tym obowiązuje zakaz odprowadzania wód opadowych i ścieków na obszar kolejowy oraz do kolejowych urządzeń odwadniających
 16. Przy zagospodarowywaniu terenów eksploatacji surowców mineralnych należy przestrzegać przepisów ustawy Prawo geologiczne i górnicze.
 17. Należy przestrzegać wymagań ochrony przeciwpożarowej przy projektowaniu i zagospodarowywaniu terenów budowlanych
 18. Budownictwo rolnicze w postaci ferm hodowlanych o liczbie wyższej niż 60 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza powinny być lokalizowane poza terenami zwartej zabudowy w odległości co najmniej 200 m od zabudowy mieszkaniowej.
 19. Zabrania się lokalizowania wież telefonii komórkowej na terenach zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej.
 20. Inwestycje celu publicznego mogą być lokalizowane na obszarze całej gminy, na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
 21. Dopuszcza się na terenie otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego lokalizację nieuciążliwego rzemiosła i usług oraz nieuciążliwego przemysłu, zwłaszcza związanego z miejscowymi zasobami surowcowymi i tradycjami, z wyjątkiem obiektów i urządzeń zagrażających istniejącej równowadze środowiska przyrodniczego.
 22. Obowiązuje bezwzględne przestrzeganie ustaleń zawartych w:
 - a) przepisach art. 33, ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 880, poz. 92, z późn. zm.), który stanowi, iż projekty planów oraz planowane przedsięwzięcia, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru NATURA 2000, a które mogą na te obszary znacząco oddziaływać, wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, na zasadach określonych w ustawie, wymienionej w pkt 23,
 - b) rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 1 lipca 1996 r. w sprawie utworzenia Narwiańskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 77, poz. 1720, z późn. zm.),
 - c) rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie wyznaczenia obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313) oraz zgłoszonego do Komisji Europejskiej projektu listy specjalnych obszarów siedlisk NATURA 2000, tj.:
 - obszary specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 "Bagienna Dolina Narwi", kod PLB 200001,
 - specjalne obszary ochrony siedlisk NATURA 2000 "Narwiańskie

Bagna", kod PLH 200002.

23. Obowiązuje przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o cenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227) pod względem ewentualnych skutków planu lub przedsięwzięcia w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar NATURA 20000.
24. Na terenie gminy wyłącza się spod zabudowy tereny:
- lasów (z wyjątkiem lasów przeznaczanych w miejscowych planach z.p. na inne cele),
 - trwałych użytków zielonych, w tym zmeliorowanych,
 - gruntów rolnych klas chronionych –I-III (z wyjątkiem przeznaczanych w miejscowych planach z.p. na inne cele),
 - dolin rzecznych, w tym tereny bezpośredniego zagrożenia powodzią,
 - zieleni urządzonej,
 - ~~udokumentowanych złóż **kopalin²** surowców oraz perspektywicznych obszarów eksploatacji surowców mineralnych (do czasu podjęcia ich eksploatacji – po opracowaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego).~~²
- Na terenach wyłączonych spod zabudowy dopuszcza się lokalizację:
- istniejącej zabudowy zagrodowej, jak też innej, oraz ich modernizację,
 - inwestycji służących obsłudze tych terenów, np. leśniczówka, gajówka, urządzenia hydrograficzne, itp., inwestycji niekubaturowych, które dopuszcza ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
 - inwestycji liniowych urządzeń infrastruktury technicznej (napowietrznej i podziemnej),
 - inwestycji drogowych polegających na modernizacji i poszerzeniu istniejących dróg, a także budowie nowych dróg,
 - urządzeń turystycznych, w tym w lasach, których istnienie dopuszcza ustawa o lasach.*

Na podstawie uchwały Nr XXII/160/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna, Tołetze, Trypucie, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2146) wprowadza się zakaz wszelkiej zabudowy na terenach oznaczonych symbolem Z, obejmujących działki lub ich części o następujących numerach geodezyjnych:

- ~~we wsi Zalesiany: 50/1, 50/2, 51/1, 51/2, 52/1, 52/2, 52/3, 52/4, 53, 54/1, 54/2, 54/3, 54/4, 55/4, 55/11, 55/12, 55/13, 55/14, 55/15, 55/16, 56/3, 56/5, 56/6, 57/5, 58/2, 59/1, 60/1, 61, 62, 63/4, 71/5, 71/6, 71/7, 71/8, 71/9, 71/10, 71/11, 71/12, 71/13, 71/4, 71/15, 71/16, 71/17, 72/1, 72/3, 72/4, 72/5, 72/6, 72/7, 72/8, 72/9, 72/10, 72/11, 72/2, 72/13, 72/14, 72/15, 72/16, 72/17, 72/19, 72/20, 73, 74, 74/1, 74/2, 75/1, 75/2, 76/2, 76/3, 76/4, 76/5, 76/6, 76/7, 76/8, 76/9, 77, 78, 79, 80, 81, 82/1, 82/2, 83/1, 83/2, 84, 85/3, 86/2, 87, 88/1, 88/3, 88/4, 88/9, 89/2, 89/3,~~
- ~~we wsi Niewodnica Kościelna: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12/1, 12/2, 13, 15/4, 15/6, 17, 18, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 139 (grunty PKP), 246, 397, 398, 480, 481, 483, 484, 485, 486, 493, 507/1, 507/5, 507/6, 507/7, 507/8,~~
- ~~we wsi Markowszczyzna: 118, 119, 120, 121,~~

² skreślenia i tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr 18 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ...2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

* tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- d) ~~we wsi Tołcze: 64/1, 64/2, 65/1, 65/2, 65/3, 65/4, 66/1, 66/2, 67/5, 76/6, 68/1, 68/2, 69/1, 69/2, 70/1, 70/2, 71/1, 71/2, 71/3, 71/4, 71/5, 71/6, 71/7, 71/8, 71/9, 72/1, 72/2, 73/1, 73/2, 74/1, 74/2, 75/2, 76/5, 76/6, 77/2, 78, 84, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101/1, 101/2, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108,~~
- e) ~~we wsi Trypucie: 60/1, 60/2, 60/3, 60/4, 61, 62/1, 62/2, 63/2, 63/3, 63/4, 63/5, 64/1, 64/2, 65, 66, 67/1, 67/2, 67/3, 67/4, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102/1, 102/2, 102/3, 102/4, 103, 104, 105/2, 106/2, 107/2, 108/2, 109/2, 110/2, 111/2, 112/2, 113/2, 114/2, 115/2, 116/1, 117/1, 118/2, 119/2, 120, 121/1, 121/2, 122, 123/1, 123/2, 124/1, 124/2, 125, 126, 127, 128, 129/1, 129/2, 129/3, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 156, 157, 158/1, 158/2, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165/1, 165/2, 166/2, 166/3, 166/4, 169/1, 169/2, 172/1, 172/2, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 202, 203/2, 204.~~

Zakaz wszelkiej zabudowy wprowadzony na podstawie uchwały Nr XXII/160/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna, Tołcze, Trypucie, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2146) został ustalony z uwagi na rezerwę terenu pod projektowaby przebieg południowej obwodnicy miasta Białegostoku w ciągu drogi krajowej S19. Projektowany przebieg drogi krajowej uległ zmianie. Aby znieć wprowadzony zakaz uchwałą Nr X/75/2015 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 października 2015 r. przystąpiono do opracowania nowego planu, w granicach którego możliwa będzie modernizacja i uzupełnienie istniejącej zabudowy i wprowadzenie zabudowy produkcyjno-usługowej w obrębie geodezyjnym Zalesiany przy drodze wojewódzkiej ne 678.²

2. Kierunki i zadania zagospodarowania przestrzennego gminy - realizacja celów rozwoju przestrzennego.

2.1. Kierunki i zadania ochrony i wzbogacenia walorów środowiska przyrodniczego.

Zakłada się zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego gminy – ochronę i wzbogacanie walorów ekologicznych i wartości użytkowych oraz ich racjonalne wykorzystanie w rozwoju gminy przy zapewnieniu sprawnego funkcjonowania całego systemu przyrodniczego w powiązaniu z systemem wojewódzkim i krajowym.

2.1.1. Sieć dolin rzecznych.

a) Sieć dolin rzecznych tworzą:

- dolina rzeki Narew - element wielkoprzestrzenny systemu przyrodniczego stanowiący ciąg powiązań przyrodniczych o znaczeniu ponadregionalnym i funkcjach: ekologicznej, naukowo – dydaktycznej, bioklimatycznej, krajobrazowej, gospodarczej i rekreacyjnej, objęta jest statusem Parku Narodowego i stanowi element Krajowego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (K.E.S.O.CH.),
- doliny rzek Turośnianki, Czaplinianki – Niewodnicy, Grądówki i innych mniejszych cieków wodnych oraz obniżeń terenowych – elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego, stanowiące ciągi przyrodnicze o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych,

b) Podstawowe kierunki zagospodarowania tych obszarów to:

² skreślenia i tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr ... Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ... 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- zachowanie funkcji i walorów środowiska ekologicznego,
 - ochrona przed nadmiernym zainwestowaniem i degradacją sanitarną.
- c) W celu realizacji w/w kierunków ustala się poniższe zasady zagospodarowania:
- utrzymuje się dotychczasowy sposób użytkowania jako ciągi naturalnej zieleni łąkowo – pastwiskowej z lokalnymi skupiskami wysokiej zieleni łąkowej, wraz z możliwością realizacji w ich obrębie zbiorników małej retencji wodnej,
 - zakazuje się wykonywania prac ziemnych naruszających w sposób istotny rzeźbę terenu i układ stosunków wodnych,
 - obowiązują zakazy:
 - odprowadzania ścieków sanitarnych (nieoczyszczonych i oczyszczonych) w ilościach, które nie pozwalają na utrzymanie odpowiedniej (planowanej) klasy czystości wód poszczególnych odbiorników,
 - realizacji obiektów kubaturowych oraz zbiorników i rurociągów do magazynowania i transportu olejów i smarów,
 - zakładania i budowy stacji paliw,
 - lokalizacji wysypisk odpadów stałych i płynnych,
 - lokalizacji i realizacji wszelkiej zabudowy w granicach fali powodziowej rzeki Narwi, za wyjątkiem obiektów hydrotechnicznych,

2.1.2. Lasy.

- a) Kompleksy leśne (lasy) występujące w znacznym rozdrobnieniu na obszarze całej gminy – drobnoprzestrzenne elementy systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, gospodarczych, krajobrazowych i rekreacyjnych (głównie położonych w sąsiedztwie miasta Białegostoku). Lasy te w powiązaniu z ciągami ekologicznymi dolin rzecznych zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu przyrodniczego. Są potencjalnym obszarem rozwoju związanego z w/w funkcjami i lokalnymi potrzebami.
- b) Podstawowe kierunki zagospodarowania obszarów leśnych to:
- ochrona walorów przyrodniczych i użytkowych,
 - ochrona lasów wodochronnych,
 - ochrona lasów chroniących środowisko przyrodnicze,
 - ochrona leśnego pasa ochronnego miasta Białegostoku.
- c) W celu realizacji w/w kierunków przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania:
- zachowanie lasów jako elementu krajobrazu naturalnego,
 - prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ustaleniami planów urządzania lasów uwzględniających zasadę powszechnej trwałości utrzymywania ciągłości użytkowania oraz dostosowania do ustalonych w planie funkcji i form użytkowania niezależnie od struktury własnościowej lasów,
 - udostępnianie i częściowe przystosowywanie kompleksów leśnych (głównie w rejonie m. Białegostoku) dla potrzeb rekreacyjno – wypoczynkowych,
 - wykonanie sukcesywnej rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych o kierunku leśnym, *rolnym lub rekreacyjnym*,²
 - powiększanie powierzchni i zasobów leśnych poprzez zalesianie gruntów marginalnych. Wymaga to opracowania operatu granic polno – leśnych i uwzględnienia ich w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego gminy,
 - wprowadza się zakazy i ograniczenia dotyczące głównie:

² tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr ... Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia ... 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- zmniejszenia powierzchni leśnej na cele nieleśne, z wyjątkiem sytuacji ekonomiczne i prawnie uzasadnionych,
- zabudowy z wyjątkiem urządzeń integralnie związanych z ich funkcją,
- realizacji przebiegu urządzeń liniowych (linii elektroenergetycznych, gazociągów, ropociągów, kolektorów sanitarnych, linii telekomunikacyjnych, dróg itp.) wymagających znacznej wycinki drzew,
- wykonywania melioracji trwale naruszających układ stosunków wodnych w dolinach rzecznych na obszarach leśnych i prac ziemnych naruszających w istotny sposób rzeźbę terenu,
- lokalizację składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych.

2.1.3. Zieleń urządzona.

- a) Parki, skwery, zielenie uliczna (drogowa), ogrodów przydomowych, przykościelna, cmentarna, parki dworskie itp. – elementy uzupełniające system przyrodniczy gminy o znaczeniu lokalnym funkcjonujące głównie we wsi Turośń Kościelna i innych większych jednostek osadniczych gminy.
- b) Podstawowy kierunek zagospodarowania zieleni urządzonej to ochrona jej powierzchni i form zagospodarowania przed likwidacją w wyjątkiem szczególnych przypadków wynikających z ochrony dóbr kultury oraz realizacji bardzo ważnych elementów komunikacyjnych lub infrastrukturalnych.
- c) W celu realizacji ochrony zieleni urządzonej ustala się w szczególności:
 - zakaz przeznaczania tych terenów na inne cele w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów,
 - obowiązek doboru odpowiednich do warunków siedliskowych i układów przestrzennych gatunków zieleni,
 - zachowanie funkcji zieleni cmentarnej i parków dworskich łącznie z ich układem przestrzennym, fizjograficznym i przyrodniczym,
 - obowiązek przestrzegania wymogów konserwatorskich w użytkowaniu i zagospodarowaniu obiektów stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej.

2.1.4. Obiekty i obszary prawnie chronione – szczególne formy ochrony przyrody.

- a) Na obszarze gminy Turośń Kościelna obszarami i obiektami prawnie chronionymi są:
 - Narwiański Park Narodowy wraz z otuliną,
 - Pomniki przyrody – głąz narzutowy i lipa drobnolistna
 W/w obszary i obiekty określone zostały w punkcie 1.8. tekstu „uwarunkowań” oraz pokazane także graficznie na mapie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania w skali 1 : 25 000 niniejszego „studium”.
- b) Podstawowy kierunek zagospodarowania w/w obiektów to:
 - zachowanie przed likwidacją i degradacją z jednoczesnym dopuszczeniem możliwości kształtowania zarówno pod względem jakościowym jak i przestrzennym,
 - zapewnienie właściwego funkcjonowania i ciągłości układów ekologicznych,
- c) Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie:
 - wykonania planu ochrony Narwiańskiego Parku Narodowego z zachowaniem zasad zagospodarowania określonych w powołującym go akcie prawnym a następnie uwzględnianiu tych ustaleń w decyzjach administracyjnych o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,

- tworzenia rezerwatów przyrody, pomników przyrody oraz innych form ochrony przewidzianych ustawą o ochronie przyrody, z obowiązkiem wprowadzenia ich do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

2.1.5. Kierunki ochrony sanitarnej środowiska.

2.1.5.1. Kierunki i zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych.

a) Kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych to:

- Uzyskanie i utrzymanie odpowiednich klas czystości wód powierzchniowych:
 - rzeki Narew - I klasa czystości
 - pozostałych rzek wymienionych w pkt. 2.1. a - II klasa czystości,
- ochrona wód gruntowych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i przemysłowymi,
- utrzymanie nienaruszalnego przepływu biologicznego w podstawowych przekrojach rzek.

b) W celu realizacji w/w kierunków ustala się w szczególności:

- zakaz odprowadzania do wód powierzchniowych (rzek) i gruntu ścieków sanitarnych i przemysłowych w wielkościach, które nie zapewniają utrzymania obowiązującej klasy czystości tych wód,
- zalecenie budowy sieci kanalizacyjnej i ew. stacji kontenerowych wspólnych dla zespołów wsi zwodociągowanych oraz dla terenów rekreacyjnych z późniejszym wywozem tych nieczystości do punktu zlewnego oczyszczalni w Turośni Kościelnej,
- ochronę sanitarną ujęć wód dla celów komunalnych i przemysłowych zgodnie z ustaleniami obowiązujących stref ochronnych,
- wykorzystanie dla celów gospodarczych i rolniczych wód stanowiących wyłącznie nadwyżki ponad przepływ biologiczny rzek gminy. Zgodnie z programem retencjonowania wód powierzchniowych na obszarze gminy Turośń Kościelna przewiduje się realizację zbiornika wodnego Markowszczyzna o pow. 0,8 ha i pojemności 38,0 tys. m³. Zbiornik ten będzie pełnił funkcję gospodarczą, turystyczną i ekologiczną.

2.1.5.2. Kierunki ochrony sanitarnej powietrza atmosferycznego.

a) Kierunki ochrony powietrza atmosferycznego to:

- przeciwdziałanie wzrostowi zanieczyszczeń powietrza głównie produktami pochodzącymi z procesów energetycznych, przemysłowych oraz komunikacji (zwłaszcza pyłów zawieszonych, dwutlenku siarki oraz azotu i ołowiu),
- poprawa warunków życia ludzi zamieszkałych na terenach będących w zasięgu oddziaływania zanieczyszczeń lub w jednostkach osadniczych o dużej koncentracji lokalnych źródeł ciepła,

b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:

- obowiązku stałego monitoringu atmosfery jako podstawy ustalenia lokalnych, jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń lub ich likwidacji w formie wydawanych decyzji przez uprawnione jednostki państwowe i samorządowe,
- wydawanie nakazów instalowania urządzeń do redukcji zanieczyszczeń oraz zmian profilu i technologii produkcji w obiektach stanowiących główne źródła zanieczyszczeń a nie rokujących zmniejszenia emisji pyłów i gazów,
- stosowania nowych nośników energetycznych (gazu ziemnego i płynnego

oleju opałowego, energii elektrycznej o mniejszej uciążliwości dla środowiska zwłaszcza w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego i Leśnego Pasa Ochronnego m. Białegostoku oraz we wsiach nie wymagających obsługi z systemu scentralizowanego.

- utrzymywanie zasady, że ponadnormatywna uciążliwość sanitarna zakładów powinna mieścić się w granicach własnych działek,
- utrzymanie dobrego stanu dróg kołowych, a zwłaszcza dróg wojewódzkich nr 682 i 678 łącznie z zachowaniem płynności ruchu na tych drogach, szczególnie w obrębie obszarów zabudowanych,
- przestrzegania dopuszczalnych wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu określonych w załączniku Nr 1 do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N i L z dnia 28 kwietnia 1998 r. poz. 355 stanowiącym „listę substancji zanieczyszczających, dopuszczalne wartości stężeń tych substancji w powietrzu oraz czas ich obowiązywania”, głównie wymienionych w I p. 1 – 25 i ozon, ze szczególnym uwzględnieniem terenów podlegających ochronie prawnej:

Narwiański Park Narodowy

Tabela nr 61

Lp.	Nazwa substancji	Dopuszczalne wartości w mikrogramach na m ³ (iq / m ³) w odniesieniu do okresu		
		30 min	24 godz.	roku
1.	Dwutlenek azotu	90	50	20
2.	Dwutlenek siarki	150	75	15
3.	Fluorowodór	3	0,4	0,02
4.	Ozon	150	65	-

2.1.5.3. Kierunki ochrony ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami.

- a) Kierunek ochrony w w/w zakresie dotyczy: minimalizacji poziomu hałasu i wibracji głównie na obszarach stałego pobytu ludzi i rekreacji.
- b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:
 - eliminacji z obszarów zamieszkałych źródeł hałasu o ponadnormatywnym natężeniu poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń,
 - przestrzeganie zasady, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne poziomy nie mogą wychodzić za poza obręb działki, na której są wytwarzane,
 - określenia zasad i warunków sytuowania nowej zabudowy w stosunku do dróg o znacznej uciążliwości akustycznej, a w szczególności do drogi wojewódzkiej 682 i 678 oraz linii kolejowej Białystok – Warszawa,
 - wykonania prognoz oddziaływania projektowanej zabudowy i zagospodarowania terenów na etapie sporządzania miejscowych planów i na tej podstawie eliminowania zamierzeń planistycznych zagrażających środowisku,
 - uwzględniania w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu norm dopuszczalnych poziomu hałasu w środowisku określanych w tabeli 1 i 2 stanowiących załącznik do

rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 maja 1998 r. (Dz. U. Nr 66, poz. 436).

Zgodnie z powyższym rozporządzeniem w odniesieniu do występującego rodzaju zainwestowania (przeznaczenia terenu) w gminie Turośń Kościelna obowiązują następujące dopuszczalne poziomy hałasu:

Tabela nr 62

Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażany równym poziomem dźwięku A w dB					
	drogi lub linie kolejowe		pozostałe obiekty lub grupy źródeł hałasu		linie energetyczne	
	Pora dnia przedział czasu odn. równy 16 godz.	Pora nocy przedział czasu odn. równy 8 godz.	Pora dnia przedział czasu odn. równy 8 najmniej korz. godz. dnia	Pora nocy przedział czasu odn. równy 1 najmniej korz. godz. nocy	Pora dnia przedział czasu odn. równy 16 godz.	Pora nocy przedział czasu odn. równy 8 godz.
2	3	4	5	6	7	8
- tereny wypoczynkowo – rekreacyjne - tereny zabudowy mieszkaniowej - tereny zab. związane ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży - t. domów opieki	55	45 45	40	40	50 45	45 40
-tereny zabudowy mieszkaniowej: ▪ wielorodzinnej, ▪ jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi ▪ teren zabudowy zagrodowej	60	50	50	40	50	45

2.1.5.4. Kierunki i zadania w zakresie ochrony ludzi przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym.

- a) Kierunek ochrony w w/w zakresie to: zmniejszanie do minimum oddziaływania szkodliwego promieniowania niejonizującego na ludzi i środowisko przyrodnicze na terenie gminy,
- b) Realizacja w/w kierunku wymagać będzie w szczególności:
 - zapobiegania zagrożeniom poprzez zachowanie w planach miejscowych odpowiednich stref ochronnych od linii napowietrznych WN, a mianowicie:
 - od linii WN 400 kV minimum 33 m. od skrajnego przewodu linii, przy zalecanej odległości od osi linii – 50 m.,
 - od linii 110 kV – minimum 14,5 m. od skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii 40 m.,
 - ustalenia w planach miejscowych zakresu realizacji wszelkich stałych obiektów kubaturowych w obrębie stref ochronnych linii napowietrznych WN 400 kV i 100 kV,
 - ustalenia przebiegu nowych napowietrznych linii elektromagnetycznych WN z zachowaniem wymogów ochrony ludzi i walorów środowiska przyrodniczego,

- dopuszczalne poziomy elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego określa załącznik do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N i L z dnia 11 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 676)

2.1.5.5. Kierunki i zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi.

- a) Kierunki ochrony powierzchni ziemi i racjonalne wykorzystanie jej walorów użytkowych w rozwoju gminy to:
- ochrona powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
 - ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed przeznaczeniem jej na cele inne niż rolnicze,
 - ochrona powierzchni ziemi przed negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych,
- b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:
- kontynuowania selektywnej zbiórki odpadów,
 - sukcesywnej likwidacji istniejących „dzikich” nieurządzonych wysypisk śmieci,
 - unieszkodliwienia nieczystości płynnych (ścieków) z obszarów nie posiadających i nie przewidzianych do objęcia scentralizowanym systemem kanalizacji poprzez ich gromadzenie w lokalnych szczelnych zbiornikach, a następnie wywożenia do punktu zlewnego oczyszczalni w Turośni Kościelnej,
 - rozwiązań oczyszczania ścieków wspólnych dla zespołów wsi zwodociągowanych lub zespołów rekreacyjnych poprzez budowę oczyszczalni ścieków w formie stacji kontenerowych,
 - zachowania dotychczasowej struktury przestrzennej gruntów rolnych i leśnych z możliwością jej korygowania poprzez wprowadzanie dolesień oraz z możliwością ekologicznego jej wzbogacania (polne drzewa, remizy, użytki ekologiczne itp.),
 - utrzymania wartościowych i intensywnie użytkowanych gruntów rolnych jako rolniczej przestrzeni produkcyjnej z ew. zachowaniem dotychczasowych form użytkowania i kierunków produkcji przy jednoczesnym prowadzeniu działań inspirujących na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego,
 - na etapie sporządzania planów miejscowych przyjmowania zwartych kompleksów gleb chronionych (od IIIa do IVb) za ogranicznik rozwoju budownictwa pozarolniczego z zastosowaniem ustawowych przepisów,
 - ochrona systemu drenażowego użytków ornych przed ich zabudową kubaturową z uwagi na możliwość przerwania układu przewodów podziemnych i zakłócenia jego funkcjonowania,
 - podnoszenia jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej przez dalszą regulację systemów wodnych na gruntach ornych i użytkach zielonych,
 - w ramach istniejących 10 punktów eksploatacji surowców mineralnych stałych na terenie gminy 4 z nich proponuje się poddać rekultywacji o kierunku rolnym lub leśnym względnie wodnym a pozostałych 6 punktów należy pozostawić do dalszej eksploatacji na lokalne potrzeby indywidualnego budownictwa i drogownictwa,
 - zachowania w dotychczasowym użytkowaniu terenów uznanych za „obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych stałych dla potrzeb lokalnych” określonych w punkcie 1.2.3. „uwarunkowań”.

2.2. Kierunki i zadania ochrony dóbr kultury

Ochrona i utrzymanie w należyтым stanie technicznym obiektów zabytkowych i kulturowych, w miarę upływu lat będzie coraz trudniejsze i to gmina będzie musiała przejmować te obiekty oraz dbać o ich należyte utrzymanie.

Jednocześnie, istniejące na terenie gminy dobra kultury w postaci obiektów zabytkowych, obiektów archeologicznych będą nabierały z biegiem lat wartości historycznych (niektóre z nich będą wpisane do rejestru zabytków), ale także ulegały dalszej degradacji technicznej, jeżeli nie podejmie się odpowiednich działań w celu utrzymania ich należytego stanu lub rekonstrukcji niektórych z nich.

Rozwiązanie tego trudnego problemu będzie wymagało skoordynowania działań administracji rządowej i samorządowej.

2.2.1. Ochrona obiektów zabytkowych lub o wartościach kulturowych:

Kierunki działań:

- a) ściśle współpracować z Państwową Służbą Ochrony Zabytków,
- b) ustalać w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego odpowiednie zalecenia w celu ochrony zabytków i wartości kulturowych,
- c) kontrolować stan techniczny obiektów oraz udzielać pomocy (z udziałem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) ich właścicielom w celu należytego utrzymania obiektów,
- d) dbać o właściwe wykorzystanie funkcji obiektów,
- e) dążyć w szczególnych przypadkach do wykupienia obiektów przez gminę,
- f) w przypadku konieczności rozbiórki lub przeniesienia obiektu, należy przed jego likwidacją lub przeniesieniem dokonać inwentaryzacji na zasadach określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- g) wszelkie prace dotyczące obiektów zabytkowych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie wymagają uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- h) na terenach cmentarzy i parków należy przeprowadzać systematyczne prace porządkowe i pielęgnacyjne zieleni oraz prace remontowo – konserwatorskie dawnych nagrobków i krzyży – po uprzednim uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2.2.2 Ochrona stanowisk archeologicznych:

Kierunki działań:

- a) wprowadzać odpowiednie ustalenia w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego chroniące obiekty archeologiczne,
- b) w przypadku konieczności przeznaczania terenów ze stanowiskami archeologicznymi na ważne cele publiczne należy w planie miejscowym ustalić sposób postępowania uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Archeologicznych,
- c) należy zapisywać w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego konieczność zawiadamiania służby archeologicznej w przypadku natrafienia na obiekty nieznanego pochodzenia podczas prowadzonych prac ziemnych,
- d) stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków nie powinny być rozkopywane, a na ich terenie nie należy lokalizować żadnych inwestycji,
- e) inwestycje planowane na obszarach stanowisk archeologicznych nie wpisanych do rejestru zabytków lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie, należy uzgadniać z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych.

2.2.3. Tworzenie nowych wartości kulturowych:

- a) należy kultywować regionalne formy architektoniczne oraz tradycje materiałowe i konstrukcyjne,
- b) należy dążyć do indywidualizowania przestrzennych form zabudowy i zagospodarowania przestrzeni publicznych w dostosowaniu do otaczającej zabudowy i krajobrazu,

c) wyżej wymienione działania należy wpisywać do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2.3. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej i obszarów dla tych potrzeb.*

2.3.1. Tendencje demograficzne.

Zmiany w przyszłych trendach demograficznych w gminie Turośń Kościelna będą wynikiem składowym dwu czynników: wielkości wzrostowych lub malejących migracji stałej ludności i przyrostu naturalnego.

Rozmiary migracji zależą przede wszystkim od tego w jakim stopniu możliwości znalezienia zatrudnienia pokrywają się z podażą pracy.

Duże znaczenie mieć będzie także rozwój budownictwa mieszkaniowego. Obszar gminy posiada atrakcyjne warunki terenowe do rozwoju tej funkcji. Na terenie gminy widoczne są zjawiska wzrostu gospodarczego, bezrobocie maleje i przybywa miejsc pracy.

Należy zatem przypuszczać, że zakładany rozwój gospodarczy w połączeniu z rozwojem mieszkalnictwa będzie zasadniczym czynnikiem wzrostu ruchliwości przestrzennej ludności po roku 2000.

W ostatnich latach odpływ ludności z terenu gminy został zahamowany. W zakresie reprodukcji biologicznej ludności przewiduje się wzrost dzietności kobiet i stopniowy wzrost długości trwania życia.

W rezultacie - ujemne obecnie wielkości przyrostu naturalnego – po roku 2010 będą prawdopodobnie dodatnie tzn. wielkości urodzeń nieznacznie przewyższą wielkości zgonów.

Przyjęcie takich, ogólnych założeń spowoduje niewielki lecz stały wzrost zaludnienia gminy.

Prognoza zmian liczby mieszkańców w latach 2000 - 2020

Tabela nr 63

Wyszczególnienie	2000	2006	2010	2020
Razem	5074	5391	5600	6000
Mężczyźni	2526	2694	2820	3050
Kobiety	2548	2697	2780	2950

Źródło: dane G.U.S. oraz obliczenia własne.

W strukturze wiekowej ludności należy spodziewać się niewielkiego wzrostu liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym, utrzymania się na obecnym poziomie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym.

Należy przy tym zwrócić uwagę na wewnętrzne różnicowanie wyżej omówionych ekonomicznych grup wieku.

W grupie produkcyjnej w wyniku dezaktywizacji zawodowej roczników niższych i wchodzenia w wiek zdolności do pracy roczników wyżej demograficznego odsetek ludności w wieku mobilnym (18 – 44 lata) w najbliższym czasie będzie się powiększał.

Obecna struktura wieku ludności oraz wzrostowe tendencje w zakresie urodzeń powodować będą pewne ograniczenie trendu demograficznego starzenia się ludności.

Trudna dziś do określenia skala wzrostu urodzeń w przyszłości stwarza znaczne problemy w ocenie przekształceń strukturalnych ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Udział dzieci i młodzieży w perspektywie roku 2010 winien się utrzymać na obecnym poziomie z lekkim spadkiem wśród dzieci szkoły podstawowej. Przedstawione tendencje wpłyną na zmiany w wielkości zasobów pracy, strukturę obszarową gruntów rolnych,

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

sposób użytkowania urządzeń infrastruktury społecznej i konieczność selektywnej realizacji elementów infrastruktury technicznej.

2.3.2. Mieszkalnictwo

Z prognozy demograficznej wynika, że do roku 2010 na terenie gminy wystąpi potrzeba wzrostu ilościowego zasobów mieszkaniowych. Obecnie wskaźniki zaludnienia mieszkań oraz w niektórych elementach stan techniczny zasobów ocenić należy jako dostateczny względnie dobry.

Tym niemniej są na terenach wiejskich mieszkania o niskim standardzie, stąd w najbliższych latach główny nacisk inwestycyjny będzie położony na modernizację istniejącej zabudowy wiejskiej oraz wymianę budynków o złym stanie technicznym, a także wyposażenie mieszkań w urządzenia i instalacje sanitarne.

Duży ruch inwestycyjny, tak jak dotychczas wystąpi we wsiach: Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka, Zalesiany, Markowszczyzna, Tołcze, Baciuty, Bojary, Trypucie oraz w siedzibie gminy – Turośni Kościelnej. W tych miejscowościach wyznacza się w studium tereny budowlane.

Uwzględniając europejski wskaźnik nasycenia w mieszkania tj. 400 mieszkań na 1000 mieszkańców, potrzeby mieszkaniowe gminy oszacować należy na co najmniej 600 mieszkań wybudowanych do roku 2010.

Zbudowanie takiej liczby mieszkań oznacza konieczność znacznego ożywienia ruchu budowlanego i wyznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wsi nowych terenów budowlanych.

Wiązać się to będzie z dużymi nakładami finansowymi gminy na uzbrojenie tych terenów w infrastrukturę techniczną i obsługę komunikacyjną. Jest to poważny czynnik ograniczający zaspokojenie przyszłych potrzeb mieszkaniowych ludności gminy.

Innym problemem będzie kwestia opuszczonych mieszkań w wyludniających się wsiach na południu obszaru gminy. W tych wsiach część zasobów może być zaadaptowana dla potrzeb zabudowy lotniskowej.

Należy dopuszczać zabudowę mieszkaniową, usługową i produkcyjną na terenach zainwestowanych lub na jej obrzeżach. W tym celu należy każdorazowo opracować plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego.

Należy dążyć do osiągnięcia europejskiego wskaźnika nasycenia w mieszkania w wysokości 400 mieszkań na 1000 mieszkańców.

Główne zadania w zakresie mieszkalnictwa to:

- a) *przygotowanie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową. W tym celu zakłada się możliwość realizacji budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego i jednorodzinnego, głównie w ośrodku gminnym, na terenach wyznaczonych na ten cel w planach zagospodarowania przestrzennego.*
- b) *utrzymanie, modernizacja i uzupełnienie zabudowy na działkach plombowych, głównie w Turośni Kościelnej i wsiach z szansami rozwoju funkcji pozarolniczych,*
- c) *zagospodarowanie opuszczonych mieszkań w wyludniających się wsiach m.in. na cele zabudowy lotniskowej,*
- d) *przejmowanie do zasobów komunalnych opuszczonych zasobów prywatnych,*
- e) *budowa i uzupełnienie infrastruktury komunalnej i technicznej na terenach zabudowy mieszkaniowej i przeznaczonych do zabudowy,**
- f) *opracowanie w miarę potrzeb planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego:*

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- wyznaczających nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową uwzględniającą bieżące i jedno - dwuletnie wyprzedzenie zapotrzebowania na tereny budowlane i możliwości uzbrojenia terenu,
- określających zasady przekształceń zabudowy zagrodowej w mieszkaniową typu jednorodzinnej w poszczególnych jednostkach osadniczych.

Dopuszcza się rozwój zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej i rzemieślniczej na terenach zwartej zabudowy, tj. w płombach między zabudową istniejącą, lub na obrzeżach terenów zwartej zabudowy, przylegających do nich, lub położonych w ich pobliżu, dostępnych do dróg publicznych.

W tym celu należy każdorazowo sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Sporządzenie planu miejscowego będzie w takich przypadkach zgodne z polityką przestrzenną gminy zawartą w niniejszym studium. Dopuszcza się:

- a) lokalizację na terenach zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej usług i rzemiosła nieuciążliwego oraz agroturystycznej,
- b) przekształcanie zabudowy jednorodzinnej w zabudowę usługową, rzemieślniczą oraz zagrodową,
- c) przekształcanie zabudowy jednorodzinnej w bardziej intensywną – szeregową, bliźniaczą, wielorodzinną,
- d) przekształcanie zabudowy zagrodowej w jednorodzinną, wielorodzinną, usługową, rzemieślniczą i produkcyjną.

Tereny zabudowy mieszkaniowej objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego:

Tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gminy Turoń Kościelna przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, oznaczone symbolem MN, MNU, MNR, zagrodową, oznaczone symbolem MR, zabudowę letniskową ML, powinny być utrzymane, jak przewidują plany, z możliwością zmiany ich funkcji:

1. Na podstawie uchwały XXXI/141/97 Rady Gminy w Turośni Kościelnej w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turoń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 22, poz. 97) tereny oznaczone symbolami:

1) we wsi Niewodnica Kościelna:

- a) 5.50 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 20,
- b) 5.53 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 36,
- c) 5.54 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 47,
- d) 5.58 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 644,
- e) 5.60 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 359/1, 359/2,
- f) 5.61 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 515,
- g) 5.62 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 586, 587, 588,
- h) 5.63 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 496, 497, 498,
- i) 5.64 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 505,
- j) 5.67 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 477,
- k) 5.15 MN, 5.18 MN, 5.20 MN, 5.25 MN, 5.31 MN, 5.33 MN, 5.35 MN, 5.36 MN, 5.38 MN;*

2) we wsi Niewodnica Korycka:

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turoń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turoń Kościelna

- a) 6.10 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 87/3, 87/4, 87/5, 87/6, 87/7, 87/8, 87/9, 87/10, 87/17, 87/18,
 - b) 6.11 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 124;
- 3) we wsi Trypucie:
- a) 4.21 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 40/4,
 - b) 4.22 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 45/3,
 - c) 4.23 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 84/1;
- 4) we wsi Tolcze:*
- a) 9.6 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 9/3, 21/3, 21/5,
 - b) 9.7 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 17/8;
- 5) we wsi Zalesiany:
- a) 10.7 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 932/2,
 - b) 10.8 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 132/1, 132/2, 135,
 - c) 10.9 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 551/5, 68/2, 68/3 oraz działkę nr 55/3,
 - d) 10.10 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 68/1,
 - e) 10.11 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 126/3,
 - f) 10.12 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 137/1;
- 6) we wsi Markowszczyzna:
- a) 12.18 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 152, 153,
 - b) 12.20 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 278,
 - c) 12.22 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 61/1,
 - d) 10.23 MN,U obejmujący część działki nr geodezyjny 246/2;
- 7) we wsi Niecki:
- a) 13.5 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 1, 236, 238, 240,
 - b) 13.6 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 256/2;
- 8) we wsi Baciuty teren oznaczony symbolem 7.13 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 5502/2;
- 9) we wsi Dobrowoda teren oznaczony symbolem 11.3 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 52;
- 10) we wsi Turośń Dolna:
- a) 17.9 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 130,
 - b) 17.10 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 69/1, 69/2,
 - c) 17.11 MN,U obejmujący część działki nr geodezyjny 385/1;
- 11) we wsi Juraszki teren oznaczony symbolem 18.2 MR, obejmujący część działki nr geodezyjny 209;
- 12) we wsi Pomigacze:
- a) 14.11 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 322 ora część działki nr 298,
 - b) 14.12 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 5262;

- 13) we wsi Lubejki teren oznaczony symbolem 19.4 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 261;
- 14) we wsi Czaczki Małe teren oznaczony symbolem 31.5 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 275/16.
2. Na podstawie uchwały Nr XXXI/142/97 Rady Gminy w Turośni Kościelnej z dnia 2 października 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 22, poz. 98):
- a) 152 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 186 i 187,
 - b) 155 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 323, 325,
 - c) 156 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 346/5,
 - d) 157 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 619/3, 619/4,
 - e) 158 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 640,
 - f) 159 MR, obejmujący część działki nr geodezyjny 619/4,
 - g) 160 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 190.
3. Na podstawie uchwały Nr XXXV/162/98 Rady Gminy w Turośni Kościelnej z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 3, poz. 9) tereny oznaczone symbolami:
- 1) we wsi Niewodnica Kościelna
 - a) 5.52 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 28,
 - b) 5.53 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 35,
 - c) 5.56 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 56/4,
 - d) 5.57 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 313,
 - e) 5.59 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 323/1;
 - 2) we wsi Niewodnica Korycka 6.12 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 4/1, 4/2, 4/3, 4/4;
 - 3) we wsi Baciuty 7.14 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 573.
4. Na podstawie uchwały Nr II/12/98 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu o zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 24, poz. 273) – we wsi Borowskie Wypychy teren oznaczony symbolem 24.4 MNU, obejmujący działkę nr geodezyjny 20.
5. Na podstawie uchwały Nr XII/74/99 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 41, poz. 659) tereny oznaczone symbolami:
- a) 161 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 192,/1, 193, 194,
 - b) 162 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 630/1, 630/3, 630/6,
 - c) 163 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 641/32,
 - d) 119 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 619/7,
 - e) 164 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 1135/3.

6. Na podstawie uchwały Nr XII/75/99 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1999 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 41, poz. 660) tereny oznaczone symbolami:

1) we wsi Niewodnica Kościelna:

- a) 5.17 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 297, 298, 352,
- b) 5.71 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 339,
- c) 5.72 MN, obejmujący części działki nr geodezyjny 26/134,
- d) 5.73 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 36/9, 36111, 36113 oraz części działek nr geodezyjny 36110, 36112,
- e) 5.74 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 443,
- f) 5.75 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 516/6;

2) we wsi Niewodnica Korycka:

- a) 6.13 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 202/3, 202/4, 202/5, 202/6,
- b) 6.8 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 87/14,
- c) 6.14 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 123/5;

3) we wsi Juraszki 18.6 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 68;

4) we wsi Baciuty:

- a) 7.17 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 594,
- b) 7.15 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 553/2
- c) 7.16 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 180;

5) we wsi Zalesiany

- a) 10.20 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 55/6,
- b) 10.21 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 55/4,
- c) 10.22 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 63/2,
- d) 10.23 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 123,
- e) 10.24 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 129;

6) we wsi Dobrowoda 11.6 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 14;

7) we wsi Tołcze 9.10 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 17/10;

8) we wsi Markowszczyzna:

- a) 12.25 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 21014,
- b) 12.26 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 265;

9) we wsi Pomigacze:

- a) 14.20 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 372,
- b) 14.21 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 447,
- c) 14.22 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 478/2, 478/3;

10) we wsi Trypucie 4.30 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 40/4, 54/1.

7. Na podstawie uchwały Nr XXI/105/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Sz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 266) tereny oznaczone symbolami:

1) we wsi Niewodnica Korycka:

- a) 6.15 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 5/3, 6/3, 6/4,
- b) 6.16 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 100 i 10,
- c) 6.17 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 124/22,
- d) 6.18 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 8/2,

- e) 6.19 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 126/2;
 - 2) we wsi Niewodnica Kościelna:
 - a) 5.76 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 272/1, 272/3,
 - b) 5.78 MN, obejmujący części działki nr geodezyjny 643/2,
 - c) 5.79 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 444/11, 444/12, 444/14, 444/23,
 - d) 5.80 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 444/17,
 - e) 5.81 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 444/16,
 - f) 5.82 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 450,
 - g) 5.83 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 453,
 - h) 5.84 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 16,
 - i) 5.85 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 13614;
 - 3) we wsi Tolcze:
 - a) 9.11 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 17/12,
 - b) 9.12 MN, obejmujący działki lub ich części nr geodezyjny 21/27, 21/28, 21/29, 21/30, 21/31, 21/32, 21/33, 21/34, 21/35, 21/36, 21/37, 21/38, 21/39, 21/40, 21/41, 21/43, 21/48;
 - 4) we wsi Baciuty:
 - a) 7.18 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 321,
 - b) 7.19 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 555/2,
 - c) 7.20 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 555/5 oraz część działki nr geodezyjny 555/6,
 - d) 7.21 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 557/2, 559,
 - e) 7.22 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 541,
 - f) 7.23 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 444/16;
 - 5) we wsi Turośń Dolna:
 - a) 17.11 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 130,
 - b) 17.12 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 376/1.
8. Na podstawie uchwały Nr XXI/106/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 czerwca 2000 w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 267) we wsi Turośń Kościelna tereny oznaczone symbolami:
- a) 165 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 184,
 - b) 166 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 221.
9. Na podstawie uchwały Nr XXV/128/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 21 grudnia 2000 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2001 r. Nr 2, poz. 27) we wsi Niewodnica Kościelna teren oznaczony symbolem 5.77 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 468.
10. Na podstawie uchwały Nr XXXII/160/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 920) tereny oznaczone symbolami:
- 1) we wsi Niewodnica Kościelna;
 - a) 5.86 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 444/9, 440/15, 444/16, 444/19, 444/20 oraz część działki nr geodezyjny 440/10,
 - b) 5.25 MN oraz obejmujący działki nr geodezyjny 438/1, 438/2, 438/3, 438/5, 438/6, 438/7, 438/8,

- c) 5.35 MN oraz obejmujący działki nr geodezyjny 531/2, 531/3, 532, 533/1, 533/2, 533/3, 534/4, 534/5, 535, 536, 534/6, 534/7, 534/2;
- 2) we wsi Niewodnica Korycka:
- a) 6.20 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 133/4,
 - b) 6.7 MN oraz obejmujący działki nr geodezyjny 64, 97/3, 97/4, 97/5, 97/6, 97/7, 97/8, 97/9, 97/10, 97/13, 97/14, 97/15, 97/16, 97/17, 97/19, 97/20, 97/21, 97/22, 104/1, 104/3, 104/13, 107, 108/4;
- 3) we wsi Markowszczyzna::
- a) 12.27 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 106,
 - b) 12.28 MNR, obejmujący część działek nr geodezyjny 274/1, 275/1;
- 4) we wsi Niecki 13.7 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 198 i 199;:
- 5) we wsi Totcze:
- a) 9.14 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 17/16,
 - b) 9.15 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 9/9,
 - c) 9.16MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 3/32 oraz część działki nr geodezyjny 3/31,
 - d) 9.17 MNR, obejmujący część działki nr geodezyjny 19/14;
- 6) we wsi Turośń Dolna 17.13 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 376/1;
- 7) we wsi Pomigacze 14.23 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 373;
- 8) we wsi Baciuty 7.24 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 568;
- 9) we wsi Zalesiany:
- a) 10.25 MN, obejmujący część działki i nr geodezyjny 14,
 - b) 10.26 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 62,
 - c) 10.27 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 63/3,
 - d) 10.28 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 129;
- 10) we wsi Iwanówka:
- a) 15.5 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 75/3, 75/4, 75/5, 75/6,
 - b) 15.6 MNR, obejmujący działki nr geodezyjny 29/1;
- 11) we wsi Juraszki:
- a) 18.7 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 326,
 - b) 18.8 MNR, obejmujący działkę nr geodezyjny 209,
 - c) 18.7 MNP, obejmujący działkę nr geodezyjny 33/1.
11. Na podstawie uchwały Nr XXXII/161/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 921) teren oznaczony symbolem 170 MNU, obejmujący część działki nr geodezyjny 619/4.
12. Na podstawie uchwały Nr XXII/155/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zawady, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2141) tereny oznaczone symbolami:
- a) 1 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 78 i 79,
 - b) 2 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 97/4.
13. Na podstawie uchwały Nr XXII/156/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Turośń Dolna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2142) tereny oznaczone symbolami:
- a) 1 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 77,
 - b) 2 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 335, 336, 337, 338,
 - c) 3 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 380/1, 380/2,
 - d) 4 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 496/1, 496/3,
 - e) 5 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 129,

- f) 6 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 517,
- g) 7 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 434, 435, 436,
- h) 8 MN, obejmujący część działki nr geodezyjny 528,
- i) 9 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 97.

14. Na podstawie uchwały Nr XXII/157/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2143) tereny oznaczone symbolami:

- a) 1 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 31/10, 31/11,
- b) 2 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 64/5.

15. Na podstawie uchwały Nr XXII/161/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Baciuty, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2147) tereny oznaczone symbolami:

- a) 1 MN, obejmujący działkę nr geodezyjny 421/1
- b) 2 MN, obejmujący działki nr geodezyjny 506/1, 508/1 oraz część działki nr geodezyjny 506/2,
- c) 3 MN, obejmujący części działek nr geodezyjny 457, 458.

Utrzymuje się dotychczas wyznaczone w studium tereny z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniowo-usługowo-rzemieślniczą.

Przewiduje się opracowanie (zmianę) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Turośń Kościelna, z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną z dopuszczeniem usług i rzemiosła nieuciążliwego, zabudowę letniskową, we wsiach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka, Baciuty, Trypucie (tereny oznaczone na rysunku studium symbolem **pl**).

Dopuszcza się dalsze zmiany (opracowanie) planów w celu przeznaczenia terenów pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną, jednorodzinną, zagrodową, agroturystyczną, letniskową, z dopuszczeniem innej zabudowy uzupełniającej.*

2.3.3. Usługi.

2.3.3.1. Usługi ponadpodstawowe.

Usługi ponadpodstawowe na rzecz mieszkańców gminy Turośń Kościelna będą świadczyły, jak dotychczas, urzędnicy obsługi zlokalizowane w Białymstoku. Są to usługi z zakresu administracji państwowej, samorządowej szczebla wojewódzkiego i powiatowego, sadownictwa, lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego, szkolnictwa średniego i wyższego, kultury, sportu kwalifikowanego oraz specjalistycznego handlu i rzemiosła.

Przeznaczone w studium tereny pod usługi, omówione w pkt. 2.3.3.2. mogą być wykorzystywane także pod usługi o charakterze ponadlokalnym.

2.3.3.2. Usługi podstawowe.

W zakresie usług podstawowych, istniejące na terenie gminy usługi mogą obsłużyć w perspektywie ludność gminy. Niezbędna będzie jednak modernizacja niektórych usług w celu

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

podniesienia ich standardu, ponieważ należy się liczyć ze wzrastającym popytem na usługi o wyższym standardzie. Główne zadania w zakresie usług podstawowych to:

W zakresie komunalnych usług podstawowych.

Zapewnienie w budżetach gminy w poszczególnych latach odpowiednich środków na utrzymanie, modernizację (lub rozbudowę) urządzeń komunalnych, które będą obsługiwały miejscową ludność tj:

- gimnazjum i szkoły podstawowej w Turośni Kościelnej,
- szkół podstawowych we wsiach: Czaczki Małe, Niewodnica Kościelna, Tołcze, Turośń Dolna,
- Gminnego Ośrodka Kultury w Turośni Kościelnej,
- wiejskiego domu kultury we wsi Pomigacze,
- świetlic we wsiach: Pomigacze, Turośń Dolna, Chodory, Borowskie, Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Trypucie,
- Gminnej Biblioteki Publicznej w Turośni Kościelnej i jej filii we wsiach: Turośń Dolna, Baciuty, Trypucie,
- Gminnego Ośrodka Zdrowia w Turośni Kościelnej,
- Wiejskiego Ośrodka Zdrowia we wsi Trypucie,
- Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- Urzędu Gminy w Turośni Kościelnej,
- remiz strażackich we wsiach: Turośń Kościelna, Borowskie, Trypucie Chodory,
- terenów sportowych przy szkołach podstawowych i gimnazjum;

W zakresie pozostałych usług o charakterze podstawowym.

Tworzenie warunków do utrzymania i dalszego rozwoju istniejących na terenie gminy urządzeń usługowych, których właścicielem nie jest samorząd gminy tj.:

- sieci sklepów i innych urządzeń usługowych wymienionych w pkt. 3.2.2.4 i 4.2.1. I części studium,
- kościółów w miejscowościach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna, Topilec, Pomigacze, Iwanówka, Turośń Dolna,
- apteki w Turośni Kościelnej,
- urzędów pocztowych w miejscowościach: Turośń Kościelna, Trypucie,
- banku spółdzielczego w Turośni Kościelnej,
- posterunku policji w Turośni Kościelnej,
- parafii Kościołów we wsiach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna,
- cmentarzy.

W zakresie dalszego rozwoju usług, nie tylko podstawowych.

Tworzenie warunków do rozwoju urządzeń usługowych w zakresie handlu, rzemiosła, gastronomii na terenach przewidzianych w „studium” między innymi na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową.

Przedmiotem dalszego, perspektywicznego wykorzystania pod usługi mogą być tereny już wykorzystywane na ten cel oraz tereny wyznaczone w planie zagospodarowania przestrzennego – dotychczas nie zainwestowane.

Dopuszcza się możliwość dokonywania różnego rodzaju przekształceń funkcji (zmian usług), uzupełnianie zabudowy a także zmianę funkcji na funkcje mieszkaniowe lub produkcyjne wszędzie tam, gdzie nie stwarza to uciążliwości dla otaczającej zabudowy mieszkaniowej i środowiska.

Zamierzając dokonanie zmiany funkcji terenów usługowych na produkcyjne lub rzemieślnicze należy każdorazowo dokonać oceny uciążliwości projektowanej funkcji oraz opracować miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Następujące tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powinny być w perspektywie utrzymane jako usługowe z możliwością zmiany funkcji:

1. *Na podstawie uchwały Nr XXXI/141/97 Rady Gminy w Turośni Kościelnej z dnia 2 października 1997 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 22, poz. 97), teren we wsi Niewodnica Kościelna, oznaczony symbolem 5.4 ZC, obejmujący część działki nr geodezyjny 111, z przeznaczeniem pod poszerzenie cmentarza.*
2. *Na podstawie uchwały Nr II/12/98 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 24, poz. 273):*
 - 1) *we wsi Turośń Kościelna teren oznaczony symbolem 2.11 UT, obejmujący działkę nr geodezyjny 554, z przeznaczeniem pod usługi turystyczne (pole biwakowe),*
 - 2) *we wsi Chodory teren oznaczony symbolem 29.9 RU, z przeznaczeniem pod zabudowę rzemieślniczo-usługowo-handlową, obejmujący działkę nr geodezyjny 196.*
3. *Na podstawie uchwały Nr XXI/105/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 266) we wsi Markowszczyzna teren oznaczony symbolem 10.12 URM, obejmujący działkę nr geodezyjny 251/4, z przeznaczeniem pod zabudowę usługowo-rzemieślniczą z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowo-jednorodzinnej.*
4. *Na podstawie uchwały Nr XXXII/160/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 920) we wsi Turośń Kościelna teren oznaczony symbolem 5 KL, obejmujący część działki nr geodezyjny 1102/1, z przeznaczeniem pod lądowisko motolotni z urządzeniami i obiektami towarzyszącymi.*
5. *Na podstawie uchwały Nr XXXII/161/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 921):*
 - a) *teren oznaczony symbolem 93 UI, z przeznaczeniem pod obiekty użyteczności publicznej i inne usługi,*
 - b) *teren oznaczony symbolem 164 Ul, z przeznaczeniem pod zabudowę usługową (obiekt socjalny Okręgowej Izby Lekarskiej w Białymstoku).*
6. *Na podstawie uchwały Nr XXII/155/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zawady, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2141) teren oznaczony symbolem U, obejmujący działkę nr geodezyjny 93/4, z przeznaczeniem pod usługi z zakresu kultury i obsługi ruchu turystycznego.*

7. Na podstawie uchwały Nr XXII/156/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Turośń Dolno, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2142) tereny z podstawowym przeznaczeniem pod zabudowę usługową i rzemieślniczą, z dopuszczeniem funkcji mieszkaniowej. obejmujące:

- a) teren oznaczony symbolem I UR, obejmujący część działki nr geodezyjny 394/2,
- b) teren oznaczony symbolem 2 UR, obejmujący części działek nr geodezyjny 638, 620.

8. Na podstawie uchwały Nr XXII/157/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Zalesiany. gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187. poz. 2143) teren oznaczony symbolem U, obejmujący działkę nr 133, z przeznaczeniem pod nieuciążliwą zabudowę usługową i rzemieślniczą, z dopuszczeniem funkcji mieszkaniowej.

9. Na podstawie uchwały Nr XXII/158/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Turośń Kościelna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2144) przeznaczają się pod zabudowę usługowo-rzemieślniczą, z dopuszczeniem zabudowy produkcyjnej i rolniczej, tereny oznaczone symbolami:

- a) 1 UR, obejmujący część działki nr geodezyjny 595,
- b) 2 UR, obejmujący części działek nr geodezyjny 1263, 1264.*

Ponadto wymacza się nowe tereny pod zabudowę usługową, w tym tereny leżące przy ciągach komunikacyjnych w celu umożliwienia rozwoju usług z zakresu obsługi komunikacji i turystyki.

Na wyznaczone w studium tereny usługowe należy w miarę potrzeby opracowywać miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w celu umożliwienia inwestowania.

Przewiduje się opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Turośń Kościelna, z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną z dopuszczeniem usług i rzemiosła nieuciążliwego, we wsiach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka, Baciuty, Trypucie (tereny oznaczone na rysunku studium symbolem pl).

*Dopuszcza się dalsze opracowywanie planów w celu przeznaczenia terenów pod zabudowę usługową i rzemieślniczą.**

2.4. Kierunki i zadania rozwoju gospodarczego i terenów dla tych potrzeb.*

2.4.1. Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła, oraz obszary pod zabudowę przemysłowo – rzemieślniczą.

Przemysł i rzemiosło produkcyjne może się rozwijać w gminie w oparciu o następujące przesłanki:
istniejące na terenie gminy zakłady przemysłowe i rzemieślnicze wyszczególnione w pkt.4.2.1. I części „Studium”,

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

aktywność gospodarczą mieszkańców gminy,
 położenie gminy na ważnych ciągach komunikacyjnych: kolejowym Warszawa – Białystok
 oraz drogowych: Białystok – Wysokie Mazowieckie i Markowszczyzna – Łapy,
 istniejące niewykorzystane tereny przemysłowo – składowe,
 istniejący niewykorzystany majątek produkcyjny,
 istniejące na terenie gminy złoża surowców mineralnych.

W polityce przemysłowej gminy należy sprzyjać dalszemu rozwojowi działalności gospodarczej. Działające dziś podmioty gospodarcze powinny być sprawnie obsługiwane, by ze strony władz samorządowych miały sprzyjający klimat do rozwoju swoich przedsiębiorstw.

Należy dążyć do rozwoju przemysłu rolno – spożywczego oraz przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym. Przedmiotem szczególnego zainteresowania rozwoju funkcji produkcyjno – usługowo – rzemieślniczej na terenie gminy powinny być tereny przeznaczone już w planach zagospodarowania przestrzennego na te cele.

Ponadto w studium wyznacza się nowe tereny na ten cel w rejonach wsi Markowszczyzna, Trypucie, Turośń Dolna, Piecki.

Następujące tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powinny być w perspektywie utrzymane jako usługowe z możliwością zmiany funkcji:

1. *Na podstawie uchwały Nr XXII/101/96 Rady Gminy w Turośni Kościelnej z dnia 3 października 1996 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 32, poz. 114), teren we wsi Turośń Kościelna, oznaczony symbolem 153 NO, obejmujący działkę nr geodezyjny 483/1, z przeznaczeniem pod oczyszczalnię ścieków.*
2. *Na podstawie uchwały Nr II/12/98 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 12 listopada 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 24, poz. 273):*
 - 1) *we wsi Niewodnica Kościelna teren oznaczony symbolem 5.70 KS, obejmujący działkę nr geodezyjny 134/3, z przeznaczeniem pod obsługę komunikacji;*
 - 2) *we wsi Markowszczyzna teren oznaczony symbolem 12.24 KS, z przeznaczeniem pod obsługę komunikacji, handel, gastronomię, turystykę, obejmujący działki nr geodezyjne 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94.*
3. *Na podstawie uchwały Nr XXXV/163/98 Rady Gminy w Turośni Kościelnej z dnia 29 stycznia 1998 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 3, poz. 10), we wsi Turośń Kościelna ustala się przebieg kanałów sanitarnych, jak na rysunku planu, oraz kanały bez oznaczania na pozostałych ulicach, pod warunkiem umieszczenia ich w liniach rozgraniczających ulic.*
4. *Na podstawie uchwały Nr XXI/105/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 266) we wsi Chodory teren oznaczony symbolem 29./0 PE, obejmujący części działek nr geodezyjne 9, 11, z przeznaczeniem pod powierzchnię eksploatację kruszywa.*

5. Na podstawie uchwały Nr XXXII/160/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz.920):
- 1) we wsi Niewodnica Kościelna nieoznaczony teren z przeznaczeniem pod poszerzenie drogi powiatowej Nr 03506 Niewodnica Kościelna - Klepacze - Białystok działek nr geodezyjny 129/1, 130/1, 131/1, 138/1;
 - 2) we wsi Markowszczyzna tereny oznaczone symbolami:
 - a) 12.25 K, obejmujący część działki nr geodezyjny 94/2 oraz teren 12.25 K1, obejmujący działki nr geodezyjny 267/2 i 268/2 z przeznaczeniem pod poszerzenie dróg wojewódzkich Nr 678 Białystok - Sokoły - Wysokie Mazowieckie i Nr 682 Markowszczyzna - Łapy,
 - b) 12.24 KS1, obejmujący działkę nr geodezyjny 96/2, z przeznaczeniem pod zabudowę związaną z obsługą komunikacji, handlu, gastronomii i turystyki,
 - c) 12.15 P, obejmujący działkę nr geodezyjny 249, z przeznaczeniem pod zabudowę przemysłowo-rzemieślniczą;
 - 3) we wsi Tołcze, teren oznaczony symbolem 19.13 K, obejmujący działkę nr geodezyjny 197/2, z przeznaczeniem pod poszerzenie dróg wojewódzkich Nr 678 Białystok - Sokoły - Wysokie Mazowieckie i Nr 682 Markowszczyzna - Łapy;
 - 4) we wsi Turośń Dolna:
 - a) teren oznaczony symbolem 17.3 P, obejmujący działkę nr geodezyjny 694/1, z przeznaczeniem pod zabudowę przemysłowo-rzemieślniczą,
 - b) sieć kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompowniami na działkach nr geodezyjny 114/1 oraz 685 wraz z przyłączami energetycznymi - dotyczy to działek nr geodezyjny: 70, 78, 79, 113, 114/1, 114/2, 380/1, 386, 622, 336, 284, 427, 73, 72, 352/1, 340/1, 378, 341, 340/2, 379, 380/2, 381, 382, 376/3, 376/4, 377, 463, 554/2, 463/1, 667, 680, 679, 677, 385/1, 641, 670, 655, 643, 654/1, 684, 639, 394/1, 385/2, 638, 620;
 - 5) we wsi Pomigacze sieć kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompowniami na działkach nr geodezyjny 301 i 499 wraz z przyłączami energetycznymi - dotyczy to działek nr geodezyjny: 499, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248/2, 252/5, 252/6, 253/3, 255, 266, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 282, 235, 382/1, 383/1, 303, 414, 446/1, 472, 329, 476, 249/1;
 - 6) we wsi Iwanówka sieć kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompownią na działce nr geodezyjny 90 wraz z przyłączami energetycznymi - dotyczy to działek nr geodezyjny: 90, 45, 172/9, 84, 85, 82, 99/2, 217, 3232, 233, 236, 29/1, 26/1, 24, 50, 22/3, 116/1, 10/1, 7/4, 8/2, 7/1, 5, 2, 53/1, 52/4, 51, 49, 48, 47, 44, 40, 1/2, 41, 42, 34, 37, 32/1, 32/2, 32/3, 35;
 - 7) we wsi Juraszki sieć kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompowniami na działkach nr geodezyjny 86 i 367 wraz z przyłączami energetycznymi - dotyczy to działek nr geodezyjny: 214, 213, 212, 42, 40/1, 87, 197/10, 12, 47/3, 65, 71, 68/4, 68/2, 68/1, 68/3, 36/1, 35, 36/2, 33, 32, 31, 30, 29;

- 8) *we wsi Turośń Kościelna sieć kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompowniami i wraz z przyłączami energetycznymi – dotyczy to działek nr geodezyjny: 361/1, 363, 321/1, 321/2, 320, 317, 319, 318, 507, 504, 503, 502, 501, 498, 495, 494, 496, 505, 492, 491, 493, 490/4, 490/3, 487, 486, 488, 485/3, 485/1, 497, 484/1, 506, 483/2, 490/1.*
6. *Na podstawie uchwały Nr XXXII/161/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 921):*
- a) teren oznaczony symbolem 019 KL-12/6, obejmujący istniejącą drogę oraz część działki nr geodezyjny 482, z przeznaczeniem pod poszerzenie drogi,*
 - b) teren oznaczony symbolem 09 KD-/2015, obejmujący istniejącą drogę oraz części działek nr geodezyjny 226/6, 226/5, 221, 217, 216, 215, 214, 213, 211, 210, 208, 204, 203, 202, 201, 199, 198, 190, z przeznaczeniem pod poszerzenie drogi,*
 - c) teren kanalizacji sanitarnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przyłączami energetycznymi prowadzącej do wsi Turośń Dolna, Juraszki, Pomigacze, Iwanówka - dotyczy to działek nr geodezyjny: 481, 1239, 623, 342/8, 367, 316.*
7. *Na podstawie uchwały Nr XXII/159105 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Markowszczyzna, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2145) przewiduje się pod poszerzenie, teren oznaczony symbolem KDW-D, obejmujący części działek nr geodezyjny 216,250,25/12,263.*
8. *Na podstawie uchwały Nr XXII/162/05 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 7 lipca 2005 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2148) przewiduje się pod tereny górnicze w celu eksploatacji kruszywa, tereny oznaczone symbolem PG:*
- 1) we wsi Czaczki Małe działkę nr geodezyjny 319/2;*
 - 2) we wsi Chodory działki nr geodezyjny 14, 15, 59, 63;*
 - 3) we wsi Dołki działkę nr geodezyjny 340/2.*

Gdyby zaszła potrzeba przeznaczenia pod funkcje przemysłowo – rzemieślnicze i inne terenów przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego pod urządzenia obsługi rolnictwa, należy dokonać zmiany planu, przeznaczając je na funkcje pozarolnicze.

Przewiduje się opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Turośń Kościelna, z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną z dopuszczeniem usług i rzemiosła nieuciążliwego, we wsiach: Turośń Kościelna, Niewodnica Kościelna, Niewodnica Korycka, Baciuty, Trypucie, oraz pod przemysł, rzemiosło i usługi we wsi Markowszczyzna (tereny oznaczone na rysunku studium symbolem pl).

*Przewiduje się możliwość opracowania planów miejscowych w celu przeznaczenia terenów pod zabudowę przemysłową, rzemieślniczą, urządzenia infrastruktury technicznej, komunikacji, itp. **

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

2.4.2. Kierunki rozwoju rolnictwa i leśnictwa – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

2.4.2.1. Rolnictwo.

Istniejące obecnie uwarunkowania glebowo – rolnicze stanowiąc będą w dalszym ciągu podstawę gospodarki rolnej w gminie.

Stopniowo zmniejszać się będzie ilość gospodarstw rolnych przy zwiększaniu ich średniej powierzchni. Tempo tych zmian zależeć będzie od polityki rolnej prowadzonej przez Państwo (ceny produktów rolnych, ceny środków produkcji, możliwości zbytu, kredytowanie rolnictwa) oraz możliwości tworzenia nowych miejsc pracy na wsi poza rolnictwem i w miastach dla ludności odchodzącej z rolnictwa.

Należy oczekiwać wzrostu poziomu technologii rolniczej i warunków cywilizacyjnych życia mieszkańców wsi w wyniku rozwoju systemów infrastruktury technicznej.

Powinna wzrosnąć powierzchnia upraw przemysłowych, owoców i warzyw z uwagi na bliski rynek zbytu, jakim jest miasto Białystok.

Należy rozwijać również dotychczasowe kierunki produkcji rolnej: zbóż, hodowla bydła, trzody chlewnej i hodowla drobiu.

Tworzenie warunków do intensywnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej i majątku produkcyjnego rolnictwa powinno polegać na:

- a) wspieraniu procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych poprzez:
 - zbywanie gruntów rolnych Skarbu Państwa i komunalnych,
 - prowadzenie scaleń i wymianę gruntów,
 - popieranie rozwoju urządzeń obsługi rolnictwa i sfery pozarolniczej w celu umożliwienia zwiększenia miejsc pracy na wsi dla ludności, która będzie rezygnowała z pracy w rolnictwie,
 - popieranie rozwoju dużych gospodarstw rolnych,
 - b) poprawianie jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:
 - dalsza regulację stosunków wodnych (melioracje, drenaż),
 - zwiększanie udziału nawożenia naturalnego,
 - c) popieraniu rozwoju otoczenia rolnictwa w zakresie mechanizacji prac rolniczych, zaopatrzenia w środki produkcji rolnej, przetwórstwa rolniczego i obsługi weterynaryjnej poprzez:
 - promocję terenów przeznaczonych na działalność gospodarczą,
 - stosowanie priorytetów i ulg podatkowych na rzecz rolnictwa,
 - d) podnoszeniu poziomu technologii produkcji rolniczej i warunków zamieszkiwania ludności rolniczej poprzez:
 - rozwój we wsiach wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej: wodociągów, kanalizacji, elektroenergetyki, gazownictwa, telekomunikacji, usuwania i utylizacji odpadów,
 - utrzymanie istniejących urządzeń obsługi rolnictwa i podnoszenie ich standardu,
 - tworzenie warunków do powstawania nowych urządzeń usługowych,
 - poprawę stanu dróg na terenie gminy, zarówno o znaczeniu ponadgminnym, jak też dróg gminnych i polnych,
- Należy rozwijać ekologizację terenów rolniczych poprzez:
- preferowanie rolnictwa ekologicznego na terenach posiadających najkorzystniejsze warunki do produkcji zdrowej żywności,
 - zmianę sposobu użytkowania terenów przeznaczonych na inne cele niż rolnicze, ze względu na złą jakość gleb oraz niekorzystne walory siedliskowe dla rolnictwa,

- systematyczne eliminowanie chemicznych środków ochrony upraw, zwłaszcza na terenach narażonych na skażenie wód,
- stopniowe ograniczanie stosowania nawozów mineralnych na rzecz nawożenia organicznego,
- unikanie koncentracji nadmiernej hodowli oraz upowszechnianie jej w wielofunkcyjnych gospodarstwach rolnych,
- upowszechnianie samowystarczalności paszowej gospodarstw rolnych,
- upowszechnianie stosowania przyjaznych środowisku nośników energii: wody, wiatru, substancji organicznych (oleje, alkohol),
- wspieranie rozwoju pszczelarstwa,

Zasady ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej zawiera punkt 2.2.5. niniejszego studium.

Na podstawie uchwały XXXII/161/01 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 24 października 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego wsi Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 53, poz. 921) teren oznaczony symbolem 6 WZ przeznaczony jest pod zbiornik wodny o charakterze rolniczym, obejmujący działki nr geodezyjne: 422, 423, 424, 425, 426, 427/2, 427/3, 428, 429, 430/2, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438/2, 438/3, 438/4, 438/5, 439/2, 440/1, 440/2, 441/1, 441/2, 443, 416, 444, 445/1, 445/2, 445/3, 446/1, 446/5, 447/1, 447/2, 447/3, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 472, 473, 474, 475, 477, 478, 479, 480/4, 532, 533, 582/3, 583/3, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 619/1, 619/3, 619/4, 619/10, 619/11, 619/15, 618, 617, 616, 615, 614, 613, 612, 611, 610, 609, 608, 607, 606, 605, 604, 602, 601/1, 601/2, 600.

*Przewiduje się możliwość opracowania planów miejscowych w celu przeznaczenia terenów pod tereny rolne. **

2.4.2.2. Leśnictwo.

Wykorzystanie lasów do produkcji nie ulegnie zasadniczej zmianie. Prowadzona będzie zgodnie z dotychczasowymi tendencjami przeróbka drewna, zwłaszcza na własne potrzeby rolników z lasów prywatnych.

W perspektywie należy liczyć się ze zwiększeniem pozyskania i przetwarzania runa leśnego i owoców na cele konsumpcyjne i na eksport z uwagi na ich ekologiczne walory.

Powinien też nastąpić wzrost powierzchni lasów na skutek dolesień i rekultywacji istniejących terenów powyrobowiskowych.

Należy rozwijać proekologiczny kierunek gospodarki na terenach leśnych polegający na:

- ochronie różnorodności biologicznej lasów, naturalnych kierunkach hodowli lasów z zachowaniem zgodności siedliskowej,
- przeciwdziałaniu monokulturom lasów,
- zwiększaniu odporności biologicznej lasów poprzez wprowadzanie wielogatunkowości drzew oraz zapobieganie masowemu pojawieniu się szkodników,
- dążeniu do rozwoju bartnictwa na terenach leśnych, co byłoby powrotem do tradycji i ofertą turystyczną obszarów leśnych.

Zasady gospodarowania lasami zawiera punkt 2.1.1.2. niniejszego studium.

Przewiduje się możliwość opracowania planów miejscowych w celu przeznaczenia terenów pod zalesienie.

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

2.4.3. Kierunki rozwoju obszarów wypoczynkowych.

1) Pod względem atrakcyjności turystycznej i warunków wypoczynku i rekreacji wyróżniają się w sposób szczególny tereny wsi Niewodnica Kościelna i Niewodnicz Korycka a także obszar otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego. Znajdująca się w granicach gminy część Narwiańskiego Parku Narodowego mimo swoich walorów atrakcyjności nie może być dostępna dla turystyki i rekreacji ze względu na wymogi ochrony ekologicznej tego środowiska.

Na terenach wiejskich a zwłaszcza atrakcyjnych pod względem krajobrazowym zakłada się rozwijanie funkcji turystycznej i wypoczynku w różnych formach:

- agroturystyka i jej obsługa,
- mieszkalnictwo rekreacyjne,
- usługi turystyczne,
- turystyka kwalifikowana jak jeździectwo itp.,
- turystyka poznawcza związana z zabytkami budownictwa i walorami przyrody nadnariwańskiej,

2) Na obszarach atrakcyjnych krajobrazowo należy urządzać ścieżki spacerowe piesze i rowerowe, tereny sportu i rekreacji oraz inne przestrzenie i obiekty publiczne.

3) Szlaki turystyczne należy wyposażać w urządzenia techniczne i sanitarne a także w usługi.

4) Na niezabudowanych działkach, położonych w granicach zwartej zabudowy wsi mogą być realizowane funkcje mieszkaniowe, mieszkaniowo – letniskowe, pensjonatowe i usługowe przeznaczone na cele wypoczynku i rekreacji, przy zachowaniu obowiązujących procedur związanych ze zmianą przeznaczenia terenów i ochrona gruntów rolnych i leśnych.

W uzasadnionych przypadkach obiekty takie można realizować także poza terenami zwartej zabudowy wsi na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na warunkach określonych w p. 1.8. zasad zabudowy i zagospodarowania.

5) Wielkość działek przeznaczonych na cele zabudowy letniskowej i rekreacyjnej wynosić musi minimum 1500 m².

6) Dla celów mieszkaniowych i letniskowych mogą być adaptowane zagrody i inne niewykorzystane obiekty.

7) Uzupełnianie zabudowy w granicach zwartej zabudowy wsi można dokonywać pod warunkiem zharmonizowania z otaczającą zabudową.

8) Wszelkie działania na terenie otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego mogące naruszyć równowagę ekologiczną, walory przyrodnicze i krajobrazowe, zmieniające przeznaczenie zagospodarowania przestrzennego terenu należy uzgadniać z *Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Białymstoku* oraz Dyrekcją Narwiańskiego Parku Narodowego.

Następujące tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powinny być w perspektywie utrzymane jako tereny letniskowe, na podstawie uchwały Nr XXI/105/2000 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 20, poz. 266) we wsi Baciuty terem oznaczony symbolem 7.23 M1, obejmujący części działek nr geodezyjny 341/2, 347, 350.

Przewiduje się opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z przeznaczeniem terenu pod zabudowę letniskową z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej we wsi Niewolnica Korycka (tereny oznaczone na rysunku studium symbolem p1).

Przewiduje się możliwość dalszego opracowania planów miejscowych w celu przeznaczenia terenów pod tereny turystyczno-wypoczynkowe.*

2.5. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji.*

Gmina Turośń Kościelna obsłużona będzie siecią dróg, liniami kolejowymi i komunikacją autobusową.

2.5.1. Sieć drogowa.

2.5.1.1. Obejście południowo – zachodnie miasta Białegostoku w ciągu planowanego przebiegu drogi Nr 19.

- 1) Na drodze krajowej Nr S 19 granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Lublin – Rzeszów – Barwinek – granica państwa zaliczonej do dróg ekspresowych można spodziewać się większego wzrostu międzynarodowego ruchu tranzytowego z Finlandii i republik nadbałtyckich w kierunku południowej części Polski i Europy.
- 2) Z uwagi na kolizyjność drogi Nr S 19 przy przebiegu przez miasta ~~Wasilków i Białystok~~, przewidziano jej przebieg z północno-południowo-zachodnim obejściem miasta Białegostoku do nowej trasy Stanisławowo - Wojszki.²
- 3) Wykonanie wyżej wspomnianego obejścia miasta Białegostoku ma za zadanie zlikwidowanie kolizyjności przebiegu drogi Nr S 19 z zabudową mieszkaniową i ruchem wewnętrznym miasta.

Przebieg południowej obwodnicy miasta Białegostoku w gminie Turośń Kościelna przewiduje się zgodnie z ~~miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego części wsi Zalesiany, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna, Toleże, Trypucie, gmina Turośń Kościelna (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 187, poz. 2146), w którym wprowadza się zakaz wszelkiej zabudowy na terenach oznaczonych symbolem Z. Realizacja obwodnicy wymagać będzie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub zastosowania przepisów szczególnych, dotyczących budowy dróg i autostrad. Przedstawiony na rysunku studium (kierunki zagospodarowania przestrzennego) przebieg jest orientacyjny, oparty na wariacie preferowanym do decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Zostanie on doprecyzowany na etapie dalszych prac projektowych dotyczących przebiegu drogi S19. Sporządzanie planów miejscowych powiązanych obszarowo z przebiegiem odcinków drogi S19 wymaga każdorazowo doprecyzowania takiego przebiegu w porozumieniu z zarządcą drogi.~~²

~~Obecnie opracowywana jest koncepcja programowa budowy przedmiotowej obwodnicy, w której rozpatrywany jest jeszcze inny wariant jej przebiegu. Wybór trasy nastąpi po wykonaniu decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych.~~

- ~~4) W związku z ograniczoną dostępnością do drogi ekspresowej przewiduje się powiązanie z obejściem tylko na skrzyżowaniu z drogą Nr 678.~~
- 5) Parametry techniczne i użytkowe drogi należy przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

² skreślenia i tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr ...Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia... 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- 6) Zgodnie z obowiązującymi przepisami, obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi ekspresowej w terenie zabudowy co najmniej 20 m, poza terenem zabudowy, co najmniej 40 m. *

Do czasu wykonania oceny oddziaływania drogi na środowisko, postuluje się dla obiektów budowlanych przeznaczonych na pobyt ludzi zachować minimalne linie zabudowy 100 m. od krawędzi jezdni.

- 7) Uwzględnić właściwe parametry drogi w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 8) Wprowadzić urządzenia zabezpieczające w miejscach największych możliwości powstawania kolizji na drodze z ruchem lokalnym i pieszym.
- 9) Wykonać zabezpieczenia istniejącej i projektowanej zabudowy przed uciążliwościami ruchu samochodowego w miejscach wskazanych w ocenie oddziaływania drogi na środowisko.

2.5.1.2. Drogi wojewódzkie Nr 678 i Nr 682

- 1) Przepustowość dróg i prognozy ruchu przedstawiają się następująco:
- przepustowość dróg o szerokościach jezdni 6 m. przy poziomie swobody ruchu D wynoszą 1050 p./h,
 - prognoza ruchu na podstawie pomiarów ruchu w 2000 r.

Nr 678	2000	2005	2010	2015	2020
<i>Białystok - Tołcze</i>	9778	11613	14061	1M60	-
<i>Na podstawie OBET</i>	-	13479	16309	19081	22325
<i>Tołcze - Roszki Wodźki</i>	1226	1456	1763	20064	-
<i>Na podstawie OBET</i>	-	2890	3497	4091	4786

Nr 682	2000	2005	2010	2015	2020
<i>Łapy - Tołcze (OBET)</i>	3128	3716	4497	5264	-
<i>Na podstawie OBET</i>	-	4244	5135	6008	7029

- 2) Prognozy ruchu na podstawie pomiarów w 2005 r. nie wykonano. Do oszacowania wzrostu ruchu posłużono się wskaźnikami wzrostu ruchu, opracowanymi w 2002 r. przez Ośrodek Badawczy Ekonomiki Transportu (OBET) do "Programu zintegrowanego rozwoju drogownictwa w województwie podlaskim do 2005 r. z perspektywą do 2015 r. "

Z porównania przepustowości dróg o szerokości jezdni 6 m, przy poziomie swobody ruchu D z istniejącym i prognozowanym ruchem w 2020 wynoszącymi na drogach:

- Nr 678 Białystok - Tołcze w 2005 r. - 1 146p/h ($13479 \times 0,085 = 1146$), z czego wynika, że obecny przekrój drogi nie zapewnia poziomu swobody ruchu, przewiduje się wykonanie przekroju drogi dwujezdniowego 2 x 7 m natomiast na odcinku Tołcze - Roszki Wodźki w 2020 r. - 455 p/h ($4786 \times 0,095 = 455$), z czego wynika, że na tym odcinku istniejący przekrój drogi ma rezerwy przepustowości.
- Nr 682 Łapy - Tołcze w 2020 r. - 668 p/h ($7029 \times 0,095 = 668$), z czego wynika, że na tym odcinku istniejący przekrój drogi ma rezerwy przepustowości.*

- 3) Parametry techniczne i użytkowe drogi przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.*

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- 4) Należy liczyć się z potrzebą poszerzenia istniejącego pasa drogowego drogi Nr 678 klasy G na odcinku Białystok – Markowszczyzna do szerokości w liniach rozgraniczających zgodnie z warunkami technicznymi.
- 5) Zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi wojewódzkiej co najmniej:
 - na terenie zabudowy miast i wsi 8 m.,
 - poza terenem zabudowy 20 m. ,
- 6) Na etapie modernizacji drogi trzeba będzie opracować ocenę oddziaływania drogi na środowisko, z uwzględnieniem właściwej prognozy ruchu, z równoczesnym ustaleniem zasad i warunków realizacji zabudowy wymagającej ochrony w jej otoczeniu oraz ochrony istniejącej zwartej zabudowy przed uciążliwościami ruchu.
- 7) Uwzględnić właściwe parametry drogi w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 8) Wprowadzić urządzenia zabezpieczające w miejscach największych możliwości powstania kolizji na drogach z ruchem lokalnym i pieszym.
- 9) Wykonać zabezpieczenia istniejącej i projektowanej zabudowy przed uciążliwościami ruchu samochodowego w miejscach wskazanych w ocenie oddziaływania drogi na środowisko.
- 10) Minimalizować ilość nowych włączeń ulic i zjazdów, zwłaszcza z lewoskrętami z wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów budowlanych i uzgodnić je z zarządcą drogi.

2.5.1.3. Drogi powiatowe.

- 1) Zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi, na obszarze gminy Turośń Kościelna znajdują się następujące drogi powiatowe zaliczone do klasy L:

Nr drogi	Przebieg drogi
1	2
1488B	Zabłudów (ul. św. Rocha, droga do Kowalowiec) – Kowalowiec –
1498B	Nowosady – Biele – Rostołty – Simuny – Hołówki Stare – Czaczki Wielkie –
1499B	Juchnowiec Kościelny – Juchnowiec Dolny – Szerenosy – Turośń Kościelna
1500B	Juraszki – Lubejki – Szerenosy
1501B	Księżyno – Koplany – Pomigacze – Juraszki- droga 1504B
1504B	droga 678 – Zalesiany
1505B	Markowszczyzna – Iwanówka – Turośń Kościelna – Czaczki Wielkie
1506B	Czaczki Wielkie – Rynki - Średzińskie – Zawyki
1516B	Czaczki Małe – Chodory
1517B	Turośń Kościelna – Turośń Dolna
1518B	Turośń Dolna – Suraż (ul. Białostocka)
1519B	Turośń Kościelna – Borowskie Gziki – Kwoale – Suraż
1520B	Uhowo – Borowskie Skórki
1532B	Borowskie Skórki – Borowskie Gziki
1533B	Bojary – przystanek autobusowy Bojary
1539B	Turośń Dolna – Dobrowoda – stacja kolejowa Baciuty
	Choroszcz (ul. Zastawie I) – Zacerlany – Zawady – stacja kolejowa

1540B	Zawady – Topilec – Topilec-Kolonia
1543B	Choroszcz (ul. Zastawie II) – Czaplino – Niewodnica Kościelna – Topole –
1545B	Niewodnica Kościelna – Trypucie
1546B	droga 678 – Niewodnica Korycka – Niewodnica Kościelna
1547B	Czaplino – Mińce – Trypucie – Totcze
1550B	Niewodnica Kościelna – Klepacze – Białystok (ul. Niewodnicka, Meksykańska, Nowosielska, Elewatorska)
1555B	droga 1488B – Dołki

- 2) Sprawne powiązania zewnętrzne gminy będą realizowane poza drogami krajową – ekspresową i wojewódzkimi oraz drogami powiatowymi o następujących numerach: 1488B, 1498B, 1500B, 1505B, 1516B, 1517B, 1518B, 1545B, 1546B, 1547B, 1550B.
- 3) Przy założonym standardzie, że ośrodki gminne powinny mieć połączenia między sobą drogami o nawierzchni twardej ulepszonej, przewiduje się w pierwszej kolejności do modernizacji drogi powiatowe o następujących numerach: 1488B, 1545B, 1547B, 1550B.*
- 4) Parametry techniczne i użytkowe dróg przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.
- 5) Zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi wojewódzkiej co najmniej:
 - na terenie zabudowy miast i wsi 8 m.,
 - poza terenem zabudowy 20 m.
- 6) Na etapie modernizacji drogi należy wykonać ocenę oddziaływania drogi na środowisko, z równoczesnym ustaleniem zasad i warunków realizacji zabudowy szczególnie wymagającej ochrony w jej otoczeniu oraz ochrony istniejącej zwartej zabudowy przed uciążliwościami ruchu.
- 7) Uwzględnić właściwe parametry dróg w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 8) Docelowo należy dążyć do wykonania wszystkich dróg powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej.

2.5.1.4. Drogi gminne.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi, na obszarze gminy Turośń Kościelna znajdują się następujące drogi gminne zaliczone do klasy L:

Nr drogi	Przebieg drogi
1	2
106651B	Topilec Kolonia – (Kościuki)
106652B	droga powiatowa (Zawady – Topilec Kolonia) – (Kościuki)
106653B	droga powiatowa (Zawady – Topilec Kolonia) – (Zaczerlany)
106654B	Topilec – droga powiatowa (Choroszcz – Zaczerpany – Zawady – Baciuty)
106655B	Zawady – granica gminy (Gajowniki)

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

106656B	Zawady – droga powiatowa (Czaplino – Mińce – Trypucie – Tołcze)
106657B	Baciuty – Czaplino
106658B	Baciuty od drogi powiatowej – (Choroszcz – Zaczerlany – Zawady – Baciuty) – Barszczówka
106659B	Baciuty od drogi powiatowej – (Choroszcz – Zaczerlany – Zawady – Baciuty) – droga wojewódzka nr 678
106660B	Trypucie – Baciuty Kolonia – droga gminna
106661B	Zalesiany – Topole – Trypucie
106662B	droga gminna – droga wojewódzka nr 678
106663B	Niecki – droga wojewódzka nr 678
106664B	Dobrowoda - droga wojewódzka nr 682
106665B	Pomigacze – Zalesiany
106666B	droga gminna (Howieny) we wsi Pomigacze
106667B	Lubejki – granica gminy (Juchnowiec)
106668B	Bojary – droga wojewódzka nr 682
106669B	ulica bez nazwy we wsi Stoczki
106670B	Bojary – Borowskie Żaki – (Suraż)
106671B	Turośń Kościelna – Borowskie Skórki
106672B	Piecki – droga gminna
106673B	ulica Lipowa we wsi Turośń Kościelna od drogi powiatowej (Markowszczyzna – Turośń Kościelna – Czaczki Wielkie) do drogi powiatowej (Księżyno – Pomigacze – Turośń Kościelna)
106674B	droga powiatowa (Markowszczyzna – Turośń Kościelna – Czaczki Wielkie) - droga powiatowa (Hołówki – Czaczki Wielkie – Dołki – Suraż)
106675B	ulica bez nazwy we wsi Czaczki Wielkie
106676B	Droga powiatowa (Hołówki – Czaczki – Dołki – Suraż) – droga powiatowa (Turośń Kościelna – Borowskie Gziki – Kowale)
	<u>ulice we wsi Niewodnica Kościelna:</u>
106677B	ulica Gajowa
106678B	ulica Krótka
106679B	ulica Zdrojowa
106680B	ulica Wczasowa
106681B	ulica Myśliwska
106682B	ulica Polna
106683B	ulica Ogrodowa
106684B	ulica Grzybowa
106685B	ulica Sosnowa

106686B	<i>ulica Słoneczna</i>
106687B	<i>ulica Łąkowa</i> <i><u>ulice we wsi Turość Dolna:</u></i>
106688B	<i>ulica bez nazwy we wsi Turość Dolna</i>
106689B	<i>droga zagumienna we wsi Turość Dolna</i>

- 2) Wewnętrzne problemy transportowe gminy realizowane będą poza drogami wojewódzkimi i powiatowymi drogami gminnymi.
- 3) Parametry techniczne i użytkowe dróg przyjmować zgodnie z obowiązującymi przepisami i warunkami technicznymi, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie.
- 4) Bieżące remonty i modernizację dróg należy wykorzystać z uwzględnieniem priorytetów dla:
 - odcinków dróg obsługujących największą liczbę mieszkańców i obszary o najwyższej w skali gminy aktywności gospodarczej,
 - odcinków o największych zagrożeniach funkcjonowania ruchu, mogących wywołać zakłócenie życia społeczno-gospodarczego części sieci osadniczej.
- 5) Docelowo należy dążyć do wykonania wszystkich dróg powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej.

2.5.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.

Dla poszczególnych programów zagospodarowania zaleca się przyjmować:

- a) wskaźniki miejsc postojowych przedstawionych w poniższej tabeli.

Tabela nr 64

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka odniesienia	Ilość miejsc postojowych
1	2	3	4
1.	Administracja	1000 m ² p.u.	8 – 24
2.	Handel	1000 m ² p.u.	7 – 20
3.	Zakłady pracy	100 zatrudnionych	8 – 14
4.	Restauracja	100 miejsc konsumpcyjnych	12 – 20
5.	Kościół	100 uczestników mszy	10

- b) stacja paliw zaleca się przyjmować wg zasady, że 1 stacja o 4 ÷ 6 dystrybutorach może obsłużyć 5000 ÷ 6000 samochodów,
- c) miejsca obsługi samochodów zaleca się programować wg następujących wskaźników:
 - 1 st. / 300 ÷ 400 samochodów,
 - 1 st. / 300 ÷ 400 m² powierzchni stacji.

2.5.3. Koleje.

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turość Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turość Kościelna

- 1) *Linia kolejowa E75 Warszawa – Białystok – Suwałki – Trakiszki – granica państwa leży w I Europejskim Korytarzu Transportowym (Helsinki – Tallin – Ryga – Warszawa). Planuje się jej modernizację z dostosowaniem do kursowania pociągów z prędkością 160 km / h, docelowo do 200 km/h.**
- 2) Należy zwiększyć bezpieczeństwo przy transporcie kolejną ładunków niebezpiecznych poprzez zastąpienie przepisów bezpieczeństwa i ich rygorystycznego egzekwowania.
- 3) Wykorzystać koleje w większym stopniu do transportu ładunków masowych.

2.5.4. Komunikacja autobusowa.

Przy przyjętym standardzie dostępności 2 km do przystanku, należy stworzyć warunki do obsługi komunikacją autobusową następujących miejscowości: część wsi Niewodnica Kościelna, Kolonia Topilec Dołki.

Zapewnienie właściwego standardu obsługi podróżnych wymagać będzie:

- a) utrzymania we właściwym stanie technicznym dróg, po których kursują autobusy,
- b) sukcesywnej wymiany starych autobusów na nowoczesne, bardziej funkcjonalne z dostosowaniem dla ludzi niepełnosprawnych i mniej uciążliwych dla środowiska,
- c) obniżenia kosztów funkcjonowania Przedsiębiorstwa PKS, a w efekcie do obniżenia cen usług transportowych.

2.5.5. Ścieżki rowerowe.

Wyznaczanie ścieżek rowerowych przewiduje się wzdłuż tras turystycznych ruchu rowerowego:

- 1) Białystok – Hryniewicze – Juchnowiec Kościelny – Szerenosy – Turośń Kościelna – Juraszki – Pomigacze – Księżyno – Białystok,
- 2) Białystok – Księżyno – Zalesiany – Topole – Niewodnica Kościelna – Klepacze – Białystok,
- 3) Białystok – Starosielce – Barszczewo – Kruszewo – Izbiszczce – Topilec – Zawady – Trypucie – Niewodnica Kościelna – Klepacze – Białystok Starosielce.

2.6. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury technicznej.

Proponowane rozwiązania oparto na aktualnym rozeznaniu bieżących i przyszłych potrzeb.

Dopuszcza się możliwość wprowadzenia nowych elementów i rozwiązań systemów bez konieczności zmiany treści studium pod warunkiem, iż nie zostaną naruszone istotne jego elementy.

2.6.1. Zaopatrzenie w wodę.

2.6.1.1. Prognoza zapotrzebowania wody.

Do obliczenia zapotrzebowania wody w gminie przyjęto:

- 1) wskaźniki zapotrzebowania wody
 - na cele bytowe – gospodarcze mieszkańców w 2010 r. 150 dm³/M/d przy 100 % korzystających z wodociągu i wskaźnikach nierównomierności dobowej $N_d = 1,3$ i godzinowej $N_h = 2,5$,

* tekst zaznaczony kursywą wprowadzony uchwałą Nr XXV/189/09 Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

- dla zakładów użyteczności publicznej 15 dm³/dM przy Nd = 1,1 i Nh = 2,5,
- na cele drobnego przemysłu 10 % zapotrzebowania na cele bytowo – gospodarcze przy Nd = 1,15,
- dla zwierząt gospodarskich 10 % zapotrzebowania bytowo – gospodarczego przy Nd = 1,2 i Nh = 3,0,
- na własne potrzeby wodociągu 15 % średniego zapotrzebowania,
- p. poż – 15 dm³/sek.

2) Prognoza ludności w gminie w 2010 r. – 5200 osób.

Ogólne zapotrzebowanie wody w gminie

Tabela nr 66

Wyszczególnienie	Zapotrzebowanie wody			
	Qdśr m ³ /d	Qd max m ³ /h	Qn śr m ³ /h	Qh max m ³ /h
na cele bytowo – gospodarcze mieszkańców	780,0	1014,0	32,5	105,6
zakłady użyteczności publicznej	78,0	85,8	3,3	8,9
drobny przemysł	78,0	89,7	3,3	3,7
zwierzęta gospodarskie	78,0	93,6	3,3	11,7
	1014,0	1283,1	42,4	129,9
potrzeby własne wodociągu	152,1	152,1	6,3	6,3
razem	1166,1	1435,2	48,7	135,9
potrzeby p. poż.				54,0
razem z p. poż.				189,9

Zapotrzebowanie wody w gminie w okresie kierunkowym w godzinach maksymalnych rozbiórów szacuje się łącznie z potrzebami przeciwpożarowymi na 190 m³/h. Zatwierdzone zasoby dwóch ujęć – Turośń Dolna (109,0 m³/h.) i Pomigacze (86,0 m³/h.) o łącznych zasobach 195 m³/h. pokrywają potrzeby wodne gminy.

2.6.1.2. Kierunki działania i zadania w zakresie zaopatrzenia w wodę.

- 1) Zapewnienie ciągłej dostawy wody o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi w ilości pokrywającej pełne potrzeby odbiorców i przeciwpożarowe poprzez:
 - a) utrzymywanie w należyтым stanie technicznym z ewentualną modernizacją i rozbudową komunalnych ujęć wody i stacji wodociągowych w Turośni Dolnej i Pomigaczach,
 - b) połączenie wodociągu Turośń Dolna w wodociągiem Pomigacze i Czaczki Małe poprzez wykonanie spinki sieci wodociągowej Turośń Dolna – Dobrowoda i Borowskie Gziki – Chodory,
 - c) wyłączenie z eksploatacji wodociągów Baciuty, Tołcze i Czaczki Małe po wykonaniu w/w spinek,
 - d) rozwój sieci wodociągowej w gminie z wykorzystaniem istniejących wodociągów
 - w miarę zgłaszanych potrzeb do rozproszonej zabudowy kolonijnej,
 - na potrzeby potencjalnego rozwoju mieszkalnictwa, sfery gospodarczej i turystyki w poszczególnych wsiach,
 - e) zwiększenie pewności i sprawności dystrybucji wody oraz zmniejszenie ilości sytuacji awaryjnych w wyniku diagnozowania stanu technicznego sieci wodociągowej i wymiany niesprawnej armatury (np. zasuw) oraz odcinków sieci o dużej awaryjności, które są przyczyną przerw w dostawie wody, jej ubytków, okresowego pogorszenia jakości i strat ekonomicznych.

- 2) Propozycje rozwoju sieci wodociągowej pokazane w części graficznej studium są orientacyjne i mogą ulec zmianom w trakcie szczegółowych analiz projektowych.
- 3) Wprowadzenie w trybie planowania miejscowego strefy ochrony pośredniej ujęcia wody w Czczkach Małych i do czasu jego eksploatacji pełne respektowanie zakazów podanych w punkcie 6.6.4. „Uwarunkowań”.
- 4) Utrzymanie w należyтым stanie technicznym z możliwością sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego dla ewentualnych potrzeb obrony cywilnej wyłączonych z eksploatacji studni wierconych ujęć komunalnych i istniejących studni głębinowych określonych w punkcie 6.6.6. „Uwarunkowań”. Likwidację studni każdorazowo należy uzgodnić z organem do spraw obrony cywilnej.

2.6.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.

- 1) System kanalizacji w gminie przyjmuje się typu rozdzielczego, składający się z niezależnego systemu kanalizacji sanitarnej do odprowadzenia ścieków bytowo – gospodarczych i poprodukcyjnych do oczyszczalni ścieków oraz oddzielny dla kanalizacji deszczowej z urządzeniami podczyszczającymi do odprowadzenia wód opadowych z terenów zabudowanych.
- 2) Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości gminnej Turośń Kościelna powinna być prowadzona w zakresie umożliwiającym podłączenie do niej całej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej istniejącej i projektowanej.
- 3) Wszystkie ścieki sanitarne i produkcyjne zebrane z terenu Turośni Kościelnej winny być skierowane na oczyszczalnię ścieków utrzymywaną w należyтым stanie technicznym i właściwie eksploatowaną. Z chwilą zbliżania się ilości dopływających ścieków do przepustowości oczyszczalni dokonać jej rozbudowy do wielkości uwzględniającej ścieki z miejscowości planowanych do podłączenia.
- 4) Systemy scentralizowane kanalizacji sanitarnej w pozostałych miejscowościach gminy powinny być rozwiązywane z uwzględnieniem następujących kryteriów:
 - w miejscowościach o największym w skali gminy procencie ludności w ogóle, a produkcyjnej w szczególności, a także o najprężniejszej gospodarce, stworzy to większe, niż w innych wsiach, szanse na uzyskanie od mieszkańców partycypacji finansowych w kosztach inwestycji, a także najefektywniejsze jej wykorzystanie,
 - w miejscowościach, w których zlokalizowane są lub będą zakłady obsługi ludności, generujące znaczne w skali lokalnej ilości cieków sanitarnych takie jak: szkoła, zlewnia mleka,
 - w miejscowościach leżących w obszarze Narwiańskiego Parku Narodowego i jego otulinie,
 - w miejscowościach w których przewiduje się rozwój mieszkalnictwa, sektora gospodarczego, turystyki,
 - istniejący na terenie gminy kolektor tłoczny ułożony dla potrzeb Południowego Zespołu Przemysłowego m. Białegostoku nie może być wykorzystywany dla potrzeb Gminy Turośń Kościelna z uwagi na zbyt małą ilość ścieków wytwarzanych w całej gminie (27 razy mniej, niż planowana w I etapie ilość przetłaczanych w/w kolektorem,
- 5) rozwój scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej wg kryteriów podanych w pkt. 2).
 - a) Budowa kanalizacji sanitarnej w poszczególnych wsiach i odprowadzenie ścieków za pośrednictwem przepompowni do oczyszczalni w Turośni Kościelnej z realizacją w następującej kolejności: Turośń Dolna, Dobrowoda, Baciuty, Iwanówka, Niecki, Tołcze, Trypucie, Markowszczyzna, Juraszki, Pomigacze, Piećki, Bojary, Borowskie Cibory, Borowskie Olki, Borowskie Wypychy, Borowskie Michały, Borowskie Żaki, Borowskie Gziki, Lubejki.

- b) Budowa kanalizacji sanitarnej we wsi Niewodnica Korycka z włączeniem ścieków do kanalizacji w gminie Juchnowiec Kościelny i przetłoczenie do kanalizacji sanitarnej miasta Białegostoku, a w dalszej kolejności w Niewodnicy Kościelnej i Zalesianach z odprowadzeniem ścieków w układzie grawitacyjno – pompowym do kanalizacji w Niewodnicy Koryckiej.
 - c) Budowa oczyszczalni ścieków we wsi Dołki z włączeniem do niej ścieków zebranych kanalizacją sanitarną ze wsi: Dołki, Chodory, Czaczki Wielkie, Czaczki Małe i ewentualne, w uzgodnieniu z Gminą Suraż, wsi Rynki, Zimnochy Susły i Zimochy Święchy.
 - d) Budowa oczyszczalni ścieków na terenie Kolonii Topilec z włączeniem do niej ścieków z Topilca i Zawad, winna być poprzedzona szczegółową analizą techniczno – ekonomiczną, w której alternatywnym rozwiązaniem byłoby włączenie ścieków z Zawad do kanalizacji w Baciutach, a we wsi i Kolonii Topilec rozwiązanie gospodarki ściekowej w oparciu o przydomowe oczyszczalnie ścieków.
- 6) Podjęcie decyzji co do budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w danej wsi wymagać będzie każdorazowo:
- sondażu wśród mieszkańców odnośnie chęci i możliwości partycypacji w kosztach inwestycji,
 - rozeznania możliwości uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
 - wyznaczenia lokalizacji oczyszczalni ścieków, przepompowni i kanałów sanitarnych w trybie planowania przestrzennego (wskazane w części graficznej studium propozycje mają charakter orientacyjny)
- 7) Na obszarach zabudowy rozproszonej, w której nieracjonalna jest budowa systemów scentralizowanych, przewiduje się preferowanie indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy mieszkaniowej, a dla ewentualnych zakładów lokalnych kontenerowych oczyszczalni ścieków.
- Należy dążyć do eliminowania odprowadzenia ścieków do szczelnych zbiorników bezodpływowych gdyż jest to rozwiązanie uciążliwe dla użytkowników i nie zapewnia ochrony środowiska, zwłaszcza wód gruntowych. Zbiorniki szczelne należy traktować jako rozwiązanie przejściowe, na terenach jeszcze nie uzbrojonych, ale przewidzianych do objęcia kanalizacją zbiorczą.
- 8) W długofalowym procesie porządkowania gospodarki ściekowej w gminie, szybki postęp techniczny w dziedzinie oczyszczania ścieków może zaowocować rozwiązaniami dziś nieprzewidywalnymi, a pozwalającymi uporządkować gospodarkę ściekową w gminie niższymi nakładami finansowymi, niż jest to możliwe przy obecnie znanych technologiach.

2.6.3. Gospodarka odpadami stałymi.

- 1) Stworzenie systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych w sposób racjonalny, gwarantujący ochronę środowiska i maksymalne wykorzystanie składników użytkowych, odpowiadającego nowym przepisom prawnym, uwzględniających wymogi Unii Europejskiej, wymagać będzie:
 - a) podpisania porozumienia z Gminą Białystok lub Gminą Łapy w sprawie korzystania z wysypiska odpadów stałych tych gmin,
 - b) przygotowania organizacyjnego systemu selektywnej zbiórki odpadów z wykorzystaniem opracowania „Gospodarka odpadami w Gminie Turośń Kościelna”,
 - c) przeprowadzenia wśród mieszkańców kampanii promocyjnej systemu selektywnej zbiórki odpadów,
 - d) wprowadzenia w gminie selektywnej zbiórki odpadów uwzględniając w pierwszej kolejności większe miejscowości: Turośń Kościelna, Turośń Dolna, Iwanówka,

- Niecki, Tołcze, Trypucie, Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Pomigacze, Baciuty,
- e) utworzenie gminnego przedsiębiorstwa komunalnego, zajmującego się selektywną zbiórką odpadów, z ustaleniem zadań, jakie będą do niego należały,
 - f) prowadzenia w sposób ciągły edukacji i pracy ze społeczeństwa, szczególnie z dziećmi i młodzieżą, w zakresie propagowanego systemu zbiórki odpadów stałych,
 - g) tworzenia warunków i zachęt do rozwoju lokalnego przetwarzania surowców wtórnych,
 - h) rekultywacji zamkniętego wysypiska odpadów stałych w Turośni Kościelnej.
- 2) System selektywnej zbiórki odpadów stałych wymagać będzie;
- a) podjęcia przez samorząd gminy uchwały o wprowadzeniu systemu selektywnej zbiórki odpadów i uchwalenie „Regulaminu gospodarki odpadami”, który powinien szczególnie regulować funkcjonowanie tego systemu, a przede wszystkim określić:
 - rodzaj pojemników jakie powinny być stosowane w systemie,
 - miejsce lokalizacji pojemników,
 - asortymenty surowców wtórnych oraz odpadów do unieszkodliwienia jakie powinny być selektywnie odzyskiwane,
 - sposób usuwania odpadów wielkogabarytowych (czy mieszkańcy we własnym zakresie wywożą do zbiornic odpadów, czy następuje zbiórka odpadów wystawianych przed posesję w określonych dniach np. raz w kwartale,
 - graniczną częstotliwość wywozu pojemników z odpadami,
 - co należy zrobić z odpadami niezagospodarowanymi,
 - zadania i odpowiedzialność przedsiębiorstw obsługujących system,
 - system opłat za wywóz i utylizację odpadów z uwzględnieniem zachęt do selektywnej zbiórki odpadów,
 - obowiązki mieszkańców, administracji budynków mieszkalnych i innych podmiotów gospodarczych objętych systemem,
 - sankcje administracyjne i ekonomiczne w przypadku niewłaściwego wypełniania zadań przez uczestników selektywnej zbiórki odpadów.
 - b) Utworzenia gminnego centrum odzysku surowców wtórnych – zbiornicy odpadów i jego wyposażenia.
- 3) Zadania przedsiębiorstwa zajmującego się obsługą systemu gospodarki odpadami w gminie:
- współudział w opracowaniu systemu,
 - zawieranie umów z mieszkańcami, zobowiązujących do selektywnego zbierania i odstawiania odpadów,
 - rozstawianie pojemników do selektywnej zbiórki odpadów – zgodnie z regulaminem,
 - dostarczanie mieszkańcom worków do selektywnej zbiórki,
 - systematyczne odbieranie worków z zebranymi odpadami w cyklach określonych w zawartych umowach,
 - systematyczna wymiana pojemników z zebranymi odpadami na puste,
 - ewidencjonowanie odbieranych worków i pojemników z wyselekcjonowanymi surowcami wtórnymi i odpadami do unieszkodliwienia,
 - wystawianie mieszkańcom rachunków za wywóz i utylizację odpadów, jeśli koszty nie są wliczone w cenę worka lub w podatek,
 - segregowanie surowców wtórnych oraz odpadów do unieszkodliwienia na poszczególne odmiany,
 - wywóz zebranych surowców wtórnych i odpadów do zakładów przetwarzających surowce wtórne bądź na wysypisko,

- nadzorowanie i kontrolowanie prawidłowości selektywnego gromadzenia odpadów przez mieszkańców,
- obsługa rejonowych zbiornic odpadów,
- zgłaszanie w gminie wniosków o ewentualne sankcje wobec mieszkańców, którzy nie przestrzegają regulaminu gospodarki odpadami,
- okresowe konserwacje i czyszczenie pojemników we własnym zakresie, bądź przez przedsiębiorstwa usługowe,
- zabezpieczenie składowanych odpadów przed zamoczeniem, spalaniem zabrudzeniem, a surowców wtórnych dodatkowo przed kradzieżą,
- poszukiwanie odbiorców surowców wtórnych oraz zakładów utylizujących pozostałe odpady,
- zgniatanie i belowanie surowców wtórnych i pozostałych odpadów przeznaczonych do dłuższego transportu,
- zawieranie umów z odbiorcami na dostawę surowców wtórnych i utylizację pozostałych odpadów,
- ewentualne prowadzenie procesów uzdatniających i przetwarzających odpady – surowce wtórne,

2.6.4. Elektroenergetyka.

- 1) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju zagospodarowania gminy oraz dostarczenie energii w normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym w sposób ciągły wymagać będzie:
 - a) rozbudowy systemu poprzez: - budowę linii SN 15 kV
 - na odcinku Dołki – Suraż
 - w miejscach projektowanych stacji transformatorowych we wsiach Niewodnica Korycka, Turośń Kościelna, Juraszki, Baciuty, Zalesiany,
 - 9) budowę stacji transformatorowych we wsiach j.w.,
 - 10) zarezerwowanie terenów pod stacje transformatorowe i linie SN 15 kV, zasilające te stacje na terenach potencjalnej działalności gospodarczej, produkcyjno – usługowej, rekreacyjno – turystycznej oraz zabudowy mieszkaniowej,
 - 11) budowy linii nn w zakresie niezbędnym dla odbiorców w miejscowościach: Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Topilec, Juraszki, Baciuty, Dobrowoda, Zalesiany, Tołcze, Pomigacze, Markowszczyzna, Iwanówka, Trypucie,
 - b) modernizacji systemu poprzez
 - 12) modernizację linii SN 15 kV Łapy – Turośń Kościelna – Hołówki Duże – Simuny,
 - 13) modernizację odc. linii SN 15 kV Kol. Hołówki Duże – Czaczki Wielkie – Dołki,
 - 14) demontaż stacji transformatorowych we wsi Turośń Kościelna,
 - 15) remont stacji transformatorowych we wsiach Topilec i Turośń Kościelna,
 - 16) demontaż i remont odc. istniejących linii SN 15 kV zasilających stacje we wsiach Turośń Kościelna, Topilec, Zalesiany, Dołki,
 - 17) demontaż i remont odcinków linii NN zasilanych remontowane stacje.

Zestawienie prac w zakresie reelektryfikacji przeprowadzonej przez ZEB przedstawiono w tabeli:

Tabela nr 67

Lata realizacji	Nazwa wsi	Stacje transformatorowe		
		demontowane	remontowane	projektowane
1999 r.	Niewodnica Korycka			2
	Topilec		1	
2000 r.	Turośń Kościelna	1	2	4
2003 r.	Zalesiany			

2004 r.	Kol. Dołki		
---------	------------	--	--

Zestawienie zakładanych prac w zakresie elektroenergetyki, wynikających z wprowadzonych zmian w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna.

Tabela nr 68

Lp.	Nazwa wsi	proj. stacja tr. wraz z linią SN 15 kV	projektowana linia NN
1.	Niewodnica Kościelna	1	2
2.	Niewodnica Korycka	1	1
3.	Juraszki	1	1
4.	Baciuty	1	2
5.	Dobrowoda		1
6.	Zalesiany	1	3
7.	Tołcze		1
8.	Pomigacze		1
9.	Markowszczyzna		1
10.	Iwanówka		1
11.	Trypucie		1
12.	Turośń Kościelna		3

- 2) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z: długofalowego rozwoju zagospodarowania województwa, współpracy z innymi państwami w ramach wzajemnej wymiany energii elektrycznej oraz wzmocnienia powiązań energetycznych po stronie wysokiego napięcia 400 kV i 110 kV.

Wymagać to będzie:

- rozbudowy stacji GPZ „Narew”,
- budowy linii WN 400 kV relacji „Narew” – Ełk – Alytus (Litwa),
- budowy linii WN 400 kV „Narew” – Ostrołęka,
- budowy linii WN 400 kV relacji stacja „Narew” – granica państwa z Białorusią (2 warianty linii północny i południowy)
- budowa linii dwutorowej WN 110 kV w kierunku Białegostoku lub Choroszczu,
- budowy linii WN 110 kV relacji „Narew” – Zimochy – Brańsk ,
- budowy linii WN 110 kV relacji „Narew” – Sokoły,

Na rysunku planu pokazano zakładane trasy linii WN i SN.

Linie WN 400 kV w kierunku granicy z Białorusią i Ostrołęki były zgłaszane w 1996 r. przez Polskie Sieci Energetyczne S.A. do zadań rządowych w zakresie rozbudowy sieci przesyłowej na terenie województwa białostockiego do roku 2005 i lat późniejszych. Obecnie nie ma potwierdzenia w materiałach do strategii województwa czy te propozycje są aktualne.

Jedynie linia WN 400 kV relacji „Narew” – Ełk – Alytus ma potwierdzenie z PSESA W-wa. Na terenie gminy Turośń Kościelna wykonano przy realizacji linii WN 400 kV Miłosna – Narew drugi tor linii WN 400 kV relacji Turośń - Suraz. Jest to odcinek linii relacji Narew – Ełk – Alytus.

Przebieg projektowanej linii 400 kV NAREW - ROŚ na rysunku studium został orientacyjnie określony zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego. Zostanie on doprecyzowany na etapie dalszych prac projektowych.²

² skreślenia i tekst zaznaczony *kursywą* wprowadzony uchwałą Nr ... Rady Gminy Turośń Kościelna z dnia... 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Turośń Kościelna

Trasę linii WN 110 kV w kierunku Białegostoku i Choroszczy pokazano wariantowo. Budowa odcinka dwutorowej linii WN 110 kV „Narew” – kolonia Barszczówka oraz dodanie jeszcze 1 linii do istniejącej WN 110 kV relacji Wysokie Mazowieckie – Łapy – Narew – Białystok pozwoli wyprowadzić oddzielny obwód linii WN 110 kV do RPZ – tu Sokoły i Choroszcz.

- 3) Zmniejszenie uciążliwości urządzeń systemu elektroenergetycznego wymagać będzie:
- 18) budowy linii elektroenergetycznych w sposób niekolizyjny z długofalowym rozwojem osadnictwa oraz chronionymi elementami środowiska przyrodniczego,
 - 19) preferowanie rozwiązań technicznych powodujących zmniejszenie zajętości terenu przez urządzenia elektroenergetyczne.

2.6.5. Ciepłownictwo.

Rozwój ciepłownictwa w gminie będzie odbywał się poprzez:

- a) sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energetycznych dla zmniejszenia zanieczyszczeń środowiska, takich jak: gaz, energia elektryczna, olej opałowy oraz energia słoneczna i wiatr,
- b) zmniejszenie strat ciepłych w konstrukcjach nowych budynków i poprzez modernizację starych, o złych warunkach termoizolacyjnych,
- c) wprowadzenie nowych rozwiązań technologicznych dla nośników energetycznych określonych w pkt. a), zwiększających efektywność ich wykorzystania i ułatwiających obsługę i zmniejszających w efekcie koszty eksploatacji. Dotyczy to instalacji wewnętrznych grzewczych, a w szczególności sprawności kotłów energetycznych i różnych rodzajów instalacji grzewczych, a także stopnia automatyzacji obsługi oraz sprawności dostaw nośników energetycznych.

Ekologizacja nośników energetycznych powinna być wprowadzona w pierwszej kolejności (o ile to możliwe ze względów technicznych) w większych źródłach tj. komunalnych obiektach użyteczności publicznej (Np. szkoły)

Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa to:

- a) kontrola i restrykcje w stosunku do emiterów największych ponadnormatywnych zanieczyszczeń energetycznych,
- b) rozwój systemu gazowniczego z uwzględnieniem potrzeb ciepłownictwa,
- c) egzekwowanie proekologicznych rozwiązań w trakcie przebudowy źródeł dla zwiększenia ich mocy oraz dotacje na ten cel z Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- d) propagowanie najnowszych osiągnięć techniki ciepłowniczej w zakresie instalacji wewnętrznych dla gazu, oleju opałowego itp.
- e) propagowanie i ewentualna realizacja proekologicznych rozwiązań ciepłowniczych niekonwencjonalnych (baterie słoneczne, elektrownie wiatrowe itp.),

2.6.6. Gazownictwo.

Zapewnienie dostaw gazu ziemnego do wszystkich wsi gminy jest podstawową przesłanką rozwoju systemu.

Realizacja całego zamierzenia określonego w koncepcji gazyfikacji gmin Turośń Kościelna i Suraz wykonany przez BPBK Białystok zapewni budowę gazowej sieci rozdzielczej w sposób ciągły i etapowy.

Na rysunku planu naniesiono kierunek przebiegu gazociągów średniego ciśnienia zakładane w cytowanej koncepcji.

Priorytety tej realizacji to:

- pierwszeństwo wsi o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położonych najbliższej stacji redukcyjno – pomiarowych I^o,
- pierwszeństwo wsi, których będą uzgodnione odbiory gazu na potrzeby ciepłowniczych urządzeń obiektów komunalnych oraz obiektów gospodarczych,
- pierwszeństwo terenów istniejącej i projektowanej zwartej zabudowy mieszkaniowo – usługowej,

Zakłada się, że w I etapie realizacji gazociągu będzie odbywać się na kierunkach:

- Dobrowoda – Baciuty,
- Turośń Dolna – Suraż,
- Turośń Kościelna - Juraszki – Pomigacze

2.6.7. Telekomunikacja.

Rozwój telekomunikacji w gminie będzie odbywał się poprzez dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy tj.

- pełnego wykorzystania istniejących telekomunikacyjnych,
- utrzymania istniejących urządzeń telekomunikacyjnych w dobrej sprawności, technicznej dla zapewnienia sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu,
- zakończenia budowy sieci rozdzielczych i abonenckich na terenach nie objętych dotychczas budową i przebudową,
- utrzymanie pasów ochronnych pod urządzenia radiokomunikacji i teletransmisji.

W celu uzyskania pewności łączności w gminie zakłada się realizację dwustronnego włączenia istniejących centrali automatycznych w gminie w system wojewódzki poprzez budowę linii kablowej światłowodowej relacji Turośń – Kościelna – Juchnowiec – Zabłudów.

2.7. Obrona cywilna i przeciwpożarowa.

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej:

2.7.1. Obrona cywilna.

- a) W rejonach budownictwa wielorodzinnego należy przewidywać rezerwę terenów pod budowlę ochronne (schrony, ukrycia, szczeliny),
- b) W budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno – usługowych i mieszkalnych – należy na etapie sporządzania planów realizacyjnych przewidzieć schrony i ukrycia,
- c) W rejonach budownictwa jednorodzinnego należy przewidywać ukrycia typu II wykonywaniu w budynkach przez mieszkańców we własnym zakresie w okresie podwyższonej gotowości obronnej Państwa,
- d) Bez względu na typ zabudowy zarezerwować należy tereny pod zabudowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę / dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych lub zgrupowań ludności powinna wynosić najwyżej 800 m.,
- e) Istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych,
- f) Oświetlenia zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemnienia i wygaszenia,
- g) Należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez syreny alarmowe przyjmując promień słyszalności syreny do 300 m.,
- h) Układ projektowanych i modernizowanych dróg i ulic powinien spełnić następujące warunki:

- szerokość ulicy powinna uniemożliwić ewentualne zagruzowanie,
 - powinny być połączenia z traktami przelotowymi – zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
 - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- i) Przy opracowaniu miejscowych planów wsi, osiedli w skali 1 : 1000 należy na przedsięwzięcia obrony cywilnej wykonać aneks do planu,
 - j) Należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej nie dopuszczając do ich likwidacji,
 - k) Wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego należy przed ich uchwaleniem przez Radę gminy uzgadniać z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego.

2.7.2. Ochrona przeciwpożarowa.

- a) Należy zachować istniejące w gminie obiekty straży pożarnej we wsiach: Turośń Kościelna, Borowskie, Trypucie, Chodory, Turośń Dolna, Niewodnica Korycka,
- b) Przy realizacji sieci wodociągowej należy przewidywać na terenach zabudowanych odpowiednią ilość hydrantów dla celów przeciwpożarowych w odległości ok. 100 m. od siebie,
- c) Przy projektowaniu i modernizacji obiektów przemysłowych i usługowych należy przewidywać drogi pożarowe – dostępne do obiektów,
- d) dla nowoprojektowanych i modernizowanych budynków mieszkalnych i innych należy przewidywać niepalne pokrycia dachów,
- e) Należy dążyć do eliminacji niepalnych pokryć dachów na istniejących budynkach,
- f) wszystkie budynki mieszkalne i niemieszkalne powinny posiadać instalacje odgromowe,

Przedsięwzięcia wymienione pod literami a,b,c,d, powinny być uzgadniane z Miejską Komendą Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku.

2.8. Kierunki działań i zadania władz samorządowych w celu realizacji polityki przestrzennej gminy.

Rozwój lokalny powinien być rozumiany jako kompleks pozytywnych przeobrażeń jakościowych dotyczących obszaru gminy w zakresie życia ludności tu zamieszkałej.

Szeroko pojęty rozwój gminy jest procesem złożonym, ukierunkowanym na wykorzystanie zasobów ludzkich, potencjału produkcyjnego i usługowego oraz struktur instytucjonalnych.

W celu realizacji założonej polityki przestrzennej gminy władze samorządowe powinny:

- a) być rzeczywistym gospodarzem obszaru gminy i zajmować się wszystkimi składnikami gospodarki gminy, niezależnie od charakteru własności i rozwiązań instytucjonalnych,
- b) odpowiadać za rozwój gminy, nie ograniczając się jedynie do działań doraźnych, lecz zajmować się również tworzeniem i realizacją strategii rozwoju.
- c) realizować zadania, do których jest powołana (zaspokojenie potrzeb wspólnoty gminnej), nie tylko swoimi bezpośrednimi przedsięwzięciami, lecz także za pośrednictwem działań podmiotów innych, a więc ogółu podmiotów gospodarujących na terenie gminy. Władza gminna ma za zadanie kształtować zachowania podmiotów gospodarczych pod kątem osiągnięcia założonych celów strategii rozwoju gminy.

Zadaniem gminy służącym osiągnięciu celu jest przede wszystkim ożywienie (poprawa) gospodarki i tworzenie klimatu do lokalizacji i dobrego funkcjonowania podmiotów gospodarczych w gminie.

Realizacja zadań władz lokalnych może się odbywać poprzez:

- działania własne zmierzające do lokalizacji przedsięwzięć inwestycyjnych kapitału zewnętrznego na terenie gminy (w tych działaniach niezbędny jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, by móc oferować tereny lub obiekty pod zainwestowanie),
- stwarzanie ułatwień dla istniejących i nowo powstających firm – zwłaszcza w początkowym okresie działania podmiotów gospodarczych.

Narzędziami w realizacji polityki przestrzennej gminy są:

- a) polityka finansowa realizowana w budżecie gminy (świadome stwarzanie ulg w podatkach, zróżnicowane opłaty za korzystanie ze środowiska),
- b) współpraca z władzami regionalnymi,
- c) skuteczne funkcjonowanie instytucji wspierających biznes,
- d) programy rozwoju, w tym miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- e) kontrakt zawarty między gminą a organami Państwa (może być zawarta umowa między gminą a Wojewodą z udziałem podmiotów gospodarczych w sprawie pomocy gminie w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, upiększania wsi, budowy urządzeń kulturalnych, budowy sieci transportowych, itp.).
- f) podejmowanie przedsięwzięć inwestycyjnych wspólnie z innymi samorządami.

2.9. Cele i kierunki polityki przestrzennej państwa i województwa na terenie gminy Turośń Kościelna oraz zadania służące ich realizacji.

2.9.1. Cele i kierunki polityki przestrzennej.

Głównymi celami i kierunkami polityki przestrzennej państwa i województwa na terenie gminy Turośń Kościelna są:

- a) ochrona i kształtowanie środowiska poprzez:
 - zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego województwa,
 - zachowanie obszarów i obiektów prawnie chronionych,
 - ochronę środowiska oraz warunków życia i zdrowia ludności,
- b) ochrona dóbr kultury poprzez zapewnienie odpowiedniego sposobu użytkowania obiektów zabytkowych gwarantujących utrzymanie ich w dobrym stanie technicznym,
- c) polityka rozwoju rolnictwa
Gmina Turośń Kościelna należy i należeć będzie do rejonu agrarnego aglomeracji białostockiej, będąc zapleczem żywnościowym Białegostoku. Zajmować się będzie głównie produkcją ogrodnictw, chowem bydła mlecznego i drobiu oraz uprawą zbóż i ziemniaków oraz hodowlą trzody chlewnej.
- d) doskonalenie funkcjonowania i poprawa warunków komunikacji poprzez:
 - dostosowanie systemu technicznego dróg i układu drogowego do zmieniających się potrzeb komunikacyjnych,
 - zapewnienie w pierwszej kolejności połączeń komunikacyjnych między sąsiednimi gminami drogami o nawierzchni twardej ulepszonej,
 - dostosowanie linii kolejowej do zmieniających się potrzeb przewozowych,
 - tworzenie warunków do zapewnienia dostępności ok. 2 km do przystanków autobusowych,
- e) rozwój energetyki i telekomunikacji
 - w celu dostosowania systemu elektroenergetycznego do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju zagospodarowania województwa, stworzenia warunków

sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu zaspokojenia potrzeb w sposób ciągły – na terenie gminy zakłada się:

- budowę linii WN 400 kV Białoruś – GPZ „Narew” (2 warianty),
 - budowę linii WN 400 kV GPZ „Narew” – Ostrołęka,
 - budowę linii WN 110 kV GPZ „Narew” – RPZ Zimnochy,
 - rozbudowę GPZ „Narew” o drugi transformator,
- w celu zapewnienia zaopatrzenia w gaz wszystkich odbiorców w gminie zakłada się rozbudowę gazociągów średniego ciśnienia,
 - utrzymanie istniejących urządzeń ciepłowniczych oraz modernizacja urządzeń w kierunku poprawy efektywności funkcjonowania i zmniejszenia uciążliwości dla środowiska przez zastosowanie ekologicznych paliw,
 - dostosowanie systemu do standardów obecnie obowiązujących poprzez rozbudowę central (zwiększenie pojemności) oraz rozbudowę sieci abonenckich na terenie gminy,
 - utrzymanie pasów ochronnych pod urządzenia radiokomunikacji i teletransmisji.,
- f) właściwa polityka przestrzenna województwa w zakresie gospodarki wodnej, ściekowej i odpadami stałymi poprzez:
- zwiększenie retencji wód powierzchniowych poprzez budowę zbiornika retencyjnego,
 - ochronę zasobów wód podziemnych stanowiących źródło zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy,
 - uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, w których istnieją wodociągi z priorytetem w miejscowości gminnej Turośń Kościelna i leżących w obszarze prawnie chronionym,
 - rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi na terenach wiejskich.

2.9.2. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych wynikających z polityki przestrzennej.

1. Zabezpieczenie w planach miejscowych warunków funkcjonowania elementów systemu przyrodniczego województwa: doliny rzeki Narwi, leśnego pasa ochronnego m. Białegostoku oraz pozostałych dolin cieków i kompleksów leśnych.
2. Sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych zgodnie z granicami polno – leśnymi.
3. Utrzymanie nienaruszalnych przepływów biologicznych rzek Narwi i pozostałych cieków.
4. Odprowadzania do wód powierzchniowych i gruntowych ścieków sanitarnych i przemysłowych oczyszczonych w stopniu zapewniającym utrzymanie obowiązującej klasy czystości tych wód.
5. Zalegalizowanie gminnego wysypiska śmieci.
6. Zwiększenie udziału proekologicznych paliw w ciepłownictwie scentralizowanym i indywidualnym.
7. Określenie w planach miejscowych zasad i warunków sytuowania nowej zabudowy w stosunku do dróg kołowych i linii kolejowej o znacznej uciążliwości akustycznej.
8. Zachowanie odpowiednich stref ochronnych od linii napowietrznych WN.
9. Budowa urządzeń kanalizacyjnych we wsiach zwodociągowanych z priorytetem obszarów objętych ochroną prawną lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie.
10. Racjonalna eksploatacja udkokumentowanych złóż surowców mineralnych z zachowaniem wymogów określonych w przepisach prawnych.
11. Sukcesywna rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.
12. Opracowanie studium wartości kulturowych miejscowości Turośń Kościelna,
13. Organizacja na terenie gminy placówek opieki społecznej między innymi poprzez wykorzystanie istniejących niezagospodarowanych obiektów.
14. Rozwój agroturystyki w miejscowościach położonych w rejonie Narwiańskiego Parku Narodowego i jego otuliny.

15. Urządzenie terenów wypoczynku codziennego i świątecznego nad projektowanym zbiornikiem wodnym Markowszczyzna.
16. Modernizacja drogi 678.
17. Modernizacja w pierwszej kolejności dróg powiatowych 03443, 03453, 03459, 03473, 03499, 03503 i 03506 stanowiących połączenie między sąsiednimi gminami.
18. Budowa obwodnicy drogowej miasta Białegostoku.
19. Modernizacja linii kolejowej.
20. Budowa obwodnicy kolejowej miasta Białegostoku na kierunku Trypucie – Lewickie – Hryniewiczze.
21. Stworzenie warunków do obsługi komunikacją autobusową przy dostępności do przystanku 2 km wsi kol. Topilec.
22. Budowa linii WN 400 kV Białoruś – GPZ „Narew”
23. Budowa linii WN 400 kV GPZ „Narew” – Ostrołęka.
24. Budowa linii WN 110 kV GPZ „Narew” – RPZ Zimnochy.
25. Rozbudowa GPZ –tu „Narew” (o 2-gi transformator)
26. Budowa zbiornika retencyjnego we wsi Markowszczyzna i ustalenie stref ochronnych ujęć wodociągów wiejskich.
27. Budowa kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w zwodociągowanych wsiach z priorytetem w miejscowościach Turośń Kościelna i Dolna.
28. Wprowadzenie kontenerowych zbiorników na odpady stałe we wszystkich wsiach.
29. Racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, ochrona przed nieuzasadnionym przeznaczeniem gruntów klas dobrych na cele nierolnicze.
30. Zmiana struktury obszarowej gospodarstw indywidualnych w kierunku ich powiększenia.
31. Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na wsi, umożliwiających zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej.
32. Wspieranie tworzenia firm specjalistycznych zaopatrzenia i zbytu produkcji rolniczej oraz usług mechanizacyjnych.

INFORMACJE O ZESPOLE AUTORSKIM

**Opracowanie zostało wykonane na zlecenie Zarządu Gminy
w Turośni Kościelnej przez zespół w składzie:**

Lp.	Imię i nazwisko	Udział w opracowaniu
1.	mgr inż. arch. Waldemar Grenda	główny projektant
2.	mgr Tadeusz Januszewski	główny projektant
3.	mgr Jerzy Chodorowski	zagadnienia programowe
4.	mgr Bożena Gajewska	ochrona i kształtowanie środowiska
5.	mgr Czesława Kruszewska	zaopatrzenie w wodę unieszkodliwianie odpadów
6.	mgr inż. Jan Kruszewski	komunikacja
7.	inż. Elżbieta Kępska	energetyka
8.	mgr inż. Joanna Jasiewicz	opracowanie graficzne
9.	Marta Konopko	opracowanie techniczne

Współpraca i konsultacje ze strony gminy: mgr inż. Arch. Dariusz Ciborowski

Zmiana studium została wykonana w roku 2008/2009 przez zespół w składzie:

Lp.	Imię i nazwisko	Udział w opracowaniu
1.	Tadeusz Januszewski	główny projektant
2.	Bożena Gajewska	opracowanie ekofizjograficzne
3.	Jan Kruszewski	komunikacja
4.	Paweł Babul	opracowanie graficzne
5.	Paweł Januszewski	opracowanie techniczne

Współpraca i konsultacje ze strony gminy: mgr inż. Arch. Dariusz Ciborowski

Zmiana studium została wykonana w roku 2018 przez zespół w składzie:

Lp.	Imię i nazwisko	Udział w opracowaniu
1.	Elżbieta Zalewska	główny projektant
2.	Grzegorz Zalewski	projektant, opracowanie graficzne
3.	Anna Kowalewicz	projektant